

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı

**EBEVEYN KAYBI YAŞAYAN ERGENLERİN BENLİK
SAYGILARININ İNCELENMESİ
(GÜROYMAK SEVGİ EVİ ÖRNEĞİ)**

Ercan Eriş

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2015

EBEVEYN KAYBI YAŞAYAN ERGENLERİN BENLİK SAYGILARININ İNCELENMESİ
(GÜROYMAK SEVGİ EVİ ÖRNEĞİ)

Ercan Eriñ

Danışman

Doç. Dr. Eylem Kılıç

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2015

KABUL VE ONAY

Ercan ERİNÇ tarafından hazırlanan "Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Benlik Saygılarının İncelenmesiGüroymak Sevgi Evi Örneği başlıklı bu çalışma, 04.11.2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

[İ m z a]

Doç.Dr.Fuat TANHAN (Başkan)

[İ m z a]

Doç.Dr. Eylem KILIÇ (Danışman)

[İ m z a]

Yrd. Doç.Dr. Murat BOYSAN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Doç.Dr. Fuat TANHAN

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Yüzüncü Yıl Üniversitesi yerleşkesinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 1 Yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

04.11.2015

[İmza]

Ercan ERİNÇ

TEŞEKKÜR

Bu çalışmayı sevgili eőime, aileme ve bugünlere gelmemde üzerimde emeği geçen tüm kıymetli dostlarım ve değerli hocalarıma ithaf ediyorum.

ÖZET

ERİNÇ, Ercan. *Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Benlik Saygılarının İncelenmesi Güroymak Sevgi Evi Örneği*, Yüksek Lisans Tezi Van, 2015.

Bu araştırma, Güroymak sevgi evinde ebeveyn kaybı yaşayan ergenlerin (anne veya babasını kaybetmiş) benlik saygısını incelemek üzere yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini Bitlis-Güroymak sevgi evindeki 12- 18 yaş grubundaki normal gelişim gösteren ilköğretim ve lise öğrencilerinden 122 si kadın ve 140 'ı erkek olmak üzere toplam 262 ergen oluşturmuştur. Bu araştırma korelasyonel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Korunmaya muhtaç ergenlerin benlik algıları "Rosenberg'in Benlik Saygısı Ölçeği" ve Kişisel Bilgi formu kullanılarak toplanmıştır. Katılımcıların benlik algılarının çeşitli değişkenlere göre değişip değişmediğini belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü ANOVA yapılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda yapılan çalışmada araştırmaya katılan ergenlerin benlik saygıları ile; cinsiyet, eğitim durumu, ebeveyn kaybı, yaş ve sosyo- ekonomik değerleri açısından anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < 0.05$). Yapılan çalışmada ebeveyn kaybı ile benlik saygısı, ailenin aylık geliri ile psikosomatik belirtiler ve tartışmalara katılabilme becerisi arasında da anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Araştırmanın amacı doğrultusunda ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında; ergenlerde yaş ilerledikçe depresif problemlerin arttığı cinsiyet noktasında erkeklerin kadınlara oranla insanlara karşı güven duyma durumlarının daha fazla olduğu, kızların erkeklere oranla eleştiriye karşı daha duyarlı olduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler

Anne baba kaybı, Yas, Ergenlik, Benlik Saygısı, Depresif Duygulanım

ABSTRACT

ERİNÇ, Ercan. *Examining Self-esteem of Adolescents Having Parental Loss in Güroymak Love House*, Master Thesis, Van, 2015.

The purpose of this study is to investigate self-esteem of adolescents having parental loss in Güroymak Love House. The sample of this study is normal developed 262 adolescents (122 women and 140 men) who were attended to primary and high school, between the age of 12-18 in Bitlis Güroymak Love House. This research was carried out using correlational survey method. Adolescent in need of protection self-perceptions was determined by " Rosenberg Self-Esteem scale and Personal Information form. An independent sample t-test and one way ANOVA was conducted to find out participants' self-esteem according to demographic variable. According to the data obtained in study, there was a significant difference among self-esteem of adolescents and their gender, education level, parental loss, age and socio-economic values ($p < 0.05$). In this study, significant differences were also found between loss of parents and self-esteem, families' monthly income and psychosomatic symptoms and the ability to participate in the discussion.

In light of the research result, it can be concluded that older participants has more depression level than younger participants. It is found that female participants has more confidence toward people than male participants. In addition, female participants were more vulnerable to criticism than male participants

Key Words

Loss of Parents, Age, Puberty, Self-Esteem, Depressive Mood

SUNUŞ

Geleceğimizin teminatı olan yaşadığımız dünyayı onlardan ödünç alarak kullandığımız çocukların önemli bir kesitini korunmaya muhtaç çocuklar oluşturmaktadır. Toplumda dezavantajlı konumda yer alan bu bireylerin sorunları geçmişte olduğu gibi günümüzde de tüm dünya ülkelerinde önemini koruyarak devam etmektedir. Araştırmamızda korunmaya muhtaç çocuklarla alakalı sorunları bilimsel bir yaklaşımla psikolojik açıdan ele almaya çalıştım.

Bilimsel olarak yapmış olduğum ilk çalışmamın ortaya çıkmasında sadece benim değil, bu çalışmada olumlu katkıda bulunan ve çeşitli fedakarlıklarla destek olanların katkıları da şüphesiz inkar edilemez. Bilimsel çalışmaların ortaya çıkması zor ve kontrollü bir süreç gerektirmektedir. Bu zor süreçte bu çalışmayı hazırlamamda bana ışık tutan eğitim ve çalışmalarımın her anında benim yanımda olmayı tercih eden sevgisini ilgisini ve her türlü yardımını esirgemeyen sevgili eşim Kübra ERİNÇ 'e ve aileme sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Bu süreçte tezimin hazırlanmasında ve verilerin çözümlenmesi aşamasında beni yönlendiren, bilgi ve tecrübesiyle tezimin başarılı bir şekilde oluşmasında çok önemli katkılar sağlayan ve kıymetli vakitlerini bana ayırma nezaketini gösteren Danışmanım Doç. Dr. Eylem KILIÇ 'a minnet borçluyum. Sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Psikoloji alanında bana çok değerli bilgiler sunan ve bu alanı bizlere sevdiren, fikirlerimi değerli bulup bu tezi hazırlamamda bana fırsat sunan Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü ve Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalı Başkanı Doç. Dr. Fuat TANHAN' a ve yine yanına her gittiğimde beni güler yüzle karşılayan, mütevazı kişiliğiyle örnek alınan ve örnek aldığım, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanı Yrd. Doç. Dr. Ahmet YAYLA 'ya bu çalışma sırasında yardımlarını, teşviklerini ve desteklerini esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Murat BOYSAN'a ve onların nezdinde Eğitim Bilimlerinin tüm değerli hocalarına şükranlarımı sunmayı bir kadirşinaslık borcu olarak telakki ediyorum.

Uygulama yaptığım okullarda ölçeğin uygulanması sırasında bana her türlü konuda yardımcı olan ve korunmaya muhtaç çocuklar için tüm imkanları

seferber eden Güroymak Kaymakamı Turan YILMAZ 'a ve Milli Eğitim Şube Müdürü Serdar ERGÜN'e ve ankete katılmayı kabul edip duygu ve düşüncelerini benimle paylaşan Güroymak Himaye- Et'in (Sevgi Evi) değerli öğrencilerine sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Tez hazırlama sürecinde bana yine yardımcı olan önemli fikir alışverişinde bulunduğum yüksek lisans arkadaşım sevgili Ali SONKUR'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Ercan ERİNÇ

Kasım-2015

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
SUNUŞ	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMA VE SİMGELER.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
1. BÖLÜM.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Sınırlıkları	5
1.4. Araştırmanın Önemi	6
1.5. Tanımlar	8
2. BÖLÜM.....	10
KURAMSAL ÇERÇEVE	10
2.1. Korunmaya Muhtaç Çocuklarla İlgili Yurt İçinde ve Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	10
2.2. Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Benlik Saygısı	14
2.3. Çocukluk ve Ergenlikte Benlik Saygısı	15
2.4. Ergenlerde Ebeveyn Kaybı	18
2.5. Ebeveyn Kaybı ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişki	19
2.6. Korunmaya Muhtaç Ergenlerde Kurum Biçimleri	20
2.6.1. Çocuk Yuvaları:	20
2.6.2. Yetiştirme Yurtları:.....	20
2.6.3. Sevgi Evleri:	21
2.7. Korunmaya Muhtaç Ergenlere Verilen Bakım Yöntemleri	21
2.7.1. Evlat Edinme:.....	21
2.7.2. Koruyucu Aile Bakımı:	22
2.8. Benlik	24
2.9. Benlik Saygısı	26
2.10. Sağlıklı Benlik Saygısının Temel Öğeleri	27
2.11. Benliğin Oluşumu.....	29

2.12. Ergenlik	31
2.12.1. <i>Ergenliğin Evreleri</i>	32
2.12.1.1. <i>Erken Ergenlik</i>	33
2.12.1.1.1. <i>Birincil Cinsiyet Özellikleri</i>	33
2.12.1.1.2. <i>İkincil Cinsiyet Özellikleri</i>	33
2.12.1.2. <i>Orta Ergenlik</i>	34
2.12.1.3. <i>Geç Ergenlik</i>	35
2.13. Ergende Kişilik ve Kimlik Gelişimi	36
2.13.1. Kişilik.....	36
2.13.2. Kimlik.....	38
2.14. Çocuğun Gelişiminde Ailenin Rolü	40
3. BÖLÜM	43
YÖNTEM	43
3.1. Araştırmanın Modeli	43
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	43
3.3. Veri Toplama Araçları	44
3.3.1. Rosenberg'in Benlik Saygısı Ölçeği	45
3.3.1.1. <i>Rosenberg Benlik Saygısı Alt Ölçekleri</i>	45
3.3.1.2. <i>Ölçeğin Geçerliliği ve Güvenirliliği</i>	45
3.3.2. Kişisel Bilgi Formu.....	46
3.4. Verilerin Toplanması	46
3.5. İşlem Veri Analizi ve Yorumlanması	46
4.BÖLÜM	48
BULGULAR	48
4.1. Yaş ve Depresif Duygulanım, Tartışmalara Katılabilme ve Psişik İzolasyon Arasındaki İlişki	48
4.2. Cinsiyet ve İnsana Güvenilirlik, Eleştiriye Duyarlılık ve Psikosomatik Belirtiler, Kişiler Arası ilişkilerde Tehdit Hissetme ve Baba İlgisi Arasındaki ilişki	50
4.3. Aile Kaybı ve Baba İlgisi Arasındaki İlişki	52
4.4. Aylık Gelir Durumu ve Benlik Saygısı, Depresif Duygulanım, Psikosomatik Belirtiler, Tartışmalara Katılma, Ana-Baba ilgisi Arasındaki İlişki	53
5.BÖLÜM	57
TARTIŞMA VE SONUÇ	57

5.1. KME' in Yaş ile Benlik Saygısı Arasındaki Durumuna İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	57
5.2. KME 'in Cinsiyet ile Benlik Saygısı Durumuna İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	59
5.3. KME 'in Yaşanılan Ebeveyn Kaybı ile Benlik Saygısı Durumuna İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	62
5.4. KME 'in Ailenin Aylık Geliri ile Benlik Saygısı Durumuna İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	63
6.BÖLÜM.....	66
DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER	66
KAYNAKÇA	69
EKLER.....	85
Ek 1, Kişisel Bilgi Formu	85
Ek 2, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ).....	86
Ek 3, RBSÖ Alt Ölçekler.....	87

KISALTMA VE SİMGELER

KME: Korunmaya muhtaç ergenler

SEKE: Sevgi Evlerinde Kalan Ergenler

RBSÖ: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo No

Tablo 3.2.1. Sevgi Evinde Kalan Ergenlerin Yaşadıkları Ebeveyn Kaybına ve Öğrenim Gördükleri Okullara Göre Dağılımı.....	44
Tablo 3.2.2. Sevgi Evlerinde Kalan Korunmaya Muhtaç Ergenlerin Sosyo - Ekonomik Durumlarına Göre Dağılımı	44
Tablo 4.1.1. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Yaş ile Depresif Duygulanım Durumuyla İlgili Bulgular	48
Tablo 4.1.2. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Yaş ile Tartışmalara Katılabilme Durumuyla İlgili Bulgular	49
Tablo 4.1.3. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Yaş ile Psikik İzolasyon Durumuyla İlgili Bulgular	49
Tablo 4.2.1. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Cinsiyetleri ile İnsanlara Güven Duyma Durumuyla İlgili Bulgular	49
Tablo 4.2.2. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Cinsiyetleri ile Eleştiriye Duyarlılık Durumuyla İlgili Bulgular	50
Tablo 4.2.3. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Cinsiyetleri ile Psikosomatik Belirtiler Durumuyla İlgili Bulgular	51
Tablo 4.2.4. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Cinsiyetleri ile Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme Durumuyla İlgili Bulgular	51
Tablo 4.2.5. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Cinsiyetleri ile Baba İlgisi Durumuyla İlgili Bulgular	51
Tablo 4.3.1. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Anne- Baba Kaybı Durumuna Göre ANOVA Sonuçları	52
Tablo 4.4.1. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Aylık Geliri İle Benlik Saygısı Durumuna Göre ANOVA Sonuçları	53

Tablo 4.4.2. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Aylık Geliri İle Depresif Duygulanım Durumuna Göre ANOVA Sonuçları	53
Tablo 4.4.3. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Aylık Geliri İle Psikosomatik Belirti Durumuna Göre ANOVA Sonuçları	54
Tablo 4.4.4. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Aylık Geliri İle Tartışmalara Katılabilme Durumuna Göre ANOVA Sonuçları	55
Tablo 4.4.5. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Aylık Geliri İle Ana Baba İlgisi Durumuna Göre ANOVA Sonuçları	55
Tablo 4.4.6. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Aylık Geliri İle Psikik İzolasyon Durumuna Göre ANOVA Sonuçları	56

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Aile, duygusal bağıllık temeline dayanan, üyeleri için yaşamsal özelliklere ve başkalarına aktarılamayan bir dayanışma çerçevesine sahip ve büyüklüğü sınırlı bir toplumsal küme olarak ifade edilmektedir (Armağan ve Armağan, 1988). Toplumda anne ve babasını kaybetmiş çocuklar diğer bireylere göre dezavantajlı konumda yer almaktadır. Bu nedenle çocukluk gelişiminden itibaren ergenliğe geçen süreçte korunmaya muhtaç bireylerin benlik saygısı ve kendine karşı tutum noktasında sıkıntılar yaşanmaktadır. Benlik kişinin kendisiyle ilgili tüm düşüncelerini kapsarken, kişinin kendini tanımlaması ve kendisini değerlendirmesi olarak tanımlanmıştır. Aile, çocuk ve ergenin kendisini kabullenmede ve kendisini algılamak için düşüncelerinin olumlu olabilmesi için önemli bir etkiye sahiptir (Heinicke, 1965 akt; Üstün,2002).

Çocuk veya ergen için anne ve babası tarafından gösterilen sevgi, şefkat ve ilgi son derece önemlidir. Bu onun ileriki yaşamını da etkilemektedir. Özellikle ergenlerin ruhsal ve zihinsel gelişiminin sağlıklı gelişebilmesi için anne ve babasının ilgisine ihtiyacı vardır. Fakat günümüzde anne ve baba şefkatinden yoksun büyüyen birçok çocuk ve ergen bulunmaktadır (Tarhan, 2004). Birey kendisini değerlendirirken onun düşüncelerini etkileyen iki durum söz konusudur. Bu durumlardan birincisi kişinin kendisine bakış açısı, diğeri ise çevresidir. Birey olumlu ve güçlü bir benlik saygısı oluşturabilmesi için ideal bir sevgi ortamında büyüüp gelişmesi gerekir (Rogers, 1965 Akt; Akman, 2002).Çekirdek aileyi oluşturan anne ve baba bireyin kişiliğinin oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Birey ailesinden sevgi, şefkat ve ilgi görürse ve ailesiyle birlikte geçirmiş olduğu deneyimler olumlu ise kendini algılayışı ve değerlendirmesi olumlu olur. Fakat birey anne ve baba yoksunluğu yaşayarak gerekli ilgi ve şefkatten yoksun yaşarsa kendisi ile ilgili düşünceleri negatif olur (Bowlby, 1980).

Korunmaya muhtaç çocuklar üzerine yapılan araştırmalarda sevgi ve şefkat ortamından yoksun olan anne ve baba kaybı yaşayan çocuk ve ergenlerin kendilerini algılayışları ve öz saygılarının ciddi bir şekilde zarar

gördükleri belirtilmektedir (Bowlby,1980; Rutter,1980). Yapılan araştırmalarda korunmaya muhtaç çocuklarda belirli problemler ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Bunlar içerisinde; güvensizlik, çevreye karşı ilgisizlik, düşük benlik saygısı, içe kapanıklık, yalan söyleme, saldırganlık, öfke, hırçınlık suça yönelme ve kaygı gibi birçok duygusal ve davranışsal sorunlar belirlenmiştir (Roy ve ark.2004, Yörükoğlu 1977; Erkan 1995; Öztürk 1989; Aslan 1997; Arnaz, 1983; Kut ve Özeltin, 1987; Bulut 1983; Şahin,1990).

Toplumsal yaşamda korunması gereken dezavantajlı guruplar arasında yer alan öksüz ve yetim çocuklar veya anne ve babası yanında olmayan ergenlerde çocukluk ve çocukluktan ergenliğe geçiş hayatlarının önemli bir gelişimsel dönemidir. Bu dönemde ergenlerin hem duygusal hem fiziksel noktada sağlıklı bir yaşam sürebilmeleri için ailelerinin yanında olmaları ve onlarla yaşamlarını sürdürmeleri bireyler için önemli bir unsurdur. Özellikle anne ve baba kaybı, aile içi sorunlar, ihmal, istismar gibi sorunlardan dolayı terk edilen çocuklar korunmaya muhtaç hale gelmektedir (Şimşek, Erol, Oztop, 2008). Bundan dolayı çeşitli sıkıntılar yaşayan çocuklar temel haklardan yoksun bir şekilde yaşamlarını sürdürdükleri için kendilerini güvende hissetmemektedirler. Bakımevine konulmuş çocuklar araştırmacıların dikkatine konu olmuştur. Yetiştirme yurtlarında kalan korunmaya muhtaç ergenlerin bir kesim tarafından çocuğun acınacak zavallı bir yaratık olarak görenler bulunmaktadır. Bunların gözünde bakımevleri en yoksul yuvadan daha kötüdür. Diğer taraftan ise bütün elverişsiz koşullara rağmen bakımevine rahatlıkla uyum sağlanabileceğini bu ortamda rahatlıkla yaşamlarını sağlıklı bir şekilde sürdürebileceklerini savunanlar bulunmaktadır.

Korunmaya muhtaç ergenlerin kaderi gelişim ve toplum açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çocuklar için ne kadar kaygılanılırsa o kadar yeridir (Jersild,1979, akt; Ersanlı,1991). Bu nedenle, çocukların korunması için belirli kurumlara önemli görevler düşmektedir. Yetiştirme yurtlarının çocuklara sağladığı koşullar yaratılacak olanaklar yetişmeleri açısından önemlidir. Bu aşamada çocuk ve ergenlerin toplumsallaşma süreci de çocuk esirgeme kurumlarının temel sorunudur (Cılga, 1984, akt; Reçber,2011). Çocukların korunmasını sağlayan bu kurumların başında Aile ve Sosyal Politikalar

Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü gelmektedir. Toplumsal yaşamda korunması gereken dezavantajlı guruplar arasında yer alan öksüz ve yetim çocukların korunması noktasında topluma önemli sorumluluklar düşmektedir.

1.1. Problem

Toplum içerisinde dezavantajlı konumda yer alan ebeveyn kaybı yaşayan ergenler için ülkemizde birçok çalışma yapılmaktadır. Özellikle korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması noktasında sevgi evleri, proje merkezleri, sosyal hizmetlere bağlı çocuk esirgeme kurumları bugünkü adıyla aile sosyal politikalar il müdürlükleri çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar içerisinde dikkat edilmesi gereken hususlardan biride korunmaya muhtaç ergenlerin buldukları yetiştirme yurtlarının ergenlerin gelişimleri ve eğitimleri için koşulların biraz daha iyileştirilmesidir. Ancak bunun ülkemizde pek geçerli olduğu söylenemez. Bu kurumlar düzenlenirken çocukların yaşları, cinsiyetleri, durumları, psikolojik, sosyal, duygusal ve eğitsel ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Bundan önce yapılan çalışmalarda gösteriyor ki çocukların gelişmesinde, sosyalleşmesinde ve bireyin yeterli psikolojik tatmine ulaşmasında anne ve babanın önemli bir rolü vardır.

Anne ve babanın çocuklar arasındaki duygusal ilişkileri ve bu ilişkinin yoğunluğu çocuğun gelişimine son derece etki etmektedir (Cılga,1984 akt; Tunç,2000). Bu nedenle ebeveyn kaybı yaşayan bireylerin toplum içerisinde kendilerini nasıl gördükleri ve insanlara güven duymaları noktasında nasıl problemler yaşadığı önemsenmesi gereken konular arasında yer almaktadır. Doğumdan sonra ki yıllarda çocuk temel ihtiyaçlarını gidermek için anne ve babaya ihtiyaç duymaktadır. Çocuğun sevgi, güven, yeme-içme ve birincil ihtiyaçlar anne ve baba tarafından karşılanmaktadır. Bu ihtiyaçlar karşılandığı zaman çocukta güven duygusu oluşmaktadır. Bakıma muhtaç çocukların ihtiyaçları karşılanmadığı zaman ise çocuğun güven duygusu sarsılmakta zihinsel ve fiziksel gelişimi sekteye uğramaktadır (Granot,2005).

Anne baba kaybı yaşamanın çocuklarda psikolojik, davranışsal ve duygusal açıdan savunmasız hale geldiği belirtilmektedir. Ebeveyn kaybı

çocuklarda ruhsal bir travma olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle ebeveyn kaybı yaşayan çocuğun yaşı da önemlidir (Uluğ,2008). Yapılan çalışmada ebeveyn kaybı yaşamanın çocuklar üzerindeki etkisine bakıldığı zaman; Anne baba kaybı, çocuklar için zorunlu bir yaşamı beraberinde getirmektedir. Yaşadıkları yaşamsal durumdan dolayı pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Ebeveyn kaybı yaşayan ergenler fiziksel duygusal ve sosyal açıdan problem yaşamaktadırlar. Bu sorunlar çocukların ergenlerin tüm yaşamlarını etkileyebilecek boyutlara ulaşabilmektedir (Attepe, 2010). Ebeveyn kavramı çocuklar için güven, destek sağlayan, bakan ve büyüten kişilerdir. Ölüm çocuklar için anlaşılması zor bir kavramdır. Ebeveyn kaybı çocuklar için zor bir yaşamı da beraberinde getirmektedir. Ergenlerin kayıp karşısında yaşamış oldukları travma onları etkilemekte bu süreçte çocuklar bir yandan ölüm olayını anlamlandırmaya çalışırken, diğer yandan da anne yada babanın kaybını kabullenmeye ve değişen yaşam durumlarına uyum sağlamaya çalışmaktadır (Dyregrov,2008, akt; Attepe, 2010).

Ülkemizde korunmaya muhtaç çocuklar toplumun dikkat çeken bir problemi olduğu için bununla ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu bireylerin benlik saygıları ile ilgili yapılan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Yapılan çalışmada toplum içerisinde dezavantajlı konumda olan bu bireylerin daha çok önemsenmesi gerekliliği üzerine değerlendirmeler yapılmış, benlik saygısı durumları çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Bu araştırmada korunmaya muhtaç ergenlerin benlik saygısı durumları çeşitli değişkenler açısından ele alınacaktır. Ülkemizde Korunmaya muhtaç çocuklar toplumun dikkat çeken bir problemi olduğu için bununla ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

1993 yılında 13 -17 yaş grubu üzerine yapılan araştırmada yetiştirme yurdunda kalan korunmaya muhtaç ergenlerin kişiler arası ilişkiler ve benlik saygısı düzeylerinin düşük olduğu belirtilmiştir (Tekelioğlu,1993, akt; Erim,2001).

2000 yılında yetiştirme yurtlarında kalan ergenler üzerinde yapılan başka bir çalışmada ise ebeveyn kaybı yaşayan gençlerin ailesiyle birlikte kalan ergenlere göre çevreye uyum ve kararlılık yönünden daha iyi durumda oldukları belirtilmiştir (Tunç,2000). Yörükoğlu ve Arkadaşlarının 1968'de yaptıkları

araştırmada yuva çocuklarının duygusal (ruhsal) gelişim açısından ana ve babasıyla yaşayan çocuklara göre daha geride kaldıklarını belirtmiştir (Akt; Tunç,2000). Bu araştırmada elde edilecek bulgular sevgi evleri konusunun daha iyi anlaşılmasına, korunmaya muhtaç ergenlerin yaşamış oldukları ebeveyn kaybının beraberinde getirmiş olduğu duygusal sorunlar ve davranış durumlarının daha kolay açıklanmasına imkan sağlayabileceği dşunlmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Bitlis Güroymak sevgi evlerinde ebeveyn kaybı yaşayan 12 ile 18 yaşları arasındaki ergenlerin benlik saygıları ile sahip oldukları bazı demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu araştırmanın genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır.

1) Araştırmaya katılan korunmaya muhtaç ergenlerin benlik saygısı ne düzeydedir?

2) Araştırmaya katılan ebeveyn kaybı yaşayan ergenlerin, benlik saygısı, insanlara güven duyma, depresif duygulanım, hayalperestlik gibi alt ölçeklerde bulunan sorulara yanıt aranmış ve bu faktörler ile;

- Cinsiyete
- Eğitim durumlarına
- Yaşadıkları ebeveyn kaybına
- Sosyo-ekonomik düzeye
- Yaşa
- Kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.3. Araştırmanın Sınırlıkları

Bu araştırma sevgi evinde kalan ergenlerle ilgili olarak ortak konulan bulgular, yalnız Güroymak sevgi evinden yararlanan 12-18 yaşları arasındaki öğrenciler ile birlikte öğrenim gördükleri, ebeveynleri yanında kalan, aynı yaş

grubundaki öğrenciler için geçerli sayılabilir. Aile Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı sevgi evleri; görevlilerin sayısı ve niteliği, çevresel yardım ve ilgi, buldukları çevrenin bu kurumlara bakış açısı gibi yönlerden farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle bulgular, araştırma yapılan evrenle sınırlıdır. Bulgular, elde edilen zamanla sınırlıdır. Benlik saygısı düzeyi, Rosenberg benlik saygısı ölçeğinin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Son yıllarda, davranış bilimcilerinin başlıca ilgi alanları ve üzerinde durdukları konulardan biride " benlik tasarımı" olmuştur. Bu konuda alan yazın tarandığında yabancı ülkelerde oldukça fazla çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Yapılan araştırmalarda, bireyin ruh sağlığı başarı durumu ve günlük davranışları ile benlik tasarımı düzeyi arasında önemli ilişkiler bulunduğu dair bulgular elde edilmiştir. (Tezcan,1992, akt; Tunç, 2000). Bu durumda gerek psikoloji bilimi, gerekse psikolojik danışma alanlarındaki çalışmalarda, dikkatleri " benlik" konusuna yöneltmiştir. Bundan dolayı ülkemizde de " Benlik tasarımı" üzerinde çalışma yapılan konulardan biri haline gelmiştir. Fakat ülkemizde benlik saygısı üzerine yapılan çalışma sayısı yabancı ülkelere nazaran azdır. Ülkemizde benlik saygısı üzerine yapılan birkaç araştırma genellikle üniversite öğrencileri ve ergenler üzerine olmuştur (Yörükoğlu,1993).

Çocuk doğumundan itibaren anne babası kardeşleri ve çevresinden edindiği bilgiler ve kazandığı tecrübelerle dayanarak benlik kavramını oluşturur. Benlik kavramının onaylanması benlik saygısını beraberinde getirir. Korunmaya muhtaç çocuklar problemi tüm dünya ülkelerinde geçmişten bugüne devamlı önemini koruyan konular arasında yer almaktadır. Bu nedenle korunmaya muhtaç çocukların yarattığı sorunlar sadece yetiştirme yurtlarında kalan çocukları değil toplumun tamamını ilgilendirmektedir. Çocuğun içinde bulunduğu ailenin özgüvenli oluşu çocuklarına karşı demokratik, hoşgörülü ve güven verici olmaları benlik saygısının yüksek olabilmesinde etkili unsurlardır. Bu tutumlardan farklı olarak çocuktaki benlik saygısının düşük olmasına ise aile

üyelerinin aşırı baskıcı ve otoriter olmaları iç denetim mekanizmalarının gelişmemiş olması sebep olmaktadır (Yavuzer,1993).

Çocukta aile yapısının bozulması ebeveyn kaybı çocukta ki kaygıyı tetiklemektedir. Ebeveyn kaybı yaşayan veya aile yapısı bozulmuş bireylerde mutsuzluk, kendini boşlukta hissetme, çok çabuk veya sık ağlama, değersizlik duygusu, suçluluk duyguları, uyku bozuklukları, dikkat dağınıklığı, kendini dışlanmış ve yalnız hissetme gibi problemler görülebilmektedir (Yörükoğlu, 1978, akt; Dilmaç, Ekşi, 2008). Yine yapılan araştırmalar sonucu ebeveyn kaybı yaşayan korunmaya muhtaç ergenlerde; düşük benlik saygısı içe kapanıklık, saldırganlık anti- sosyal davranışlar, yüksek yalnızlık düzeyi gibi özelliklere sahip oldukları bulunmuştur (Şentürk, 2006).

Yapılan birçok araştırma, yetiştirme yurtlarının bireyin ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkiler bıraktığını, özellikle de benlik gelişiminin sağlıklı bir şekilde gelişmesine neden olduğunu ortaya koymuştur. Bu araştırmada benlik saygısı ile ana baba yoksunluğu arasında ilişki olup olmadığı üzerinde durularak ebeveyn kaybı yaşayan ergenlerin benlik saygılarına ilişkin bulgular sunulmaya çalışılmaktadır. Bu araştırmada benlik konusunu sevgi evinde kalan, aile unsurundan uzak olarak kabul ettiğimiz ebeveyn kaybı yaşayan korunmaya muhtaç çocuklarla ve yaşadıkları kaybın benlik algılarını ne derece etkilediğini çeşitli değişkenler açısından belirlemeye çalışılmıştır.

Bu araştırmaya başlarken daha önce yetiştirme yurtlarında ve sevgi evlerinde kalan çocuklar ve ergenler üzerine yapılan araştırmalardan faydalanılarak, sevgi evleri ve yetiştirme yurtlarına gereken önemin verilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca bu çocuklara gerekli önemin verilerek onların dezavantajlı konumlarının en aza indirgenmesi ve bu konulara toplum tarafından hassasiyet gösterilmesi amaçlanmaktadır. Birey toplumdaki kendisini soyutlayamadığı gibi çevresindeki kişilerle de sürekli etkileşim halindedir. Bu etkileşim ilk olarak ailede başlar. Erken ergenlikten başlayarak genç yetişkinliğe geçen süreçte anne ve babanın varlığı, onlarla kurulan iletişim bireyin benlik saygısı için güçlü bir temel oluşturmaktadır (Buri, 1991). Bu nedenle korunmaya muhtaç ergenlerde anne baba yoksunluğu benlik saygısını olumsuz etkilemektedir. Ergenlik dönemi bireyde uzun bir dönemi kapsadığı için bu

dönemde çevreyle olan ilişkiler, aileye duyulan güven ve ergenliğin sağlıklı bir şekilde atlatılması sonucu birey stresle daha iyi başa çıkabilir ve ergenin benlik saygısı olumlu yönde etkilenir (Buri, 1991).

Bu çalışma sonucunda travma yaşayan korunmaya muhtaç ergenlerde anne ve baba kaybının önemli bir yaşam olayı olduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda çocukların ölümü anlamlandırmaları ve kayıptan doğan yas duyguları ile baş etmeleri ergenler için zorlu bir süreç oluşturmaktadır (Attepe, 2010). Anne ve baba kaybı yaşamış yas sürecindeki çocukların önemli bir şekilde ele alınması gerekir. Bu nedenle yas sürecinde olan ergenlere gelişim özellikleri ve yaşına göre davranışta bulunması gerekir. Bu süreçte kişinin kendisini ifade edebilmesi ve duygusunu ifade edebilmesi için uygun ortamın sağlanması ve gelişim dönemine göre açıklama yapılması gerekir (Granot,2005, Akt; Attepe,2010).

1.5. Tanımlar

Öksüz: Babası ölmüş ve henüz ergenlik çağına ulaşmayan çocuk demektir.

Yetim: Eski Türkçede anne, "ög" demektir. Öksüz ise, annesiz annesi vefat etmiş çocuk demektir.

Benlik: Benlik kavramı, kişinin kendisini değerlendirirken herkesten ve her şeyden ayrı, eşsiz bir bütün olarak incelemesi, hissetmesi ve bunun bilincinde olmasıdır (Budak,2009). Benlik diğer bir tanımıyla ise bireyin kendisini başkalarından ayıran bireysel özelliklerle beraber kendisini algılama biçimidir.

Benlik Saygısı: Kişinin kendisine olan güveni ve kendisini olduğu gibi kabul etmesi olarak tanımlanır (Taysi, 2000). Kişinin kendisiyle ilgili olumlu ve olumsuz tüm kabulleri olarak ta tanımlanır.

Ergen: Buluş çağına erme sebebi ile biyo-psikolojik bakımdan çocukluğun sonu ile

Toplum hayatında sorumluluk alma dönemi olan, çocukluk ve genç yetişkinlik arasında kalan 12-24 yaşları arasındaki gruptur (Altun, 2010).

Depresif Duygulanım: bireyin karşılaştığı acılı uyarılardan kaçmayı kurtulmayı bilememe ve çaresiz kalma durumunda bireyde oluşan duygu (Abramson ve Seligman, 1978).

2. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Korunmaya Muhtaç Çocuklarla İlgili Yurt İçinde ve Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Yurt içinde benlik saygısını anne- baba tutumlarına göre inceleyen birçok araştırma yapılmıştır. Kurumlarda korunmaya muhtaç çocuklar üzerine yapılan araştırmalar sonucu; çocuk esirgeme kurumlarının hem çok masraflı hem de çocukların sosyal, duygusal gelişimlerinde yararlı olmadığı saptanmıştır. Hatta birçok duygusal ve sosyal sorunların çıkmasına sebep olduğu görülmüştür. Ülkemizde bilhassa büyük tip yatılı kurumların sayısının her gün artırılması bu konuda çağdaş eğitimin gidişine ters düşmektedir (Taysi,2000).

2004 yılında parçalanmış aileye sahip ergenler üzerine yapılan çalışmada ebeveyn kaybı yaşayan ergenlerin ailesi parçalanmamış ailelere göre psikosomatik belirtilerinin, anksiyete ve depresif durumlarının daha fazla olduğu belirtilmiştir (Çetin,2004).

Ülkemizde de kurum bakımından yaşayan çocuklar üzerinde yapılan araştırma ve incelemelerde diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda elde edilen bulgulara benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Maier ve Lachmanın 2000 yılında ebeveyn yoksunluğu üzerine yapmış olduğu çalışmada ergenlerin daha pozitif ilişki içerisinde olduğu toplumsal ilişkilerde zayıf olduklarını ve buldukları dezavantajlı konumlarından dolayı düşük benlik saygısı içerisinde olduklarını saptamıştır.

Çetin'in (2004), yetiştirme yurdunda ebeveyn kaybı yaşayan ergenler üzerine yapmış olduğu çalışmada ergenlerin benlik saygıları ve depresif belirtileri ebeveyn kaybı yaşamayan ergenlere göre daha fazla olduğunu saptamıştır.

Erkek yetiştirme yurdunda yaşayan 16-18 yaş grubu ergenlerin uyum sorunlarını belirli değişkenler çerçevesinde incelemiş ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip lise öğrencileri ile karşılaştırmıştır. Araştırma sonucu elde edilen

bulgular, yetiştirme yurdunda yaşayan gençlerin psikosomatik ve fobik bulgularının farklı olduğu yönünde belirtilere ulaşılmıştır (Kaya,1982 Akt; Tekelioğlu, 1993).

2001 yılında yetiştirme yurdunda ebeveyn kaybı yaşayan ergenler ile ailesi parçalanmamış ergenler arasında belirli Sosyo demografik değişkenler açısından karşılaştırılmış, yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin benlik saygılarının daha düşük olduğunu, depresif belirtilerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir(Erim,2001, akt; Aşık,2006)

Yetiştirme yurdunda yaşayan ebeveyn kaybı yaşayan ergenler ile aileleri yanında yaşayan ve okuyan aynı yaş grubu gençlerin ergenlik problemlerini karşılaştırdığı araştırmada, yetiştirme yurdu gençlerinin problemleri daha yoğun yaşadıkları yönünde olduğu görülmüştür. Yetiştirme yurdunda bulunan ergenlerin aileleri yanında yaşayan ergenlere göre daha az boş zaman ilgileri olduğu saptanmıştır. Ayrıca yetiştirme yurdu gençleri, bedensel gelişim, toplumsal gelişim, karşı cinsle arkadaşlık ve cinsel bilgilenme, psikolojik gelişim ve gelecek beklenti ve istekleri ile ilgili problemleri daha yoğun yaşamaktadırlar (Aşık, 2006).

2011 yılında ebeveyn kaybı, terkedilme, ihmale maruz kalma gibi nedenlerle koruma altına alınan çocuklar üzerine yapılan çalışmada yaş düzeyi arttıkça mutluluk doyumlarının azaldığı tespit edilmiştir (Otrar, Demirbilek, 2013).

Yetiştirme yurtlarında kalan 8-11 yaş grubundaki korunmaya muhtaç çocukların benlik algıları ve ideal benlikleri arasında ki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla yapılan çalışmada ideal benlik puanlarının gerçek benlik puanlarına göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Üstün, Akman, 2002).

Anne yoksunluğu üzerine yapılan bir çalışmada ise, anne yoksunluğunun bireyler üzerindeki etkileri incelenmiş, yetiştirme yurdunda kalan korunmaya muhtaç öğrencilerin okul başarısı ve yetenekler açısından geri oldukları saptanmıştır (Yanbastı,1971 Akt; Tunç, 2000).

Yaban,(2007) çocuklar yuvalarında yaşayan korunmaya muhtaç çocukların sosyal problem çözme becerilerini ortaya çıkarmak amacı ile bir pilot çalışma yapılmış yaş kavramının problem çözme becerisiyle doğrudan ilişkisi

olduğu saptanmıştır. Araştırmada yaş ilerledikçe korunmaya muhtaç çocukların problem çözebilme yeteneklerinin geliştiği belirtilmiştir.

Baş, yetiştirme yurdunda kalan öğrencilerin, ailesiyle birlikte yaşayan öğrencilere oranla daha kaygılı ve gece yataklarını daha sık ıslattıklarını belirtmiştir. Yetiştirme yurdunda bulunan korunmaya muhtaç ergenlerin yaşayan öğrencilerin kaygı puan ortalamaları sınıf düzeylerine göre de kıyaslanmış ve ailesiyle yaşayanlar lehine farklı bulunmuştur (Baş, 1990).

Cılga (1983), yaptığı araştırmada, yetiştirme yurtlarındaki çocuk yetiştirme anlayışının; sınırlayıcı, otoriter ya da demokratik veya hoşgörülü ilişkilere yer vermesine göre çocukların kişilik yapılarında farklı eğilimler ortaya çıkaracağını öne sürmüştür. Berber (1986), 16-20 yaş arasındaki korunmaya muhtaç gençlerde benlik gelişimi ve personel tutumuyla ilgili araştırmasında gençlerin cinsiyetleri, yurtda kalış süreleri ile benlik gelişim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulamamış, ancak yaşları ve eğitim, çalışma durumlarıyla benlik gelişim düzeyleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Korunmaya muhtaç ergenlerin benlik saygısı üzerine yapılan bir araştırmada Benlik saygısında bireysel farklılıkları oluşturan özelliklerin erkek ve kızlarda farklılaştığı belirtilmiştir. Harper ve Marshall (1991) kızların erkeklere göre daha düşük benlik saygısına sahip olduğunu belirtmiştir (Akt; Taysi,2000).

Temel ve Mağden (1987), 9-10 yaşlarındaki yetiştirme yurdu çocuklarıyla aileli çocukların aile bireylerini ve aile ilişkilerini algılamaları açısından karşılaştırmışlardır. Araştırma sonucunda, annenin koruyuculuğu, ebeveynlerin çocuğa olan sevgileri, kardeşler arası rekabet, sevgi ilişkileri, yalnızlık duygusu, iki grupta anlamlı farklılık göstermiştir. Ayrıca korunmaya muhtaç çocukların ebeveynleri tarafından terkedildiği veya reddedildiği düşüncesiyle onlardan bir tehlike geleceğini ve güvensizlik duyguları besledikleri saptanmıştır (Temel ve Mağden, 1987, Akt; Tekelioğlu, 1993).

Ünlü (1987), kurum bakım hizmetinin korunmaya muhtaç çocuklar için yasal olarak öngörülen esas ve amaçlar doğrultusundaki hedeflere ne ölçüde ulaştığını araştırmıştır. Kurum bakımının son aşamasındaki (18 yaş) korunmaya muhtaç çocukların kendilerine ne kadar güvendikleri ve inandıkları ve gelecekle ilgili nasıl planlar yaptıkları da incelenmiştir. Sonuçta, kurum bakımındaki

gençlerin kendilerine güven ve gelecekle ilgili düşüncelerinde yeterli hedeflere ulaşmadıkları, yani kurum bakımının bu çocuklara, kendine güven ve gelecekle ilgili plan yapma konusunda yeterli kılmadıkları görülmüştür.

Erkan (1988), yaptığı araştırmada, yurttan kalan gençlerin psikososyal özellikleri ve sorunlarını incelemiştir. Araştırma bulgularına göre, yurttan kalan gençlerde görülen genel sorunlarla, diğer aile yanında kalan gençlerde görülen genel sorunlar birbirleriyle paralellik göstermektedir.

Yapılan başka bir çalışmada ise kurumlarda yaşayan çocukların, normal aile ortamını özlemeleri, annesizlik, eziklik ve kimsesizliğin sıkıntısı içerisinde bakımlarının iyi olması durumunda bile “edilgen” ya da “saldırgan” davranışlar gösterdiğini vurgulamaktadır (İçmeli,1989).

Washington (1989), yaptığı çalışmada, 10-12 yaşları arasındaki korunmaya muhtaç yuva çocuklarının denetim odağı algısı ve kendine saygı duygusunu incelemiştir. Çalışma sonucunda korunmaya muhtaç ergenlerin, kendine saygı düzeyinin düşük olduğunu göstermiştir.

Korunmaya muhtaç gençlerin sorunları ve yetiştirme yurtları ile ilgili araştırmasında Cılga (1989), yetiştirme yurtlarındaki gençlerin disipline dayalı bir anlayışla yetiştiricilere bağlı ve toplumsal çevreden soyutlanmış olarak yetişmekte olduklarını ve toplumsallaşma olanaklarının yetersizliğini saptamıştır. Ailesi yanında yetişen gençlerin ise, daha hoşgörülü ve bağımsız olarak yetiştikleri, toplumsallaşma olanaklarının yetiştirme yurtlarına göre daha yeterli koşulları içerdiğini belirtmiştir.

Beydoğan (1991), korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili yaptığı çalışmada, kurum çocuklarının ergenlik dönemindeki kaygı ve korkularını değişik biçimlerde soruşturmuştur. En önemli kaygılarının, “öğrenimi sürdürme, iş bulabilme, evlilik” gibi geleceğe yönelik konularda yoğunlaştığını tespit etmiştir. Ayrıca, kurum çocukları, kendilerine ilişkin olumsuz duygular beslemekte, “güvensizlik”, “yalnızlık” duymakta, “fakirliğini” hissetmekte, istenmediğini sanmaktadır.

Diğer ülkeler ve ülkemizde kurum bakımındaki çocuklar üzerinde yapılan çalışmalar konusunda verdiğimiz örneklerde görüldüğü gibi kurum bakımının çocuğun fiziksel, zihinsel ve psiko-sosyal gelişiminde aksama ve geriliklere neden olmaktadır.

2.2. Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Benlik Saygısı

Yetiştirme yurtları; sağlıklı bir aile ortamında yetişme olanağı bulamayıp kendi aileleri dışındaki ortamlarda yaşamak durumunda kalan bireyler için sığınacak bir yuva olarak kabul edilir. Yetiştirme yurtlarında bakım ve ihtiyaçları karşılanan çocuklar korunmaya muhtaç çocuklardır. Korunmaya muhtaçlık kavramı ise oldukça geniş anlamlıdır. Korunmaya muhtaç çocuk denilince; sağlıklı yetişebilmesi için gerekli koşulları sağlanamayan toplum standartlarının çok altında yaşamaya çalışan ve durumuna el konulması gerekli görülen bireyler anlaşılmaktadır (Koşar,1992).

Türkiye’de korunmaya muhtaç çocuk ve ergenlere yönelik hizmetler, Başbakanlık sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu tarafından sunulmaktadır. Bu hizmetler içerisinde; koruyucu aile, evlat edindirme, ayni-nakdi yardım hizmetleri ile çocuk yuvaları, sevgi evleri, yetiştirme yurtları yer almaktadır. 0-12 yaşları arasında ki korunmaya muhtaç çocuklara çocuk yuvasında, 13-18 yaşları arasındaki ergenlere ise yetiştirme yurtlarında hizmet verilmektedir. SHÇEK, 2014 verilerine göre; çocuk evlerinde 0- 18 yaşları arasında 4963 kişi, çocuk yuvası ve kız yetiştirme yurtlarında 506 kişi erkek yetiştirme yurtlarında 913 kişi bulunmaktadır.

Aile çocuğun hayatında çok önemli etkiye sahip olmakla birlikte ailenin çocuk üzerindeki etkisi doğum öncesinden başlayarak yaşamı boyunca devam etmektedir. Aile yapısının parçalanmasına; yoksulluk, göçler, boşanmalar, ebeveynlerden birinin ölümü ve ruhsal sorunlar gibi çeşitli nedenler sebep olmaktadır. Bu sebeplerden dolayı zarar gören aile yapısı çocuğa zarar vermekte ve çocuğun bakımı ile ilgili yasal sorumluluğu tam olarak yerine getirememektedir. Çocuğun bakımındaki belirsizlik ve yetersizlik onu korunmaya muhtaç çocuk konumuna getirmektedir (Smith ve Black, 1997; akt: Çetin ve Çavuşoğlu 2009).

Aile ilişkileri zayıf ve birbirinden kopuk olan ergenlerin toplum içerisinde yaşamış oldukları güvensizlik, geleceğe dair umutsuzluk, sosyal hayattaki iletişim çatışmaları reddedilme duyguları ve uyumsuzluk gibi problemler onlarda düşük benlik ve ya orta düzeyde benlik saygısının oluşmasına neden olmaktadır (Bulut, 1995, akt: Çetin ve Çavuşoğlu 2009). Ergenlerin kendilerini yeterli olarak

algılamalarında benlik saygılarının düzeyi önemli bir etkiye sahiptir. Benlik saygısı yüksek olan ergenler kendilerine daha çok güvenmekte ve geleceğe dair aldıkları kararlarda daha mantıklı gelişmeler göstermektedir. Sorunlarla baş etme noktasında ise kendilerinden daha emin ve verdikleri kararlarda daha başarılı çözümler üretebilmektedirler (Butler ve Gasson,2005, Akt: Çetin ve Çavuşoğlu 2009).

Ölüm ve ayrılık gibi problemlerden dolayı korunmaya muhtaç olan çocuklar ergenlik ve gençlik döneminde uyum sorunları yaşayabilmektedir. Ebeveyn kaybı yaşayan çocuklarda bedensel, zihinsel sosyal ve gelişimsel problemlere yol açabileceği bilinmektedir. Ailenin parçalanması sonucu korunmaya muhtaç ergenlerde oluşan duygu problemlerinden biride yalnızlıktır. Yalnızlığı yaşayan bu ergenlerde ortaya çıkan sorunların başında düşük akademik başarı, okulu terk etme, yeteneği oranında başarılı olamama, düşük benlik saygısı gibi sorunlar gelmektedir (Elmacı, 2001).

2.3. Çocukluk ve Ergenlikte Benlik Saygısı

Ergenlik dönemi, fiziksel ve duygusal süreçlerin etkisiyle oluşan cinsel ve psikososyal olgunlaşma ile başlayan, kimlik duygusunu ve sosyal üretkenliğini kazanana kadar geçen bir dönemi kapsar. Ergenlik dönemi, bireylerin benliğini bulma, oluşturma çabasıyla baş başa kaldığı ve bu nedenle toplumla iletişimin ve etkileşimin en yoğun olduğu olgunlaşma dönemidir. Ergenler bu dönemde kendileriyle çok uğraşırlar. Onlar için başkalarının onları nasıl gördüğü ve nasıl değerlendirdikleri çok önemlidir. Ergenlik, benliğin genişlediği ve olgunlaştığı bir dönemdir. Bu, yaşamın ilk 12 ya da daha fazla yılını kapsayan bir temel üzerine yapılandırılmaktadır. Büyüyen bir gencin benlik gelişimi de genelde başladığı doğrultu da sürmektedir (Adams, 1995).

Benlik saygısının duygusal, toplumsal, zihinsel ve bedensel öğeleri vardır. Benlik saygısının gelişmesinde aile önemli bir role sahiptir. Yaşamın ilk yıllarında oluşmaya başlayan benlik saygısı ebeveynlerin bakış açısı ve bireyi yönlendirmesiyle şekillenir. ("Hechtman,Weis& Perlman,1980;akt: Çetinkaya, Arslan, Nur,Özdemir. Demir ve Sümer, 2006"). Çocukluk döneminde ailede

çocuğun önemsenmesi, saygı duyulması, her konuda ona destek verilerek fikirlerinin değerli bulunulması, yaptığı her güzel davranışın takdir edilmesi vb. durumlar çocuğun benlik saygısını kazanmada olumlu katkı sağlayacaktır (Yavuzer,2012). Çocuklarda benlik saygısının gelişiminde ailenin yanı sıra öğretmeni, okul hayatı ve akranlarıyla olan ilişkisi de çok önemli bir paya sahiptir (Karadağ, Güner, Çuhadar ve Uçan,2008). Okulda öğretmenin çocukla kurduğu iletişim, ona karşı tutumu ve davranışları olumlu benlik saygısı gelişimine katkıda bulunur. Bu nedenle öğretmenin onun iç dünyasına hitap etmesi öz saygıyı geliştiren dil kullanması okul çağındaki çocukta benlik saygısını olumlu yönde etkiler (Doğru & Peker, 2004).

Çocuğun okulda öğretmeniyle kurduğu ilişki kadar akranlarıyla kurduğu ilişkide benlik saygısının gelişiminde etkilidir. Benlik saygısının gelişiminde akran ilişkilerinin en fazla rol oynadığı dönem ergenlik dönemidir. Bu dönemde ergenler, hem fiziksel hem sosyal hem de duygusal anlamda büyük değişiklikler yaşarlar (Doğru, Peker, 2004). Ergenlikte benlik saygısı, ergenin çevresinden aldığı dönütlere göre değişir ve şekillenir. Ergenlikte bireyler akranlarını ve onların bakış açılarını önemserler. Bu yüzden ergenlerin arkadaşlık ilişkileri, tutum ve davranışları ve onları kabullenmeleri son derece önemlidir (Whitehad & Corbin, 1997;akt: Doğru, Peker, 2004).

Ergenlik döneminde bireyin benlik saygısının olumlu gelişmesi için ilişkilerde sıcak ve samimi, anlaşılır olduğunu hissettirerek, onun önemli olduğunu vurgulama, fikirlerine saygı duyma, kararsız kaldığı durumlarda yol gösterici fikirler sunma, her durumda yanında olunacağı güvenini verme, benlik saygısının gelişmesine olumlu katkı sağlayacaktır. Bunu yaparken ergenin fiziksel değişimini ve kendini kabullenmesini sağlayacak ortamı da göz önünde bulundurmak gerekir (Doğru & Peker, 2004). Bu dönem ergenlerde görülen değişkenlik kendini kabullenmede karşılaştığı zorluklar düşük benlik saygısına neden olabilir. Bu dönemde ergen kendini başkalarıyla kıyasladığından çevresinde ki bireylerin kendine karşı olan tutum ve davranışlarını önemser (Simons,1987; Harter, 1993;akt: Doğru & Peker,2004). Bu nedenle ergenlik dönemi bireyin benlik saygısının gelişmesinde son derece önemlidir. Her ne kadar benlik gelişimi yaşamın ilk yıllarında gelişse bile ergenlik döneminde

karşılaştıkları sorunlar aileyle olan ilişki, akranların bakış açısı, okul yaşamı vb. durumlar benlik gelişimini son derece etkilemektedir. Fakat ergenlik dönemine kadar olan süreçte olumlu bir benlik saygısı geliştirmemişse bu dönemde de benlik saygısı oluşturma onun için çok zor olacaktır. Çünkü birey her durumu çok fazla önemseydiğinden dolayı yaşadıklarını abartarak yargılama süreci içerisine girmiştir (Simmons, 1987; Harter, 1993; akt: Doğru & Peker, 2004).

İlk bebeklik döneminde anne ile bebeğin ilişkisi önemlidir. Annenin çocuğuna sevgiyle yaklaşması ve onun bakımını tutarlı bir biçimde sevgiyle sürdürmesi durumunda bebek, bundan olumlu bir şekilde etkilenmektedir. Erikson, buna temel güven duygusu demektir. Güvenli bir bağlanma geliştirebilen çocuklar, ileride daha mutlu, kendinden daha emin ve daha başarılı olabilmektedirler. Bu durumun ortaya çıkmasında çocuğun yakın çevresinin, özellikle de annesinin tutumlarının önem taşıdığı, demokratik annelerin çocuklarının kendini kabul düzeylerinin yüksek olduğu bildirilmektedir (Güneysu ve Bilir, 1988).

Benlik gelişiminde ailenin taşıdığı önem, aile içi sağlıklı etkileşime ilişkin çeşitli kuram ve yaklaşımların geliştirilmesine yol açmıştır. İletişim kuramında ana-baba ve çocuklar arasında yer alan çelişkili mesajın, benlik gelişimindeki tehlikelerine dikkat çekilmiş, 1970'lerin Aile Terapisi yaklaşımında, annelik kimliğine dönük yüceltmenin, annenin çocuğunu aşırı korumasına, çocuğun ise bağımlılıktan kurtulamamasına neden teşkil ettiği vurgulanmıştır (Poster, 1982).

Akbaba (1991), ana-baba tutumlarıyla benlik tasarımı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, otoriter ana-baba tutumu içinde yetişen kişinin olumsuz benlik tasarımı geliştirdiğini ortaya koymuştur. Araştırmasında ana-baba tutumlarıyla kişinin çevresiyle ilişki kurma becerisi arasında anlamlı ilişkilerin olduğunu vurgulamıştır.

Çocuk, ancak ailesinin sevgisi, ilgisi, yol göstericiliği ile yaşamında sağlıklı bir şekilde yol katedebilir. Sevgisiz, şefkatsiz büyüyen, ilgi gösterilmeyen bir çocuk, kendisini değersiz, işe yaramaz biri olarak algılayacaktır. Yine çocuğu, ana-babanın hor görmesi, aşırı otoriter tutum içinde yönlendirmeye çalışması, çocuğun kendisine dönük değer algısını, dolayısıyla benlik saygısını etkileyecektir (İkizoğlu, 1995).

2.4.Ergenlerde Ebeveyn Kaybı

Aile özelinde ebeveyn kaybı anlaşılması zor ve önemli bir olay olarak yer almaktadır. Ebeveyn kaybı ergenlerin yaşamına yeni zorluklar getirmektedir. Yas sürecinde birey ilk ölümü anlamlandırmaya çalışır daha sonra ise anne ya da baba kaybını kabullenerek devam eden yaşam durumlarına uyum sağlamaya çalışırlar (Attepe, 2010). Birey için sevdiği birinin kaybı psikolojik bir yaralanmadır(2011).

Ergenlik döneminde ebeveyn kaybı yaşayan bireyler, yas sürecinde ergenlik döneminin sıkıntıları ile baş etmeye çalışırken diğer yandan da yaşadıkları kayıpla baş etme süreci içerisine girmektedirler. Ergenler güçlü görünmek istedikleri için yaşadıkları kayıp sonucunda ilk zamanlar durumu önemsemiyormuş gibi görünebilirler. Fakat daha sonra bu durumu içten içe yaşamak zorunda kalırlar. Dış hayatta normal hayatlarına devam ederler; gizli kalan durumlarında ise kayıpla ilgili yoğun duygular yaşarlar (Granot ,2005). Ergen için ebeveynlerden birinin eksikliği benlik saygısı, cinsel gelişimi ve cinsel kimliğinde ciddi sorunlara neden olmaktadır (Semerci,2006). Ailede parçalanma olan bireylerin kayıp yaşadığı ebeveynin cinsiyeti çocuğun aile içerisindeki iletişimini ve ruhsal paylaşımlarını olumsuz etkilemektedir (Asagem, Tarhan, 2011). Ebeveyn kaybı yaşayan ergenlerde kayıp yaşamamış ergenlere göre terkedilme, sevilme, duygusal iletişim eksikliği gibi sorunların daha fazla olduğu ve yaşadıkları duygusal durumun onlarda bir takım kaygılar oluşturduğu aktarılmıştır (Koçak,2007). Aynı zamanda yaşanan ebeveyn kaybı akademik başarıda düşüşe, yapacakları faaliyetlerde dıştan denetimli paylaşımlara ve düşük benlik saygısına neden olmaktadır (Dowdney,2000, akt; Şentürk,2006). Ebeveyn kaybı yaşayan ergenler ailesi parçalanmamış çocuklara göre kaba kuvvete ve şiddete daha çok başvurmaktadır (Şentürk,2006). Kulaksızoğlu'na (2000) göre ailedeki kayıp, ergenlerde anlık duygusal değişimlere, duygu yoğunlukları yaşamalarına ve bu nedenle depresif duygulanım içerisinde olduklarını belirtmiştir.

2.5.Ebeveyn Kaybı ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişki

Ebeveyn kaybı yaşayan ergenlerin toplum içerisinde yaşamış oldukları güvensizlik, geleceğe dair umutsuzluk, sosyal hayattaki iletişim çatışmaları reddedilme duyguları ve uyumsuzluk gibi problemler onlarda düşük benlik ve ya orta düzeyde benlik saygısının oluşmasına neden olmaktadır (Bulut, 1995, akt: Çetin ve Çavuşoğlu 2009).

Benlik saygısının duygusal, toplumsal, zihinsel ve bedensel öğeleri vardır. Benlik saygısının gelişmesinde aile önemli bir role sahiptir. Yaşamın ilk yıllarında oluşmaya başlayan benlik saygısı ebeveynlerin bakış açısı ve bireyi yönlendirmesiyle şekillenir ("Hechtman,Weis& Perlman,1980;akt: Çetinkaya, Arslan, 2006). Yetiştirme yurdunda kalan ebeveyn kaybı yaşayan ergenlerde günlük faaliyetlerde dıştan denetim ve iş bölümünde görev almaması nedeni ile sorumluluk duygusunun gelişmediği belirtilmiştir. Bu nedenle ergenin kendi istediği biçimde yaşam tarzını düzenleme şansının olmayışı, duygu ve düşüncelerini aile ortamında paylaşamaması kendine saygıyı olumsuz etkilemektedir. Kişinin bulunduğu toplumda daha sağlıklı daha güçlü ve uyum içerisinde yaşaması ve öz saygısının gelişmesi için aile ortamı önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle aileden yoksun yaşayan bireyler öz saygının gelişiminde önemli problemler yaşamaktadır (Kutlu,1992, akt; Reçber, 2011). Ruhsal bir travma olarak ele alınan ebeveyn kaybı kişiyi duygusal psikolojik ve davranışsal olarak zayıf düşürmektedir (Attepe,2010). Aynı zamanda ebeveyn kaybı sonucu ergenlerde akran ilişkilerinde problem olduğu benlik saygılarının ve beden imgelerinin düşük olduğu, buldukları akran grubuna kötü davrandıkları ve depresif durumlarının daha fazla olduğu belirtilmiştir (Hutchinson, 1992, akt; Aşık, 2006). Aile ilişkilerinin bozulması, ebeveyn kaybı sonucunda çocuk baba veya anne yoksunluğu ile karşılaşmakta bunun sonucu olarak çocuğun gelişiminde problemler oluşarak bireyin benlik saygısı ve topluma uyumu olumsuz yönde etkilenmektedir (Torun,1986, akt; Özdal, 2006).

Ebeveyn kaybı ile benlik saygısı arasında ki ilişkide ebeveyn kayıplarında yaşadığı durumun ergen tarafından bir eksiklik veya suçluluk olarak değerlendirilmesi, ayrılık olayından kendini suçlaması, özgüven eksikliği yaşamaması ve bundan dolayı çevresi izole olması, ebeveyn kaybı sonrası eksiklik

duygusu yaşaması, kaybın etkisiyle yaşadığı travmanın ergeni güçsüz kılması, kişide benlik saygısını ve benlik düzeyini olumsuz etkilemektedir. Bu da ebeveyn kaybı ile benlik saygısı arasında bir ilişkinin olduğunu ve yaşanan kaybın benlik saygısını etkilediğini ve öz güven eksikliği oluşturduğunu göstermektedir (Erganlı, 1996, akt; Otrar, Demirbilek 2013).

2.6. Korunmaya Muhtaç Ergenlerde Kurum Biçimleri

24 Mayıs 1983 tarih ve 2828 sayılı yasa ile korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili görevi, Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü üstlenmiş olup, hizmetleri üç grupta sürdürmektedir (2828 Sayılı Kanun).

2.6.1. Çocuk Yuvaları: Haklarında korunma kararı alınmış 0-12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının bedensel, eğitsel, psiko-sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik ve iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (2828 Sayılı Kanun).

2.6.2. Yetiştirme Yurtları: Yasa gereği 13-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş ya da meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirilmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (2828 Sayılı Kanun).

Yetiştirme yurtları toplum içerisinde dezavantajlı konumda yer alan korunmaya muhtaç ve kimsesiz çocuklara ve gençlere yönelik aile içinde sağlanamayan sıcaklığın devlet tarafından sağlanması yapısından ortaya çıkmaktadır.(Cılga,1989, akt; Şahan,2009) Yetiştirme yurtlarının temel görevleri arasında; korunmaya muhtaç çocukların belirlenmesi, bunlarla ilgili çalışmalar yapılarak bakımı, eğitimi ve mesleki becerilerinin düzenlenmesi yer alır. Yapılan çalışmalar neticesinde sanatta yeteneği olan bireylere uygun beceriler kazandırmak toplum içinde yaşamlarını sürdürmek ve onları desteklemekte yetiştirme yurtlarının görevi arasında yer almaktadır (Şahan,2009).

2.6.3. Sevgi Evleri: Kurum bakımı, çocuğun aileden uzakta olduğu 24 saatlik tam zamanlı bir bakımı tanımlamaktadır. Kurum bakımı az gelişmiş toplumlarda korunması gereken çocuklar için sunulan en yaygın hizmet türlerinden biri olarak belirtilmektedir (Yolcuoğlu,2009). Kurum bakım sistemini oluşturan yetiştirme yurtları 13- 18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukların tam zamanlı olarak bakıldığı yerler olarak ifade edilirken 12 yaşından küçük çocukların bakıldığı yerler ise çocuk yuvaları olarak tanımlanmıştır. 1997 yılında 572 sayılı kanun hükmündeki kararnameyle (ÇOGEM) kurulmuştur.

Çocuk gençlik merkezi olarak adlandırılan bu merkez Sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalan veya sokakta çalışan çocukların topluma kazandırılması ve rehabilite edilebilmesi için kurulmuştur. 7 Temmuz 2005 te kanuna eklenen "Sevgi evleri" toplu kuruluşlar yerine daha küçük birimlerde, aile ortamına benzer yapılar, küçük müstakil binalarda bakım hizmeti verilen kuruluşlar olarak tanımlanmıştır (SHÇEK,2004). TBMM'nin 2011 yılında Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları, üzerine yapmış olduğu genel inceleme raporuna göre sevgi evleri uygulaması 2005 yılında uygulanmaya konmuş olup en fazla üçer kişilik odalarda 10–12 çocuğun kaldığı site içerisinde küçük yerleşim birimlerinde müstakil evlerden oluşmaktadır. Sevgi evlerinde çocukların aidiyet duygularını yaşamaları ve ev içi sorumlulukları kazanmaları amaçlanmaktadır. Yurt genelinde 3928 kapasiteli 37 sevgi evi sitesinde toplam 2224 çocuğa fiilen hizmet verilmektedir.

2.7. Korunmaya Muhtaç Ergenlere Verilen Bakım Yöntemleri

2.7.1. Evlat Edinme: Her ailenin ortak özlemlerinden biri olan çocuk sahibi olmak insan ve aile yaşamının önemli bir aşamasını oluşturur. Çocuk özlemi yaşayan ailelerde çocuksuzluk başlı başına bir sorun oluşturmaktadır (Aslan,2004).

Korunmaya muhtaç çocukların korunma yollarından birisi de evlat edinmedir. Evlat edinme, modern hukukta ve anlamda, çocuğu olmayanların evlat özlemlerini gidermek ve kimsesiz çocuklara bir aile olanağı sağlamak gibi

ahlaki, sosyal, insancıl ve duygusal nedenlere dayanmaktadır (Yaşar, 1962 Akt; Tunç 2000).

Evlat edinme geçmiş yıllarda dini, siyasi, psikolojik, sosyal amaçlar içerisinde evlat edinen ailenin sürekliliğini sağlama amacı olarak işlev görmüşken yıllar geçtikçe bu işlev değişerek çocukları olmayanlara bir varis bulunması ve aile sıcaklığından yoksun olan çocukların en uygun çevre ve ailenin sağlanması amaçlanmaktadır (Işık,2005).

Sosyal hizmet yöntemlerinden biri olan evlat edindirme uygulamada çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır (Şenocak,2006). Bu tanımlardan birinde evlat edindirme, kan bağına dayanmaksızın yasal ve sosyal açıdan ebeveynle çocuk arasında bağının güçlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu bağ güçlendiğinde ana babanın çocuğa, çocuğunda onlara karşı hak ve sorumlulukları oluşmakta ve böylelikle karşılıklı ilişkiler gelişmekte çocuk hasreti çeken aileler çocuğa, çocuklarda sıcak yuva ortamına kavuşmaktadır (Koşar,1992, akt; Yazıcı,2012).

Çocuğun ailesinin olmadığı veya hiç bir şekilde ailesiyle birlikte olmayacağı durumlarda evlat edinme, çocuk için en uygun hizmet şeklidir. Bu hizmet, biyolojik ailesi tarafından bakılamayan çocuğa bir aile, aileye de çocuk hasreti giderme olanağı sağlamaktadır. Evlat edinme, koruyucu aile hizmetinden farklı olarak çocuğun kendisini, öz ailesini ve evlatlık almak isteyen aileyi içine alan yasal bir sözleşmedir. Çocuğun sorumluluğu tamamıyla aileye verilirken, geleceği de yasaların öngördüğü biçimde güvence altına alınmaktadır (Arnaz, 1993).

2.7.2. Koruyucu Aile Bakımı: Koruyucu aile bakımının Türk Hukuku'na 1926'da Medeni Hukuk'un (M.K.) 273. maddesiyle girmiştir. Bu maddeye göre, bedensel ve zihinsel gelişimi tehlikede olan veya manen terkedilmiş bulunan çocukların yargıç tarafından ana-babasından alınarak bir kurum veya bir aile yanına yerleştirilmesi mümkündür. Ülkemizde koruyucu aile bakımı çalışmaları, 1961 yılından beri sürmektedir (Özdemir, 1996).

Koruyucu Aile Yönetmeliği'nin 4. Maddesinde koruyucu aile kavramı aile sosyal politikalar il müdürlükleri denetiminde kısa veya uzun süreli korunmaya muhtaç çocuğun bakımını üstlenen ve çocuğa aile ortamında ki sıcak yuva

ortamını sağlayan, anne- babanın yerini tutabilecek geçici veya sürekli ücretli veya gönüllü bakımı gerçekleştiren aileye denir.

Koruyucu aile kavramı, çeşitli nedenlerden dolayı ebeveynlerini kaybetmiş veya biyolojik ailesi yanında bulunmayıp kısa veya uzun süreli başka anne ve baba kriterini taşıyan kişilerin yanında devlet denetiminde yetiştirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Gürcan,2008). Başka bir ifadeyle toplum içerisinde dezavantajlı konumda olan belirli kayıplar yaşamış veya korunmaya muhtaç konumda yer alan devletin korunmasına alınmış bir kişiyi yasal izinlerle çocuk reşit oluncaya kadar ona anne- babalık yapan onun bakımını üstlenen, yetiştiren aile veya kişilerdir (Bıyıklı,1983, akt; Yazıcı, 2012).

Koruyucu aile bakımı doğal ya da yasal bir sebeple biyolojik ailesinden ayrılmak zorunda kalan bir çocuğa kendisinin ve ailesinin ihtiyaç duyduğu kişisel çatışma ve diğer tedavi hizmetleriyle birlikte belirli bir süre için aile hayatı sağlayacak bir çocuk refahı hizmetidir (Özdemir, 1996).

Koruyucu aile, öz ailenin yerini tutmayı amaçlayan bakım yöntemlerinden biridir. Koruyucu aile, ailesinde çeşitli nedenlerle bakılmayan ya da bakılması uygun görülmeyen çocuğa, başka bir ailenin geçici ya da sürekli olarak bakmasıdır. Ancak böyle bir bakım şekli uygulanırken, çocukların iyi tanınması, koruyucu ailenin niteliklerinin iyi değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Koruyucu aile yöntemi ilk kez 1961 yılında UNİCEF İle Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı arasındaki bir anlaşma ile Ankara’da başlatılmıştır. Koruyucu aile paralı ve parasız olmak üzere iki kısımdır. İsteyen aileye her yıl bütçe kanunları ile tespit edilen bir miktar para ödenmesi gerekmektedir. Koruyucu aile hizmetinde amaç, çocuğun ihtiyacı olduğu, daha özel ilişki kurabilen bir aile ortamında bakılmasıdır. Çocuğun öz ailesiyle ilişkisinin kesilmesi esastır. Aile ve çocuk sistemli bir şekilde izlenir, uyumsuzluk görüldüğünde, çocuk ailenin yanından alınır (Tekelioğlu, 1993).

Son yıllarda korunmaya muhtaç çocukların daha sağlıklı gelişebilecekleri koruyucu aileler yanında bakım ve korunmalarının sağlanması için büyük çabalar sarfedilmiştir (Tok, 1996).

Koruyucu aileler özellikle kendilerine sağlanan destek hizmetleri konusunda güçlüklerle karşılaştıklarında sosyal hizmet uzmanlarından yardım

istediklerini ancak sorunlarının çözümlenemediğini anlatarak bu durumu ilgisizliğe bağlamışlardır. Oysa koruyucu aile ücretlerinin zamanında ödenmesi, korunan çocukların giyim ihtiyaçlarının karşılanması ve dersane ücretleri ile okul servis masraflarının ödenmesi gibi taleplerin karşılanamaması uygulayıcı birim olan İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü' nün değil, SHÇEK Genel Müdürlüğü' nün sağlaması gereken kaynaklar arasındadır. Ancak görüldüğü gibi üst kademelerin standartları sağlamaması, uygulamayı yapan uzmanların yetersizliği olarak değerlendirilmekte ve güven ilişkisinin sarsılmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla hizmetin gelişimi olumsuz yönde etkilenmektedir (Tok, 1996).

Koruyucu aile bakımının amacına ulaşabilmesi, uygun çocuk ve uygun ailenin seçimiyle doğrudan ilgilidir. Otorite kabul etmek istemeyen ergenlik çağındaki çocuklar için koruyucu aile bakımı beklenen yararları sağlamayabilir. Yine koruyucu ailelerin hangi amaçla koruyucu aile oldukları araştırılmalıdır. Uygun aile ve uygun çocuğun seçildiği durumlarda dahi koruyucu aile bakımını yürüten kurumun sosyal hizmet uzmanları aracılığıyla denetimde ve yönlendirmede bulunması gerekir. Koruyucu aile bakımı doğru bir biçimde yürütüldüğünde korunmaya muhtaç çocukların sağlıklı gelişiminde önemli rol oynar (Özdemir, 1996).

2.8. Benlik

Benlik kavramı son yüzyıldır en çok tartışılan psikoloji kavramlarından biridir. Bu kavram içeriği ve tanımı itibarıyla birçok kuramcının inceleme konusu içerisinde yer almıştır. Benlik kavramı denince akla gelen ilk psikolog William James'dir. James'e göre benlik kişinin kendisiyle ilgili söyleyebileceği her şeyin toplamıdır. Benlik kavramını iki boyutta değerlendirilmesini aktaran James; birinci boyuta bilen benlik, ikinci boyuta ise bilinen benlik adını vermiştir. İki boyutta incelediği benliği ayrı iki şey olmadığını belirtmiştir çünkü ona göre "bilen benliğin kimliği "bilinen benliktir"(James 1963). Benlik kavramı kişinin kendisiyle ilgili bilinçli olarak oluşturduğu algılara denir (Pescitelli, 1996). Benlik kavramı bireyin kendi hakkındaki düşünceleri ve çevresinde yaşayan bireylerin onun

hakkındaki düşüncelerinden ortaya çıkan düşünceler ve kişinin kendisiyle ilgili yapmış olduğu değerlendirmelerden ortaya çıkar.

Benlik kavramının oluşumunda, kişinin çevresinde onu tanıyan kişilerin o kişi hakkındaki düşünceleri, kişinin kendisiyle ilgili söyleyebileceği ve kendini tanımlayabileceği şeyler kadar önemlidir. Birey kendisi için yapılan tanımlamaları benliğinin ortak özellikleri olarak görür ve benimser ve çoğu zaman davranışlarını buna göre belirler ve uygulamaya çalışır. Bazen de kişinin kendi duygu ve düşüncelerinden elde ettiği benlik, kimi zaman çevrenin kişi hakkındaki oluşturduğu ortak kanılarla çatışabilir. Ortaya çıkan bu benlik(ler) iç çatışmalara neden olur. Bu iç çatışmalarda düşük benlik değeri ve sosyal ilişkilerde önemli sorunlara dönüşebilir (Cüceloğlu,1997). Özellikle sosyolojik açıdan benliği değerlendiren Kaplan,(1986) benlik kavramının sosyal bir ürün olmasının yanında; sosyal bir güç unsurunu da barındırdığını belirtmiştir (Akt: Rosenberg, 1989). Psikoloji açısından ise benlik; Markus Zajonc (1985) Bireyin bilişinin temel bileşeni olarak aktarırken; Erikson (1968) ise benlik kavramını psikolojik stres ve çatışmanın kaynağı olduğunu belirtmiştir. Benlik kavramı (kendilik kavramı, self-concept), kişinin kendi özünü algılama biçimidir. Sosyalleşme sürecinde, kişinin başkaları ile etkileşimi sonucu oluşturduğu, kendine ilişkin olumlu ya da olumsuz algılarıdır.

Benlik kavramı, kişinin her alandaki uyumun en iyi göstergesidir. Altta yatan değersizlik hisleri genellikle birçok durumda ruh sağlığını etkilemekte ve hatta bozabilmektedir. Bu nedenle danışan merkezli birçok terapi çeşidinin temel amacı benlik kavramını ve benlik saygısını iyileştirmektir (Çelikkol,2008). Benlik kavramını geniş çerçevede değerlendiren ve tanımlayan kişi olarak bilinen psikanalitik yaklaşımın kurucusu olan Sigmund Freud'a göre benlik üç ana sistemden oluşur. İd, ego ve süper ego. Benliğimiz bu üç sistemin etkileşiminin ürünüdür. Bu sistemler den biri diğeri olmadan işlevliğini yerine getiremez.

Freud'a göre id, benliğin temel sistemidir. Ego ve süper ego ise ondan ayrılaşarak gelişirler.(Geçtan,2002). Freud benliğin bu üç sistemini şöyle tanımlamaktadır: İd, diğeri iki sistemin çalışması için gerekli gücü sağlayan nesnel gerçeklerden bağımsız kişinin öznel bir yaşantı dünyasını kapsayan ve

benliğin ilkel kısmını gösteren bir sistemdir. Ego, organizmanın gerçek nesnel dünyasıyla bağlantı kurarak dengeyi sağlayan ve gerçekliğin egemenliğinde hayat bulan bir mekanizmayı simgeler. Gerçeklik ilkesinin amacı ihtiyacın sonlandırılması için uygun bir obje oluşturuluncaya kadar gerilimi boşalmasını ertelemektir. Ego benliğin yürütme organıdır. Ego birçok önemli yürütme işlevini yerine getirirken id ve süper ego arasında var olan istek ve düşünceleri dengelemeyi ve uzlaşmalarını sağlamada yardımcı olmaktadır. Kişiliğin en son gelişen sistemi ise süper egodur. Süper ego benliğin vicdani ve ahlaki yönünü simgeler. Gerçeklik kavramından çok ideal olana yönelir, hoşlanmadan çok kusursuzluğa ulaşmayı hedefler (Geçtan, 2002).

2.9. Benlik Saygısı

Benlik saygısı, kişinin kendisini kendine özgü değerlendirmesiyle oluşur. Sahip olduğumuz değerleri hissetme ve görece bunu onaylamayı ve kabul etmeyi belirtir. Bireyin zihninde canlandırdığı olmak istediği ve olması gerektiğini düşündüğü ideal benliği de etkiler. Hissedilen benlik bilinciyle ideal benlik arasındaki fark, benlik saygısının düzeyinin bir göstergesidir (Gurney 1988; akt: Plummer, 2011). Benlik saygısını Burns şöyle tanımlamaktadır: Başkalarının bizim için ne düşündüğünü, gelecek yaşamda ne olabileceğimizi ve neyi başarabileceğimizi düşündüğümüz karışık bir resimdir (Burns, 1979). Benlik saygısı kişinin duygu ve düşüncelerine yönelik kendisini doğrudan ilgilendiren değerlendirmelere ilişkin hoşnut ve ya hoşnutsuzluk duygularını ifade ederken; kişinin kendisini yeterli ve değerli olarak algıladığı düzeyide gösterir (Westen, 1985). Benlik saygısı tanımlanırken kişinin kendi için kullandığı özelliklerin bütünü benlik kavramından farklıdır. Bir kişi kendisini birçok alanda yetenekli hissedebilir. Fen bilimleri veya sportif bir etkinlikte yetenekli olması kişinin benliğini ifade eder. Benlik saygısı, benlik kavramında var olan mevcut bilgilerin bir değerlendirilmesi olarak görülür (Branden,1969). James'e göre benlik saygısı bireyin istekleri ile kazanımları arasındaki denge ile oluşur. Böylece kişinin başarmak istedikleri ile başardıkları arasında ki ilişki ne kadar kuvvetliyse

benlik saygısı da o ölçüde yüksek olacaktır. Kişinin yapmak istedikleriyle yaptıkları arasındaki ilişki kendine olan saygısını şekillendirir (Eşer,2005).

Bireyin sevme ve sevilme ihtiyacı doymamışsa gibi anlam olarak muşsa güdülenme gücünde zayıflama olur ve kişide benlik saygısı ihtiyacı ortaya çıkar. Bu nedenle bir kişi benlik saygısını aramaya başlarken kişinin sevilme ve ait olma ihtiyaçları doyurulmuş olması gerekir (Maslow, 1970). Yapılan çalışmalarla birlikte ahlak kişilerarası ilişkiler, yeterlilik, güç ve fiziksel görünüş gibi durumlarda verilen kararlarla benlik saygısı arasında bir ilişkinin bulunduğu belirtilmiştir. Coopersmith (1966), Benlik saygısında dört önemli yönün olduğunu söylemiştir. Bunlar: Yeterlilik, doğruluk, güçlü ve önemli olmadır. Tanımlanan bu benlik saygısı kategorileri doyurulmadığı zaman kişide düşük benlik saygısı, yeteri derece doyurulması ise yüksek benlik saygısına sebep olur. Yüksek benlik saygısı aynı zamanda sağlıklı davranışla doğrudan ilişkilidir. Bu durum, yüksek benlik saygısının düşük benlik saygısına oranla hem daha istenilir hem de daha sosyal ve psikolojik olarak işlevsel olmasıyla ilgilidir. Yüksek benlik saygısına sahip olan bir kişide yeteri kadar iyi olduğu duygusu oluşur ve bu nedenle kendini olumlu hisseder, güçlü yönleri noktasında kendini iyi değerlendirir. Kişi de kendine güven duygusu oluştuğu için zayıf olduğu yönlerde de kendini geliştirmeye çalışır (Wells ve Marwel, 1976; Pope ve McHale, 1988; akt: Taysi, 2000). Benlik saygısı hem sağlıklı, hem sağlıksız oluşabilir. Sağlıklı benlik saygısının oluşumunda kişinin kendini değerli hissetmesi ve olumlu benlik saygısı duygularının gelişimi etkilidir. Sağlıksız benlik saygısı ise kişiliğin şişirilmiş narsistik yönünü ifade eder (Salmivalli ve ark, 1999; akt: Taysi, 2000).

2.10. Sağlıklı Benlik Saygısının Temel Öğeleri

Sağlıklı benlik saygısı gerçek ve algılanmış yetenek ve "öz etkinlik" kavramı ile yakından ilişkilidir. Bir şeyi yapma yetisini kendimizde barındırıyorsak, yaşamımızı etkileyen olayları da etkileyebiliriz. Bandura'ya göre öz yeteneklerinin yüksek olduğuna inanan insanlar, aynı yeteneklere sahip fakat kendine inancı olmayanlara kıyasla zor işlerde ve sorun çözmede daha

başarılıdır; çünkü bu kişiler hedeflerini zor şartlar üzerine kurmuşlardır ve başarısız olabileceklerini hiç düşünmezler.

Öz etkinlik duygusunun gücü ve düzeyi tecrübeler, ikna çalışmaları ve işin yapıldığı fiziksel şartlar gibi çeşitli etkenlerden dolayı değişebilir. Ona göre kendini denetleme zamanla dış çevrenin uyarılarından daha güçlü olmaya başlar. Kişinin kendisine verebileceği en büyük ceza kendini küçümsemesi ve hor görmesidir. (Bandura 1971, akt: Plummer, 2011). Plummere göre toplumsal ve duygusal mutluluğunun temelini yedi önemli öğeye dayandığını ve bunlarla sağlıklı bir benlik saygısına ulaşılabileceğini göstermiştir. Öğeler şöyle sıralanır: Kendini Tanıma, Kendisi ve Ötekiler, Kendini Kabul Etme, Kişisel Yeterlilik, Kendini İfade Etme, Özgüvenli Olma, Kendinin Farkında Olma (Plummer, 2011).

Kendini tanıma kavramı, ben kimim ve toplumdaki yerim neresi sorularına yanıt aramayı gerektirir. İçeriğinde kişisel değerleri geliştirme ve koruma, kişiliğin çok yönlü olduğunu kavrama ve içinde bulunulan duruma göre farklı davranıldığı, gibi bilgileri kapsar. Kendisi ve ötekiler kavramı, kişinin duygularını tanımlayabilmesi ve onları ifade etme yollarını bilme, duygularını bastırma, yok sayma ya da ortama uygun olmayan davranışlar sergileme yerine onları nasıl dile getirebileceğini öğrenme noktasında kişiye yardımcı olur (Plummer, 2011).

Kendini kabul etme kavramı, kişinin gücünün ne olduğunu bilme, fiziksel görünüşünden rahatsız olmama zorluk çektiği alanları tanımayı ifade eder. Kişisel yeterlilik kavramı, kişinin yaşamını kendi başına yönetebileceğine inanma, duygu ve düşüncelerinin gelişiminin gerçekçi değerlendirmelere göre düzenleme yaşam içerisinde karşılaşılabileceği zorluklarla baş edebileceğine inanma düşüncelerini kapsar. Kendini ifade etme kavramı, kişiler arası iletişim kurma becerileri, başkalarını daha iyi anlama, kişinin kendisini tam ve uygun bir şekilde ifade etme ve ifade ederken yaratıcı olma durumlarını ifade etmektedir (Plummer, 2011).

Öz güvenli olma kavramı, bireyin karşılaştığı sorun karşısında farklı yöntemleri deneyebilme ve bu konuda bilgi ve beceri sahibi olma, gerektiğinde taktik değiştirebilme, seçimler yapabilme ve zorlukları kabul edebilme bilgilerini

ifade eder. Benlik saygısının sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için son olarak kişinin kendinin farkında olma bilgisine sahip olması gerekir. Kendinin farkında olma,(öz bilinç) kişinin kendini değerlendirmesinde temel unsurdur. Geçmiş ve gelecekteki sorunlara takılmak yerine tüm dikkati şimdiye ve anı yaşamaya ve bunun farkında olmaya verir. Duygusal, zihinsel ve fiziksel değişiklikleri normal kabul etme ve bunu yaşamın doğal bir parçası olduğunun farkına varma gibi düşünceleri kapsar (Plummer, 2011).

2.11. Benliğin Oluşumu

Bireyin yaşamında benlik kavramına duyulan merak ve öğrenme isteği nedenlerinden dolayı benlik kavramıyla ilgili tanımlamalar ve açıklamalar oldukça fazladır. Bu tanımlamalardan ve açıklamalardan bazıları şunlardır: Benlik konusu ortaya atıldığından bu güne kadar, benlik, birçok araştırmacı tarafından tanımlanmış ve her araştırmacı bireyin benliğinin oluşumunda farklı dönemlere vurgu yapmıştır. Benlik ile sistemli bir şekilde ilgilenen William James benlik kavramını “bilen benlik” ve “bilinen benlik’ olarak iki boyutta düşünülmesi gerektiğini savunmuştur. Bilimin konusunun bilinen benlik üzerinde yoğunlaştığını belirtmiştir. Bilinen benliğin nesne olduğunu benliğin bilime konu edildiğinde nesne konumunda olduğunu belirtmiştir (Saygın,2008). Ona göre kişinin kendine söyleyebileceği herşeyin toplamı olan benlik; maddi benlik, sosyal benlik, manevi benlik ve saf benlikten oluşmuştur (Yiğit,2010). Bu dönemleri beşe ayıran Freud, benliğin oluşumunda ilk altı yılın üzerinde durmuştur.

Freud'un takipçilerinden olan Erikson ise benliğin bireyin yaşamının sadece bir döneminde oluştuğu fikrine karşı çıkmış, benlik oluşumunda bireyin çocukluk dönemiyle birlikte bireyin bütün hayatının etkili olduğu fikrini ortaya atmıştır. Psikolojide benlik konusunun önem kazanmasında Freud'un öncülüğünü yaptığı psikanaliz büyük katkıda bulunmuştur. Benliğin oluşumu psikanalitik kurama göre benlik, Freud'un geliştirdiği yapısal kuram çerçevesinde üç kısımdan oluşur. Bunlar alt- benlik, benlik ve üst benliktir. Alt benlik genetik geçişli olan doğuştan var olan şeyleri içerir. Benlik ise alt benlik

ile üst benlik arasında arabuluculuk görevi üstlenerek dış uyaranları algılayıp ve aşırı uyaranlara karşı ruhsal yapıyı koruyan özel bir yapıdır. Üst benlik ise anne-baba ve toplumsal değer yargılarını içeren özel bir yapı olarak belirtilmiştir (Çelikoğlu, 1997).

Jung'a göre benlik ego kavramında oluşmaktadır. Ego kavramı kişide birlik, bütünlük ve süreklilik duygusunu oluşturur. Her kişinin temel amacı kendini gerçekleştirmektir. Kişi bu süreçte kendi ile uyum içerisinde olursa benlik görevini tam olarak yerine getirdiğinin göstergesi olarak kabul edilir (Jung,1997, akt: Öztürk,2006).

Adler'e göre benlik, kişinin vermiş olduğu kararlarda bireye amaçlı bir yaşam sağlamaya çalışan bir sistemdir. Bu amaç doğrultusunda birey dış dünyada sürekli olarak doyum sağlayacak yaşantıların peşine düşer. Adler benliği kişilik bütünlüğü içinde incelemiş ve kişinin kim olduğu konusundaki inançları olarak tanımlamıştır (Geçtan,2006).

Rogers' benliği kişinin fenomenolojik veya algısal alanın bir bölümü olarak belirtmiştir. Benlik kavramı kişinin kendi hakkında sahip olduğu görüşleri ideal benliği oluşturur. Benlik kavramı kişinin ne olduğu konusundaki görüşlerinin yanısıra ne olması gerektiği ve ne olmak istediği konusundaki görüşlerini de içerir. Benlik kavramı bireyin kendi hakkında bilinçli algılamaları içerirken doğru ya da yanlış olan bir takım hipotezleri de kapsar (Yanbastı,1996 akt: Yiğit, 2010).

Benliğe daha çok sosyolojik açıdan yaklaşan Cooley ise, kişinin etkileşim içerisinde bulunduğu diğer bireylerin kendisinin nasıl algıladığını yansıtan bir kavramlaştırma olarak belirtmiştir (Kula,2001).

Benlik kavramını toplumsal açıdan ele alan Erik From toplumsal sürecin ortaya koymuş olduğu sonuçların insanların çeşitli eğilimlerinden kaynaklandığını belirtmiştir. Toplumun kişiye sağladığı olanaklar birerin kişilik gelişiminde önemli bir role sahiptir. Benliğin yeterince gelişmemesinin altında yatan nedenlerin baskıcı, katı, otoriter tutumların olduğunu belirtmiştir (Aslıhan,1998, Akt; Öztürk,2006).

Benliği sosyal ilişkiler içinde açıklayan Sullivan, benliği tanımlarken anksiyete kavramı ile bağlantılı olarak tanımlar. Anksiyete sonucu ortaya çıkan

dinamizme benlik ya da benlik sistemi adını verir. Ona göre anksiyete kavramı anneden çocuğa geçer. Çocuk büyüdükçe ve güvenliği tehlikeye girdiği zamanlarda bu duygu ortaya çıkar. Ona göre benlik üç şekilde incelenir. Çocuğun annesiyle olan ilişkide hoş karşılanan davranışları sonucu kendisine olan saygısı artar. Sullivan bu durumu iyi ben olarak tanımlar. Annenin hoş karşılamadığı durumlarda ise kötü ben oluşur. İstenmeyen davranışların engellenmesinde birey kendisine karşı olumsuz duygular geliştirir. Son olarak ise “ ben ve ben olmayan benlikte” ise kişinin bilinçaltında kalan duygularından oluşur. Kişi bu durumdan kaynaklı olaylarla karşılaşınca aşırı bir anksiyete oluşur. Bu durum annenin çocuğa aşırı tepki gösterip kaygı duyduğu durumlarda oluşur (Gürhan,1986, akt; Aslan,1992).

2.12. Ergenlik

Ergenlik; insan gelişiminde bebeklikten sonra en hızlı gelişim döneminin olduğu zamanı kapsar. Çocuklukla yetişkinlik arasında on iki ile yirmi iki yaşlarını kapsayan döneme ergenlik dönemi denmektedir. Birçok psikolog, antropolog, filozof anne babalar hatta ergenlerin kendisi bile ergenlik kavramını tanımlamaya çalışmışlardır (Gander, 2010). Yapılan araştırmalar sonucu ergenlik noktasında birçok tanımlama yapılmıştır. Yörükoğlu'na göre ergenlik; çocuklukla yetişkinlik arasında olan psikolojik anlamda birçok değişikliğin meydana geldiği hızlı bir büyüme ve olgunlaşma çağıdır (Yörükoğlu, 1994). Bu dönemde kişide birçok değişimler meydana gelmektedir. Bireyde bu dönemde bedensel zihinsel ve ruhsal değişimler meydana gelmektedir (Morgan, 1991). Bu dönem Ericson'a göre bireyin kendini tanımaya çalıştığı ve bununla birlikte toplumdaki rolleri de tanımaya çalışırken rol karmaşası yaşadığı dönemdir. Bu dönemde en sık yaşadığı durumlar ise vücut imajı, okul başarısı, aile, kardeş, meslek seçimi ve geleceği ile ilgili kararsızlıklar oluşturur (Öktem ve ark. 2000).

Literatüre bakıldığında ergen kavramına ve ergenlik yaş dönemi özelliklerine yönelik çeşitli tanımlamalara rastlanmaktadır. Bu tanımlardan Milli Eğitim Bakanlığının yaptığı tanıma göre: Ergen; buluş çağına erme sebebi ile biyo-psikolojik bakımdan çocukluğun sonu ile toplum hayatında sorumluluk

alma dönemi olan, çocukluk ve genç yetişkinlik arasında kalan 12-24 yaşları arasındaki gurutur (Altun,2010). Latince büyüme, kılınmak, gelişme anlamına gelen ergenlik dönemi biyolojik, sosyolojik ve sosyal değişimin hızlandığı ve birbirileri ile yoğun biçimde etkileşim içine girdiği bir dönemdir (Hamburg, Takanishi, 1989; akt: Eskin, Ertekin, Harlak ve Dereboy, 2008).

Bununla beraber ergenlik dönemi; fiziksel ve duygusal süreçlerin yol açtığı cinsel ve psikososyal olgunlaşma ile başlayan ve bireyin bağımsızlığını, kimlik duygusunu ve sosyal üretkenliğini kazandığı zaman sonlanan dönemdir (Derman, 2008). Bu bağlamda ergenlik; her insanın yetişkinliğe girerken attığı ilk adım, çocukluk çağı ile yetişkinlik çağı arasındaki geçiş dönemi, bireyde çocuksu tutum ve davranışların yerini yetişkin tutum ve davranışların aldığı, cinsiyet rollerinin kazanıldığı, erişkin rolüne hazırlanıldığı, bununla beraber toplumsal bilincin arttığı ve bir guruba ait olma yetisinin ortaya çıkıp önemsendiği bir dönemdir (Özyel, 2013).

2.12.1. Ergenliğin Evreleri

Kızlarda 11 ile 21 erkeklerde ise 13 ile 21 yaşlarını kapsayan bir süreçtir. Bu dönemde genel olarak erkeklerde, genital bölgede, koltuk altlarında, yüzde vücudun bazı bölgelerinde tüylenmeler başlar. Erkek çocuk fiziksel olarak bir erkek görünümüne ulaşır. Bu dönemde kızlar adet kanamaları, kadınlık hormonlarının salgılanmasıyla göğüslerin büyümesi, cinsiyetlerinin özelliklerinin tamamını gösterecek bir fiziksel gelişme gösterirler. Her iki cinsten de 6 ile 20 kilo arasında bir kilo artışı görülür. Bununla beraber kızların 10-20 cm erkeklerin ise 10-30 cm arasında boyları uzar (Özyel, 2013). Yapılan araştırmalara göre ergenlik dönemi; erken ergenlik, orta ergenlik ve geç ergenlik olmak üzere üç evreden oluşmaktadır.

2.12.1.1. Erken Ergenlik

Ergenlik dönemi buluğ çağı belirtileri ile başlar. Buluğa ermek demek kişinin üreme yetisini kazanması ve bir yetişkin bireyin sahip olduğu gelişmişliğe sahip olması demektir. Buluğ çağında her iki cinste fizyolojik olarak cinsel gelişimlerini tamamlamış olurlar (Kulaksızoğlu, 1998; akt: Dinçel, 2006,). Bu dönem kızlar için 11-13 erkekler için ise 13-15 yaşlarını kapsar. Yapılan çalışmalarda araştırmacıların çoğu kızların erkeklerden ergenliğe 2 yıl önce girdiğini belirtmektedir. Dolayısıyla kızlar ergenlik süresince bazı dönemlerde erkeklerden daha uzun, daha kilolu ve daha yetişkin görülmektedir. Ancak her iki cinste ergenliğin sonuna doğru fiziksel olarak birbirine yaklaşır ve hatta erkekler kilo ve boy olarak kızları geçerler. Bu dönemde kızlar ve erkeklerde cinsel olgunlaşmanın göstergeleri olarak birincil ve ikincil cinsiyet özellikleri ortaya çıkar. Birincil cinsiyet özellikleri üreme organlarındaki değişimler, ikincil cinsiyet özellikleri ise bireylerin beden yapısındaki değişikliklerdir (Dinçel, 2006).

2.12.1.1.1. Birincil Cinsiyet Özellikleri

Kızlarda, bunu gösteren en önemli belirti ilk adet kanamasıdır, 11-14 yaşlarında görülür. İlk adet kanamasından yaklaşık bir yıl sonrada ilk yumurta üretimi başlar. Dış cinsel organlarda önemli değişiklik olur. Klitoris ve vajinal kanal büyür. Özellikle klitoris uyarılmaya daha hassas hale gelir (Kulaksızoğlu, 2013). Erkeklerde, penis ve testis torbası büyür. Spermli penis taşıyan prostat bezleri oluşur ve ilk gece boşalmaları görülür (Gander ve Gardiner, 2010).

2.12.1.1.2. İkincil Cinsiyet Özellikleri

Kızlarda, ikincil cinsiyet özelliklerinin en önemli belirtisi göğüs tomurcuklarının 8-13 yaşları arasında belirginleşmesidir. Adet kanaması yaklaşık bu belirtiden bir yıl sonra gerçekleşir. Memelerin belirginleşmesinden kısa bir süre sonra genital bölge ve yaklaşık bir iki yıl sonrada koltuk altı bölgesi

tüyleneğe başlar. Ayrıca omuzlar daralır ve yuvarlaklaşır, kalça genişler ve vücut yapısı şekillenir (Kulaksızoğlu, 2013).

Erkeklerde ise vücut ve yüz erkeksi bir görüneye kavuşmaya başlar. Omuzlar genişler, kalça daralır, boy uzar. Önce penis çevresi yaklaşık iki yıl sonrada koltuk altı tüyleneğe başlar (Gander, Gardiner, 2010). Erken ergenlikte beden görünümünün değişmesi, dürtülerin artması, cinsel kimlik algısının fazlasıyla ön plana çıkması nedeniyle ergenin kendini topluma uydurması için kendi cinsiyet rollerini öğrenmesi gerekmektedir.

Ergenlik döneminde çevreninde ergeni cinsiyete uygun tutum ve davranışları sergilemesi için gerekli yönlendirmeleri yapması ve ergeninde bu tutum ve davranışları içselleştirmesi sonucunda ergen cinsel kimlik oluşumunu tamamlar. Bu dönemde arkadaş grupları önem kazanır, özellikle ergenler kendi cinsiyetindeki bireylerle arkadaş olur ve etkinliklere katılır. Bu arkadaşlıklar ergenin giyim ve ilgi alanlarını etkiler. Ayrıca bu dönemde bilişsel gelişimde "soyut işlemler" dönemindedir. Bunun belirtisi de ergenin mantıksal çıkarımlar yapması, ölümü düşünmesi, din ve politika üzerine vb. tartışmalar yapmasıdır (Derman, 2008). Bu dönemde bedenin hızlı değişmesi ve bu değişiminde kontrol dışı olması ergeni kaygılandırır. Uyku ve beslenmeleri düzensizdir. Dağınıktırlar, cinsellik üzerine konuşmalar yaparlar. Dikkatleri daha çok karşı cinsin bedenine yöneliktir. Kızlar karşı cinsin dikkatini çekebilecek davranışlar sergilemeye başlarlar. Bedendeki değişimler ergende huzursuzluğa sebep olabilir. Toplumsal sorumluluk ve görevlerinin de artmasıyla ergenler yorgunluk ve sinirlilik hali yoğun bir şekilde kendini gösterir. Bununla birlikte bu dönemde ergenler otoriteye de karşı çıkmaya başlarlar (Özyel, 2013).

2.12.1.2. Orta Ergenlik

Bu dönem genel olarak 15-18 yaşlarına karşılık gelir. Bu dönemde ergen dış dünyayı yönelir. Anne-baba etkisinden kurtulmaya çalışır. Anne-babanın değer yargılarını ve düşüncelerini sorgulamaya başlar. Kendi kimliğini ortaya koymaya başlar. Her şeye çabuk sinirlenir. Evrende kendisinin farklı biri olduğunu, ayrı bir kişi olduğuna inanır ve herkesin de bunu böyle kabul etmesini

ister (Özyel, 2013). Yine bu dönemde beden hızı yavaşlamıştır. Ergen artık kendi vücuduna alışmıştır. Bu dönemde daha çok ebeveyninden ayrı olarak toplumda bir birey olduğu düşüncesi ergende ön plana çıkar. Bunun en önemli göstergesi otoriteye karşı çıkmasıdır. Akademik başarı ikinci plana itilmiştir. Orta ergenlikte soyut düşüncenin de gelişmesiyle ergen kendi duygu ve düşüncelerini, davranışlarını, kişiler arası ilişkilerini sorgulamaya başlar çünkü ergende yeni bir kimlik, yeni bir birey olma ön plana çıkmıştır. Bu dönem kimlik karmaşasının yaşandığı dönemdir. Ergen kimliğini bu dönemde edinir (Özyel, 2013). Bu süreçte kendilerini akranlarının gözüyle değerlendirirler. Onun için akranlarının, onların giyimlerini, dış görünüşlerini ve davranışlarını onaylayıp onaylamaması çok önemlidir (Derman, 2008). Onaylanmak, kabul edilmek istenen, aranan ve arzu edilen bir tepkidir. Çünkü bu durum ergenin kimlik oluşturma sürecinde benlik saygısını etkilemektedir (Doğru, Peker, 2004,)

2.12.1.3. Geç Ergenlik

Genç ergenlik süreci 18 yaşlarında başlar ve kimlik duygusunun bütünleşmesiyle sona erer. Bu dönemde soyut düşünce ergende iyice bir konuma ulaşmıştır. Meslek seçimi, evlilik konusu, gelecekle ilgili planlar daha çok gündemdedir. Bağımsızlık duygusu gelişmiştir. Ergen kendi kararlarını verme konusunda kendine eskiye göre daha çok güvenir. Cinsel çatışmalar azalmış toplumsal konular ön plana çıkmıştır. Bu dönemde kimlik gelişimi ve kendi tutum ve davranışları netleştikçe sorunlar çözülür (Özyel, 2013). Ergenlik döneminde daha önceki dönemlerdeki gelişim basamakları (temel güven duygusu, özerklik, girişimcilik, başarı) istenen düzeyde gelişmişse ergen olumlu bir kimlik duygusu oluşturur (Derman, 2008). Kimlik duygusunun kazanılması sürecinde çocuklukta yaşanan çatışmalar yeniden yaşanır. Kazanılan özdeşimler ergenin yeni değer ve roller benimsemesine yardım eder. Bir anlamda ergenliğin başından beri yaşanan duygular, beceriler, kurulan özdeşimler harmanlanıp sentezlenir ve bu sentez sonucunda kimlik duygusu oluşur (Derman, 2008). Bununla beraber bu dönemde aile ve toplumda önemli bir etkidir. Aile ve toplum gerçek anlamda sorunlu bir süreç geçiriyorsa bu

sürece tanık olan ergenlerde kimlik bunalımı yaşanır. Çünkü aile ve toplumun kendisi bir kimlik bunalımı yaşamaktadır (Özyel, 2013).

2.13. Ergende Kişilik ve Kimlik Gelişimi

Toplumsal bir varlık olan birey, sürekli bir gelişim içerisinde. Toplumda bireyler gelişimlerini sağlıklı sürdürebilmeleri ve bazı becerileri kazanabilmeleri için elde ettikleri bilgi ve becerileri pratiğe dönüştürmeleri gerekmektedir. Bu becerilerden biride kişiler arası ilişkilerdir. Bu dönemde kişilerarası ilişkiler hem yapıcı hem de yıkıcı olabilir.(Sullivan, 1947 Akt; Büyükşahin, 2007) Ergenlik döneminde birey arkadaşlık kurarak topluma uyum sağlayarak sosyalleşme çabası içerisine girer. Bu nedenle kurmuş olduğu arkadaş ilişkileri toplumsal ilişkilerin sağlıklı gelişmesine öncülük eder. Bu nedenle arkadaşlık ilişkilerinde sağlıklı davranabilmek ve akılcı kararlar alabilmek ve bu ilişkiyi sürdürebilmek kişiyi başarılı kılar ve aynı zamanda ruh sağlığının bir ölçütüdür (Dikeçligil, Çiğdem, 1991, Akt; Büyükşahin, 2007). Kalıtımsal ve çevresel etkenlerin bütünüyle etkisiyle oluşan insan kişiliği insan hayatının sadece belli bir dönemde ortaya çıkan ve oluşan bir süreç değildir. Erikson'a göre kişilik oluşumu insanın hayatının tümünü içine alacak bir süreçtir. Literatür incelendiğinde kişiliğin tam olarak belli bir tanımı bulunmamaktadır. Carmichael ve Hilgard tarafından yapılan bir araştırmada kişilikle ilgili 18000 birbiriyle örtüşmeyen kavram tespit edilmiştir. Allport'un yapmış olduğu bir araştırmada ise birbirinden farklı 48 tane kişilikle ilgili tanım bulunmuştur (Bahadır, 2002). Bu bağlamda kişiliği tam olarak tanımlamak mümkün değildir denilebilir.

2.13.1. Kişilik

Kişilik, benlik ve kişilik kavramlarını da kapsayan personality kavramından gelmektedir. Sözlük anlamı itibariyle ise Latince tiyatro oyuncularının rollerine uygun olarak yüzlerine taktıkları maske (persona) olarak ifade edilmektedir (Özcan, 1982; akt: Bahadır, 2002). Bununla beraber, bireyin

kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçler (nasıl davranacağımızı ve hissedeceğimizi etkileyen ve içimizde gelişen bütün duygusal, güdüsel ve bilişsel süreçler) (Burger, 2006,). Bir kişiyi başkalarından ayıran özelliklerin tümü, çevresine uyum sağlamak için geliştirdiği davranış biçimi (Yörükoğlu, 1993; akt: Dinçel, 2006). Bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, onu başka bireylerden ayıran tutarlı ve yapılaşmış davranış örüntüleridir (Cüceloğlu, 1991; akt: Dinçel, 2006).

Yapılan açıklamalara göre kişilik; kalıtımın ve çevrenin etkisiyle bireyde oluşan potansiyelin insanda yansımadır. Tanıma dikkat edildiğinde kişiliğin oluşumuna etki eden iki etken vardır; kalıtım ve çevre. Bu bağlamda kişinin doğuştan getirdiği özellikler potansiyel niteliktedir ve bunların ortaya çıkmasını tetikleyip gelişmesini sağlayan ise büyük oranda çevresel koşullardır. Bu açıdan aile kurumu birincil, okul ve diğer kurumlar ise ikincil çevreyi oluşturmaktadır. Özellikle ergenlik döneminde arkadaş çevresi kişilik oluşumunda büyük oranda etkilidir (Bahadır, 2002). Kulaksızoğlu'na (2013) göre kişiliği oluşturan dört önemli etken söz konusudur. Bunlar:

1. Genetik ve biyolojik etkenler,
2. Psikolojik etkenler,
3. Kültürel etkenler,
4. İçinde bulunulan sosyal sınıfa bağlı etkenler.

Araştırmaların ortaya koyduğu verilere göre ergenlik dönemine kadar birey kişilik oluşumunda birçok aşama geçirmektedir. Freud'a göre kişiliğin oluşumunda insanın ilk altı yılı etkili olup ve bu altı yıllık yaşam süreci insanın bütün hayatına etki ederek kişiliği oluşturmaktadır. Erikson ise kişiliğin oluşumunda insan hayatının sadece belli bir dönemi değil bireyin hayatının geneli etkili olduğunu vurgulamaktadır. Erikson Kişilik oluşumunu sekiz döneme ayırmıştır (Geçtan, 2002). Bu sekiz dönem içerisinde de Marcia beşinci dönem olan "kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası" dönemine dikkat çekmiştir. Marcia kimlik ile ilgili araştırmalarında Erikson'un "kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası" dönemi üzerinde durmuştur (Akar, 2012).

2.13.2. Kimlik

"Ben kimim?" sorusuna her bireyin verdiği yanıt o bireyin kimliğini tanımlar (Öztürk,1985; akt: Dinçel, 2006). Bireyde kimlik gelişimini gözlemlemek için bireyi ve onun toplumsal çevresini ve bu iki objeyi yani birey ile toplum arasındaki etkileşimi incelemek gerekir. Ergen bu dönemde kim olduğunu, nerden geldiğini, ölümü, ebedi olmayı, neler yapabildiğini, neleri yapamadığını sorgular. Bu çabalamalar sonucu, ergen, geçmişini şimdiyi ve geleceği arasında bir bütünlük oluşturmayla bir benlik algısı geliştirir (Muuss, 1988; akt:Dinçel, 2006). Erikson'un psiko-sosyal gelişim kuramında her birey belli dönemlerde belli krizler yaşar. Yaşanılan bu krizler iki uçludur. Bir ucu olumlu şekilde sonuçlanırken diğer ucunda ise olumsuz sonuçlarla karşılaşmak mümkündür. Örneğin bireyin 0-2 yaşları arasında yaşadığı "Temel Güvene Karşı Güvensizlik" krizini ele alacak olursak, birey bu dönemde ailenin ve çevreninde etkisiyle güven duygusunu kazanması gerekir. Güven duygusunu kazandığı takdirde bir sonraki dönem olan "Özerkliğe Karşı Utanma ve Şüphencilik" dönemine sağlıklı bir şekilde adım atacaktır. Eğer "Temel Güvene Karşı Güvensizlik" döneminde edinmesi gereken güven duygusunu tam olarak kazanamazsa birey bu dönemde tam olarak krizini atlatabilmeden bir sonraki dönem olan "Özerkliğe Karşı Utanma ve Şüphencilik" dönemine saplantılı bir şekilde girecektir. Erikson'un psiko-sosyal kuramında bir dönemdeki saplantı bir sonraki dönemi de olumsuz etkilemektedir. Çünkü bitirilmemiş işler bir yerde bitirmek için bekler ve bitirilmediği zaman bir sonraki gelişimin önünü tıkar. Fakat Erikson'un kuramının en önemli özelliği bireyin daha önceki gelişim dönemlerinde karşılaştığı bir krizi uygun bir ortam sağlanırsa daha sonraki gelişim dönemlerinde olumlu yöne çevirebilir. Örneğin çevresine güvenemeyen bir bebeğe daha sonraki dönemde ilgi ve bakım sağlanırsa çocuk insanlara karşı güven geliştirebilir (Geçtan, 2002). Erikson'un kuramında ergenlik dönemine denk gelen psiko-sosyal gelişim basamağı "Kimlik Kazanmaya Karşı Rol karmaşasıdır. Bu dönem 12-18 yaşlarını kapsamaktadır (Burger, 2006). Erikson'a göre bu dönemde ergenin gelişim ödevi bir kimlik oluşturmaktır. Erikson kimliği, kişinin ulaşmak için çabaladığı bir durum olmakla beraber kişinin kendisine olan bakış açısı olarak ifade etmektedir (Dinçel, 2006). Ergen daha

önceki gelişim ödevlerini tamamlamış ise bu durum yeni gelişim ödevi olan kimlik kazanma ödevini olumlu etkileyecektir. Aksi takdirde ergenlik dönemi krizi sonra gelecek olan diğer üç dönemi de olumsuz etkileyecektir (Dinçel, 2006). Erikson'un "Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası" dönemi üzerine birçok araştırma yapan Marcia bu dönemde ergenin bir kimlik edinme zorunluluğu üzerinde önemle durur. Ona göre ergen, birçok seçeneği göz önünde bulundurarak meslek seçimini ve kendi fikirlerini oluşturması gerekir (Josselson, 1987; Adams, 2000; akt: Dinçel, 2006). Erikson'un kuramından yola çıkarak Marcia bir ergenin, ergenlik döneminde muhtemel olarak edinebileceği dört tane kimlik statüsü üzerinde durmaktadır. Bunlar: başarılı kimlik, moratoryum (ertelenmiş) kimlik, ipotekli (engellenmiş) kimlik ve dağınık kimliktir. Marcia kimlik edinimiyle ilgili çalışmasında ölçüt olarak Erikson'un görüşüyle örtüşen araştırma (bunalım) ve kararlılık (bağlanma) kavramlarının üzerinde durmuştur. Bu kavram kimlik edinme sürecini şu şekilde etkilemektedir: Araştırma; iş seçimi ve ideolojik inançlar açısından bir sonuca ulaşmak için yoğun bir şekilde sorgulama ve mücadele etme dönemidir. Bağlanma ise meslek ve oluşturmuş olduğu ideoloji hakkında değişmeyen bir sonuca varma ve bu konuda gerekli adımları atmadır (Eryüksel, 1987; akt: Oral, 2012). Marcia'nın kuramındaki kimlik statülerinde her bir kimlik durumu devam eden bir süreci içermektedir. Hiçbir statü bir sonrakinin ortaya çıkması için gerekli ve kaçınılmaz değildir. Ancak askıya alma statüsü başarılı kimlik için bir ön koşul olabilir. Çünkü başarılı kimlik statüsüne ulaşmak için araştırma gereklidir. Yaptığınız bir araştırmada da bir karara varmak için bir müddet edindiğiniz bilgi ve tecrübeleri eyleme koymakta askıya alma işlemini kullanabilirsiniz. Bununla beraber hayatın içinde rollerin değişimiyle birlikte edindiğiniz kimlik durumu da değişim gösterebilir. Yani başarılı kimlikten dağınık kimliğe geçiş askıya alma ya da ipotekli kimlikten dağınık kimliğe geçiş olabilir. Bunun dışında belli bir kimlik statüsündeki birey başka bir kimliğin özelliklerini gösterebilir. Örneğin birey bir mesleğe bağlılık geliştirmenin yanı sıra kendi ideolojisini de oluşturmak için araştırmalar yapmakta olabilir (Gönül, 2008 ; akt: Oral, 2012). Marcia'ın kimlik statüsüne göre başarılı ve askıya alınmış kimlik statüleri üst, ipotekli ve dağınık kimlik statüleri ise alt kimlik statüleridir. Bunun nedeni üst kimliklerde araştırma

sürecinin yaşanarak yeni deneyimler edinmeye çalışılması; alt kimlik statülerinde ise araştırma ve deneyim edinme çabalarının bulunmamasıdır (Morsümbül, 2005, akt: Oral, 2012). Marcia kimlik statülerini; yaptığı görüşmeler sonucunda elde ettiği din, meslek, politik ideoloji alanlarındaki araştırma ve kararlılığa göre oluşturmuştur. Ergenlik döneminde elde edilen kimlik statüsü kimlik edinme sürecinin bir sonucudur ve dört kimlik statüsü de araştırmaya ve karar vermeye dayalı olarak oluşmuştur. Marcia başarılı kimlik statüsündeki bireylerin belli bir araştırma yaptıktan sonra bir kararlılığa ulaştıklarını; askıya alma statüsünde olanların araştırma aşamasında olduklarını ve geçici de olsa bir kararlılık gösterdiklerini; ipotekli kimlik statüsünde olanların hiçbir zaman araştırma sürecine girmediklerini ebeveynlerine bağımlı kararlar verdiklerini; dağınık kimlik statüsünde olanlar ise kararsız olduklarını, araştırma sürecine girmediklerini ve kaygı duymadıklarını belirtmiştir (Çelen, 2007; akt: Oral, 2012).

2.14. Çocuğun Gelişiminde Ailenin Rolü

Diğer gelişimlerinin yanı sıra sağlıklı bir benlik gelişimi için de çocuğun normal ana-baba ve kardeşlerden oluşan aile ortamında yetişmesi gerektiği, tıp, psikoloji, eğitim, sosyoloji gibi disiplinlerden bu alanın uzmanlarıncaya kabul edilmiştir. Ne var ki, çok küçük yaşlarda anne bakım ve sevgisinden yoksun kalarak yuva ve yetiştirme yurtlarında yaşayan çocuk ve gençlerin benliği, kurum koşullarına bağlı olarak olumsuz yönde etkilenmektedir (Berber, 1986).

Ana-babanın ilgisi ile gençteki benlik saygısı arasındaki ilişki, daha ayrıntılı olarak incelenince, yukarıdaki bulguyu destekleyen sonuçlar elde edilmiştir. Gerçekten aile köylü olsun, kentli olsun, üst veya alt sınıftan olsun, gencin benlik saygısı, ana-babasının ilgisi oranında yükselmektedir (Yörükoğlu, 1996).

Ben kimim? Sorusunun yanıtı kolay bulunacak kadar basit değildir. Öncelikle ailenin ve toplumun bireyin kendisine ilişkin olumlu bir imge geliştirebilmesi için gerekli tutumları geliştirebilmesi için gerekli koşulları sağlamış olmaları gerekir. Kusurlu ana-baba tutumları, yoksulluk, vb. bireyin kendisini düşman bir dünya içinde eksik ve güçsüz bulmasına yol açabilir

(Geçtan, 1996). Ana-baba köyde yaşıyor olsun, kentte yaşıyor olsun çocuklarına gösterdiği ilgi, sevgi, saygı oranı arttıkça ergenin benlik saygısı da o ölçüde artmaktadır. Aksi ise yani ana-babanın çocuğa karşı ilgisiz ve sevgisiz davranışları ergenin benlik saygısını düşürmektedir. Bu ne demektir? İlgisizlik, sevgisizlik demek çocuğa değer vermeme, sevmeme, desteksiz bırakmak demektir. Tabi ki, sonuçta ergen de kendini değersiz hissedecektir.

Kendisi iyi uyum yapmış, çocuklarını seven ve sayan ana-babalar, onlara, kendini değerli bulma (self-worth) ve kendine güvenme (self-confidence) duygularını verebilirler. Sevgi ve övgüleriyle çocuklarının, istenilen, sevilen kişiler oldukları duygu ve inancını edinmelerinde yardımcı olurlar (Yörükoğlu, 1996). Ne yazık ki, birçok ana-baba, çocuklarını reddetmekte, kendi duygusal sorunlarını onlara bulaştırmakta ya da kendi çocukluklarında gördükleri kötülüklerin acısını onlardan çıkarmaktadırlar.

Çalışmalar birçok ana-babanın bilinçsiz olarak çocukluk sorunlarını çocuklarında tekrar yaşadıklarını göstermektedir. Örneğin bir anne, kendisinin çocukken ağabeyine duyduğu kızgınlığını, şimdi oğluna duyabilir ve bunu davranışlarıyla belli eder. Ona güven, cesaret, sevgi ve övgü vereceğine, onu reddetmesi ve sürekli eleştirmesiyle kendine saygı geliştirmesini engeller. Bazen bu o denli güçlüdür ki, çocuk, aşağılık duyguları geliştirebilir (Morgan, 1993). Bir ergenin benlik gelişiminde ana-babanın çok önemli bir yeri vardır. Ana-babanın ilgisi, sosyoekonomik durumu, ana ve babanın meslekleri ergenin benlik tasarımına etkide bulunur. Yine ana-babanın ayrılmış olması, kardeş sayısı, doğum sırası, anne ya da babanın ilk eşinden ayrılıp ikinci bir evlilik yapmış olmaları benliğe etki eden durumlardır.

Benlik saygısına etki eden diğer bir etmen de ana-babanın ayrılmış olmalarıdır. Anne ile baba eğer ayrılırsalar, gencin benlik saygısı da düşmektedir. Anne ya da babanın ölmüş olması da benlik saygısında bir düşme göstermektedir.

Ana-babanın ilgisiyle, gençteki benlik saygısının ilişkisi, daha ayrıntılı olarak incelenince, aile ister köylü olsun, kentli olsun, üst veya alt sınıftan olsun, gencin benlik saygısı, ana-babanın ilgisi oranında yükselmektedir (Yörükoğlu, 1996).

Kişiliğin oluşmasında, insanın içinde doğup büyüdüğü, aile ve ev ortamının etkileri çok yönlüdür. Anne ve babalar, çocuklarını yetiştirirken, kendileri farkında olsun veya olmasın, çocukları ana-babanın birçok kişilik özelliklerini, ahlaki ve kültürel standartlarını taklit ederek öğrenirler. Bunlardan başka, aile içindeki ilişkilerin çeşidi, seviyesi, yönü ve derecesi de farklı ölçülerde olmak üzere kişilik oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. İnsan kişiliğinin esas çevresinin oluşmaya başladığı 5-6 yaşlarının ve daha sonrasının aile ortamı içinde geçmesi, anne ile babanın kendi aralarındaki ve çocukla olan sosyal ilişkilerine ayrı bir önem kazandırmaktadır (Eroğlu, 1996).

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma sevgi evlerinde kalan korunmaya muhtaç ergenlerin benlik saygılarının bazı demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla korelasyonel araştırma modeline dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Korelasyonel araştırma modeli; iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek ve neden sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek amacıyla yapılan araştırma türüdür (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012).

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini Bitlis ilinin Güroymak ilçesinde yaşayan anne veya babasından her ikisini veya bunlardan herhangi birini kaybetmiş ergenler oluşturmaktadır. Buna göre Güroymak ilçesi Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 2014 verilerinde yer alan lise ve ilköğretimde toplam 10 okulda, bu dezavantajlı ergenler yer almaktadır. Araştırmanın örneklemini bu evreni temsil ettiği varsayılan değişik lise türleri ve ilköğretimlerde okuyan 262 ergen oluşturmaktadır. Katılımcıların 122'si bayan 140'ı erkektir. Bunlardan 175 'i ilköğretime 87 'si ise liseye devam etmektedir. Araştırmaya katılan korunmaya muhtaç ergenlerden 58'i anne kaybı 190'ı baba kaybı 14'ü ise hem anne hem de baba kaybı yaşadığı belirtilmiştir. Bu araştırmada Katılımcıların belirlenmesinde seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçsal örnekleme yönteminde, önemli ve zengin bilgilerin var olduğu düşünülen durumların ayrıntılı çalışmasına belli ölçütleri sağlayan kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlar örnekleme dahil edilirler (Büyüköztürk, Kılıç- Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel,2011; Patton, 1987). Bu araştırmada ebeveyn kaybı yaşayan korunmaya muhtaç

ergenlerin benlik saygısı düzeylerini öğrenmek için amaçsal örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 3.2.1. Sevgi Evinde Kalan Ergenlerin Yaşadıkları Ebeveyn Kaybına ve Öğrenim Gördükleri Okullara Göre Dağılımı:

Okullar Sınıflar	Anne Kaybı	Baba Kaybı	Her İki Ebeveyn Kaybı	Toplam
Anadolu Lisesi	8	23	2	33
İmkb Lisesi	6	30	3	39
İmam Hatip Lisesi	7	8		15
Güncı İlköğretim	9	17	1	27
Fatih İlköğretim	6	20	2	28
Değirmen İlköğretim	4	26	1	31
Kazım Karabekir İlköğretim	6	21	4	31
Yunus Emre İlköğretim	5	23	-	28
Güroymak İlköğretim	7	22	1	30
Genel Toplam	58	190	14	262

Tablo 3.2.2. Sevgi Evlerinde Kalan Korunmaya Muhtaç Ergenlerin Sosyo - Ekonomik Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim durumları	Sosyo-ekonomik düzey düşük	Sosyo-ekonomik düzey orta	Sosyo-ekonomik düzey yüksek
Lise	36	37	14
İlköğretim	117	42	16
Toplam	153	79	30
Genel toplam			262

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada kişisel bilgi formu ile Rosenberg Benlik Saygısı ölçeği kullanılarak veriler elde edilmiştir.

3.3.1. Rosenberg'in Benlik Saygısı Ölçeği

Rosenberg Benlik saygısı ölçeği, on iki alt testten oluşmaktadır. Araştırmada anne veya babasından her hangi birini kaybetmiş, ya da her ikisini kaybetmiş ergenlerin benlik saygısını ölçmek için araştırmanın amacına uygunluğuna göre ölçeğin, benlik saygısı alt testi olan ilk 10 maddesi kullanılmıştır.

Ölçekte olumlu benlik saygısını sorgulamak için 1,2,4,6,7 maddeler sorularak 3' den 0'a kadar değişen puanlama yapılmaktadır. 3,5,8,9,10. Maddeler ise olumsuz benlik saygısını sorgulamak için oluşturulmuş olup, 0' dan 3'e kadar değişen bir puanlama yapılmaktadır. Toplam elde edilecek olan puan 0-30 puan aralığındadır. Ölçekte 15-25 arası puan alanların benlik saygıları yeterli olarak görülüp, yüksek benlik saygısına; 15 puanın altında puan alanların ise benlik saygıları yetersiz görülüp, düşük benlik saygısına sahip olduğu kabul edilmektedir (Tezcan,2009).

3.3.1.1. Rosenberg Benlik Saygısı Alt Ölçekleri

Benlik saygısı alt ölçeği hariç diğer tüm ölçeklerde doğru yanıtlar 1 puan almakta; Benlik saygısı alt testinde ise yanıtlar 0-6 puan ile değerlendirilmektedir. Benlik saygısı Alt ölçeğinde Kendilik Kavramının Sürekliliği, İnsanlara Güven Duyma, Eleştiriye Duyarlılık, Depresif Duygulanım, Hayalperestlik, Psikosomatik Belirtiler, Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme, Tartışmalara Katılabilme Derecesi, Ana Baba İlgisi, Babayla İlişki, Psişik İzolasyon olmak üzere toplam 12 bölümden oluşmaktadır.

3.3.1.2. Ölçeğin Geçerliliği ve Güvenirliliği

Rosenberg'in benlik saygısı Ölçeği çoktan seçmeli 63 sorudan oluşan bir bildirim ölçeğidir. Ölçek 1963 yılında Morris Rosenberg tarafından geliştirilmiş geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları da aynı araştırmacı tarafından 1965 yılında A.B.D' de yapılmıştır. Ülkemizde ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları

1986 yılında Füsun Çuhadaroğlu tarafından yapılmış ve ölçeğin genel geçerliliği %71 olarak bulunmuştur. Güvenirlilik çalışmalarında ise benlik saygısı %75, psikosomatik belirtiler %89, kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme %46, tartışmalara katılabilme derecesi %51, ana- baba ilgisi %51, baba ile ilişki %79, psişik izolasyon %60 olarak bulunmuştur (Öner,1997, Satılmış, 1988).

3.3.2. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda araştırmaya katılan bireylerin demografik bilgileri yer almaktadır. Bu bilgi formunda katılımcılara; eğitim durumları, cinsiyetleri, ailenin geliri, yaşı, yaşadıkları anne veya baba kaybı, okudukları okul, sosyo-ekonomik düzey kardeş sayısı ile ilgili sorular yöneltilerek durumlarıyla ilgili bilgi elde edilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Korunmaya muhtaç ergenler için gerekli yasal izinler alındıktan sonra, Bitlis Güroymak Himaye-Et sevgi evine gidilerek tezin konusuna uygun olan ergenler hakkında bilgiler alındı. Okulların idare ve rehberlik servisleriyle işbirliği yapılarak öğrencilerin uygun olduğu zamanlarda Rosenberg'in benlik saygısı ölçeğindeki sorular öğrencilere uygulanarak öğrenciler tarafından yanıtlandı. Ve çalışmayla ilgili veriler toplandı. Araştırmanın önemi okul idarecilerine öğretmenlere ve araştırmanın konusunu temsil eden bireylere araştırmacı tarafından açıklandı ve gerekli yönergeler sunuldu. Daha sonra elde edilen veriler, kullanılabilirlik denetiminden geçirildikten sonra (SPSS 16,0) kullanılarak bilgisayara aktarıldı.

3.5. İşlem Veri Analizi ve Yorumlanması

Sayısal ölçümlerle yapılan karşılaştırmalarda benlik saygısı yüksek(0-1 puan), orta (2-4 puan) ve düşük (5-6 puan) olarak değerlendirilmektedir. Diğer

alt testlerden oluşan yüksek puanlar " Kendilik kavramının sürekliliği" alt testinde sürekliliğin azlığına, "İnsanlara güven duyma" alt testinde güvenin azlığına, "Eleştiriye duyarlılık" alt testinde fazla duyarlılığa, "Depresif duygulanım" alt testinde depresyon düzeyinin yüksek oluşuna, "Hayalperestlik" alt testinde hayalperestliğin fazlalığına, "Psikomatik belirtiler" alt testinde belirti fazlalığına, "Kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme" alt testinde tehdit edilme duygusuna, "Tartışmalara katılma derecesi" alt testinde tartışmalara katılma düzeyinin yüksekliğine, "Ana- baba ilgisi" alt testinde ilgi azlığına , "Babayla ilişki" alt testinde babayla ilişkinin fazlalığına, "Psşik izolasyon" alt testinde psşik izolasyonun fazlalığına işaret eder (Çuhadaroğlu, 1986 Satılmış, 1988).

Örneklem grubundan elde edilen veriler bilgisayar ortamına (SPSS 16,0) aktarıldıktan sonra verilerin analizine geçilmiştir. Araştırma hipotezlerinin çözümlenmesinde, benlik saygısı puanları arasında bazı değişkenler açısından anlamlı bir farkın bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla " Bağımsız örneklem t testi" (independent samples t- test) ve " tek yönlü varyans analizi" (ANOVA) testlerinden yararlanılmıştır.

4.BÖLÜM

BULGULAR

Ebeveyn kaybı yaşayan ergenlerin benlik saygısı düzeyleri; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, ailenin maddi durumu, yaşadığı aile kaybı, kardeş sayısı, değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Alt problemlerle ilgili bulgular aşağıda tablolar şeklinde açıklanmıştır. Çalışmaya alınan 262 deneğin 122 si kadın 140'ı erkektir. Ebeveyn kaybı yaşayan ergenlerin benlik saygısı verileri aşağıdaki tablolarda belirtilmiştir.

4.1. Yaş ve Depresif Duygulanım, Tartışmalara Katılabilme ve Psikik İzolasyon Arasındaki İlişki

Tablo 4.1.1. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Yaş ile Depresif Duygulanım Durumuyla İlgili Bulgular

Yaş	N	\bar{x}	Ss	t	P
12-15 Yaşlar arası	176	2.31	1.27	-2.94	0.04
16-19 Yaşlar arası	86	2.81	2.81		
Toplam	262				

Tabloda görüldüğü gibi korunmaya muhtaç ergenlerin, yaşa göre Rosenberg benlik saygısı alt ölçeklerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız t testi yapılmıştır. Buna göre yaş ile depresif duygulanım arasında anlamlı bir farklılık çıkmıştır. $t(260) = 2.94$, $p = 0.04$. ($P < .05$). Buna göre 16-19 yaşlar arasındaki korunmaya muhtaç ergenlerin depresif duygulanım problemlerinin ($x = 2.81$), 12-15 yaş arası ergenlere oranla ($x = 2.31$) istatistiksel değeri anlamlı derecede daha yüksektir. ($x = 2.31$).

Tablo 4.1.2. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Yaş ile Tartışmalara Katılabilme Durumuyla İlgili Bulgular

Yaş	N	\bar{x}	Ss	t	P
12-15 Yaşlar arası	176	0.22	0.42	3.18	0.02
16-19 Yaşlar arası	86	0.44	0.66		
Toplam	262				

Korunmaya muhtaç ergenlerin yaşlarına bağlı olarak Rosenberg benlik saygısı alt ölçeklerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız t testi yapılmıştır. Buna göre yaş ile tartışmalara katılabilme becerisi arasında anlamlı bir farklılık çıkmıştır. $t(260) = 3.18$, $p = 0.02$. ($P < .05$) Buna göre 16-19 yaş arası korunmaya muhtaç ergenlerin ($\bar{x} = 0.44$), 12-15 yaş arası ergenlere göre ($\bar{x} = 0.22$), tartışmalara katılabilme becerisi anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 4.1.3. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Yaş ile Psikik İzolasyon Durumuyla İlgili Bulgular

Yaş	N	\bar{x}	Ss	t	P
12-15 Yaşlar arası	176	0.55	0.68	4.22	0.00
16-19 Yaşlar arası	86	0.96	0.83		
Toplam	262				

Tabloda görüldüğü gibi korunmaya muhtaç ergenlerin yaşlarına bağlı olarak benlik saygısı alt ölçeklerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız- t testi yapılmıştır. Buna göre yaş ile psikik izolasyon arasında anlamlı bir farklılık çıkmıştır. $t(260) = 4.22$, $p = 0.00$. ($p < .05$). Buna göre 16-19 yaş arası korunmaya muhtaç ergenlerin ($\bar{x} = 0.96$) 12- 15 yaş arası ergenlere göre ($\bar{x} = 0.55$) psikik izolasyon durumları anlamlı derecede yüksektir.

4.2. Cinsiyet ve İnsana Güvenilirlik, Eleştiriye Duyarlılık ve Psikosomatik Belirtiler, Kişiler Arası ilişkilerde Tehdit Hissetme ve Baba İlgisi Arasındaki ilişki

Tablo 4.2.1. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Cinsiyetleri ile İnsanlara Güven Duyma Durumuyla İlgili Bulgular

Cinsiyet	N	\bar{x}	Ss	t	p
Erkek	139	1.47	1.07	2.05	0.041
Kadın	123	1.22	0.84		
Toplam	262				

Korunmaya muhtaç ergenlerin cinsiyetlerine göre benlik saygıları, Rosenberg'in benlik saygısı alt ölçeklerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız- t testi sonucuna göre; cinsiyet ile insana güven arasında anlamlı bir farklılık çıkmıştır. $t(260)=2.05$, $p=0.041$. ($p < .05$). Buna göre cinsiyet analizinde erkeklerin insanlara güven duymada ($x=1,47$) kadınlara oranla durumları ($x=1.22$) anlamlı derece daha yüksektir.

Tablo 4.2.2. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Cinsiyetleri ile Eleştiriye Duyarlılık Durumuyla İlgili Bulgular

Cinsiyet	N	\bar{x}	Ss	t	p
Erkek	139	2.12	0.98	-3.08	0.02
Kadın	123	2.47	0.87		
Toplam	262				

Korunmaya muhtaç ergenlerin cinsiyetlerine göre benlik saygıları alt ölçekleri için yapılan analizde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız- t testi yapılmıştır. Buna göre cinsiyet ile eleştiriye duyarlılık arasında anlamlı bir farklılık çıkmıştır. $t(260)=3.08$, $p=0.02$. Buna göre kadınların eleştiriye duyarlılığı ($x=2.47$) erkeklere oranla ($x=2.12$) anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 4.2.3. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Cinsiyetleri ile Psikosomatik Belirtiler Durumuyla İlgili Bulgular

Cinsiyet	N	\bar{x}	Ss	t	p
Erkek	139	4.41	2.53	-2.24	0.026
Kadın	123	5.12	2.54		
Toplam	262				

Korunmaya muhtaç ergenlerin cinsiyetlerine göre benlik saygıları alt ölçeklerine göre yapılan bağımsız- t testi sonucuna göre cinsiyet ile psikosomatik belirtiler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu saptanmıştır. $t(260) = 2.24$, $p = 0.026$. Buna göre kadınların psikosomatik belirtileri ($x = 5.12$) erkeklere oranla ($x = 4.41$) anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 4.2.4. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Cinsiyetleri ile Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme Durumuyla İlgili Bulgular

Cinsiyet	N	\bar{x}	Ss	t	P
Erkek	139	1.73	1.26	-2.57	0.011
Kadın	123	2.09	0.98		
Toplam	262				

Korunmaya muhtaç ergenlerin cinsiyetlerine göre benlik saygısı alt ölçeklerine göre yapılan bağımsız- t testi sonucuna göre; cinsiyet ile kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme arasında anlamlı bir farklılığın olduğu saptanmıştır. $t(260) = 2.57$, $p = 0.011$. Buna göre kadınların kişiler arası ilişkilerde tehdit etme durumları ($x = 2.09$) erkeklere oranla ($x = 1.73$) anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 4.2.5. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Cinsiyetleri ile Baba İlgisi Durumuyla İlgili Bulgular

Cinsiyet	N	\bar{x}	Ss	t	p
Erkek	139	0.82	1.29	-3.63	0.00
Kadın	123	1.44	1.46		
Toplam	262				

Korunmaya muhtaç ergenlerin cinsiyetlerine göre benlik saygısı alt ölçeklerine göre yapılan bağımsız- t testi sonucuna göre; cinsiyet ile baba ilgisi

arasında anlamlı bir farklılığın olduğu saptanmıştır. $t(260)=3.63$, $p=0.00$. Buna göre kadınların baba ilgisi düzeyleri ($x=1.44$) erkeklere oranla ($x=0.82$) anlamlı derecede yüksektir.

4.3. Aile Kaybı ve Baba İlgisi Arasındaki İlişki

Tablo 4.3.1. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Anne- Baba Kaybı Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Farklar
Gruplar Arası	24.640	2	52.766	4.758	0.002	B.İ Puanları
Gruplar içi	494.693	259	11.090			1.67>0.93
Toplam	519.332	261				

Korunmaya muhtaç ergenlerin ebeveyn kaybı yaşama durumlarının benlik saygısı alt ölçekleri üzerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Buna göre baba ilişkisi yaşanan aile kaybı arasında anlamlı bir farklılık çıkmıştır. [$F(2,259)= 6.45$, $p= 0.02$.] Dunnett C yöntemi kullanılarak hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre babasını kaybedenlerin baba ilgisi puanları ($x= 0.93$, $Ss= 1.27$) annelerini kaybedenlerden ($x= 1.67$, $Ss= 1.62$) anlamlı derecede daha düşüktür.

4.4. Aylık Gelir Durumu ve Benlik Saygısı, Depresif Duygulanım, Psikosomatik Belirtiler, Tartışmalara Katılma, Ana-Baba ilgisi Arasındaki İlişki

Tablo 4.4.1.Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Aylık Geliri İle Benlik Saygısı Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P	Farklar
Gruplar Arası	105.533	2	52.766	4.758	0.009	Aylık gelir Puanları
Gruplar içi	2872.410	259	11.090			Y.G> D.G
Toplam	2977.943	261				

Korunmaya muhtaç ergenlerin ailenin aylık geliri durumunun benlik saygısı alt ölçekleri üzerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Buna göre ailenin aylık geliri ile benlik saygısı arasında anlamlı bir farklılık çıkmıştır. $[F(2,259)=4.758, p= 0.09]$. Dunnet C yöntemi kullanılarak hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre yüksek gelire sahip korunmaya muhtaç ergenlerin ($x=20.5, Ss= 4.24$) düşük gelire sahip olan ergenlere göre ($x= 18.4, Ss= 3.16$) benlik saygısı puanları yüksektir.

Tablo 4.4.2. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Aylık Geliri İle Depresif Duygulanım Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P	Farklar
Gruplar Arası	11.287	2	5.643	3.321	0.038	Aylık gelir Puanları
Gruplar içi	440.076	259	1.699			Y.G>O.G ve D.G
Toplam	451.363	261				

Korunmaya muhtaç ergenlerin ailenin aylık geliri durumunun benlik saygısı alt ölçekleri üzerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Buna göre ailenin aylık geliri ile depresif duygulanım arasında anlamlı bir farklılık çıkmıştır. [$F(2,259) = 3.321$] $p = 0.38$ LSD yöntemi kullanılarak hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre yüksek gelire sahip korunmaya muhtaç ergenlerin ($x = 1.90$, $S_s = 1.33$) orta ve düşük gelire sahip olan ergenlere göre ($x = 2.55$, $S_s = 1.22$) benlik saygısı puanları düşüktür.

Tablo 4.4.3. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Aylık Geliri İle Psikosomatik Belirti Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Farklar
Gruplar Arası	83.912	2	41.956	6.710	0.001	Aylık gelir psikosomatik B.
Gruplar içi	1619.462	259	6.253			Y.G>O.G ve D.G
Toplam	1703.374	261				

Korunmaya muhtaç ergenlerin ailenin aylık geliri durumunun benlik saygısı alt ölçekleri üzerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Buna göre ailenin aylık geliri ile psikosomatik belirtiler arasında anlamlı bir farklılık çıkmıştır. [$F(2,259) = 6.710$] $p = 0.01$ LSD yöntemi kullanılarak hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre yüksek gelire sahip korunmaya muhtaç ergenlerin ($x = 3.30$, $S_s = 2.56$) orta ve düşük gelire sahip olan ergenlere göre ($x = 5.10$, $S_s = 2.46$) benlik saygısı puanları düşüktür.

Tablo 4.4.4. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Aylık Geliri İle Tartışmalara Katılabilme Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Farklar
Gruplar Arası	2.594	2	1.297	4.927	0.008	Aylık gelir Tartışma K
Gruplar içi	68.184	259	0.263			O.G > D.G
Toplam	70.779	261				

Korunmaya muhtaç ergenlerin ailenin aylık geliri durumunun benlik saygısı alt ölçekleri üzerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Buna göre ailenin aylık geliri ile tartışmalara katılabilme becerisi arasında anlamlı bir farklılık çıkmıştır.[F (2,259)= 4.927, p= 0.08]. Dunnet C yöntemi kullanılarak hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre düşük gelire sahip olan korunmaya muhtaç ergenlerin ($x=0.21$ Ss= 0.42) orta gelire sahip olan ergenlere göre ($x= 0.39$, Ss=0.56) benlik saygısı puanları düşüktür.

Tablo 4.4.5. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Aylık Geliri İle Ana Baba İlgisi Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Farklar
Gruplar Arası	19.778	2	9.889	4.359	0.014	Aylık gelir Ana-baba İlgisi
Gruplar içi	587.596	259	2.269			O.G>D.G
Toplam	607.374	261				

Korunmaya muhtaç ergenlerin ailenin aylık geliri durumunun benlik saygısı alt ölçekleri üzerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Buna göre ailenin aylık geliri ile ana baba ilgisi arasında anlamlı bir farklılık çıkmıştır. [F (2,259)= 4.359, p= 0.014] LSD yöntemi kullanılarak hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre düşük gelire sahip korunmaya muhtaç

ergenlerin ($x= 1.06$, $Ss= 1.44$) orta gelire sahip olan ergenlere göre ($x= 1.21$ $Ss= 1.28$) ana- baba ilgisi puanları düşüktür.

Tablo 4.4.6. Ebeveyn Kaybı Yaşayan Ergenlerin Aylık Geliri İle Psikişik İzolasyon Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Farklar
Gruplar Arası	4.478	2	2.239	3.986	0.020	Aylık gelir
Gruplar içi	145.480	259	0.562			Psikişik İ O.G>D.G
Toplam	149.958	261				

Korunmaya muhtaç ergenlerin ailenin aylık geliri durumunun benlik saygısı alt ölçekleri üzerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Buna göre ailenin aylık geliri ile psikişik izolasyon arasında anlamlı bir ilişki vardır. [$F (2,259)= 3.986$, $p= 0.020$]. LSD yöntemi kullanılarak hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre yüksek gelire sahip korunmaya muhtaç ergenlerin ($x=0.33$, $Ss=0.60$) orta ve düşük gelire sahip ergenlere göre ($x=0.77$ $Ss= 0.83$) benlik saygısı puanları düşüktür.

5.BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmmanın bu bölümünde alt problem ve yapılan çalışmalara ilişkin bulgularla ilgili yorumlara yer verilmiştir.

Araştırmada, sevgi evlerinde kalan 12-18 yaş grubunda ki korunmaya muhtaç ergenlerin benlik saygısı düzeyleri "Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği " uygulanarak incelenmiştir.

63 sorudan oluşan bu ölçek 12 alt ölçekten oluşmaktadır. Her alt ölçek benlik imgesinin farklı bir boyutunu ölçmekte bu alt ölçeklerden alınan toplam puan ise genel benlik imgesi puanı olarak gösterilmektedir.

Araştırmada ebeveyn kaybı yaşayan ergenlerde sosyo demografik değişkenlerle benlik saygıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Katılımcıların benlik saygılarının ne oranda değiştiği, ortalamasının kaç olduğu, en düşük ve en yüksek benlik saygısı puanlarının ne olduğunu belirlemek için katılımcıların benlik saygısı puanlarının istatistiğine bakılmış, öğrencilerin yaşı, cinsiyetleri, ailenin aylık geliri, yaşadıkları ebeveyn kaybı ile benlik saygısı alt ölçekleri arasında ilişki bulunmuştur. Yaş ile 12 alt ölçeğin üçüyle; cinsiyet ile 12 alt ölçeğin beşiyle; yaşadıkları ebeveyn kaybı ile 12 alt ölçeğin biriyle; ailenin aylık geliriyle 12 alt ölçeğin altısıyla $p<0.05$ düzeyinde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir.

5.1. KME' in Yaş ile Benlik Saygısı Arasındaki Durumuna İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Katılımcıların demografik özellikleri olan yaş, cinsiyet, eğitim durumu, kardeş sayısı, yaşanan ebeveyn kaybı, durumlarıyla olan ilişkileri istatistiksel olarak değerlendirilmiştir. Yapılan t- testi sonucunda yaş ile depresif duygulanım, tartışmalara katılabilme, psikişik izolasyon, arasında anlamlı bir farklılığın olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan istatistiksel araştırmada 16-19 yaşları arasında ki ergenlerin 12-15 yaştaki ergenlere oranla depresif duygulanım problemleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Başka bir

deyişle yaş ilerledikçe ebeveyn kaybı yaşayan ergenlerin depresif duygulanımları artmaktadır. Literatür incelendiğinde benlik saygısı ile yaş arasındaki ilişkiyi araştıran farklı bulgular elde edilmiştir. Türkiye dışındaki çalışmalara bakıldığında benzer ve farklı sonuçların elde edildiği çalışmalara rastlanmıştır. Mullis, Mullis ve Normandin (1992). Yapmış oldukları araştırmada yaşın artmasıyla benlik saygısı puanlarının arttığını belirtmiş (Akt, Çetin, Çavuşoğlu 2009).

Heino ve arkadaşları (2001) Korunmaya muhtaç adölesanlar için rosenberg benlik saygısı ölçeğinin uygulandığı başka bir çalışmada ise korunmaya muhtaç ergenlerde depresyon yaşama riskinin fazla olduğu belirtilmiştir. 15-18 yaşları arasında ki ergenlerin depresif durumları değerlendirilmiş, her üç gruptaki adölesanların karşılaştırılmasında yaş arttıkça depresif belirtilerinin daha çok arttığı saptanmıştır (Çuhadoroğlu,1986 Akt. Çetin,2004). Bu bulgu yapmış olduğumuz çalışmada yaş ile depresif duygulanım arasındaki ilişkiyi desteklemektedir. Yapmış olduğumuz çalışmada bunun yanı sıra yaşın tartışmalara katılabilme psişik izolasyon durumları arasında da anlamlı bir ilişkisinin olduğu saptanmıştır. Yapılan çalışmada 16- 19 yaş arasında ki ergenlerin 12-15 yaş arasındaki ergenlere göre tartışmalara katılabilme becerisi arasında anlamlı bir farkın olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre yaş ilerledikçe ergenlerin tartışmalara katılabilme becerisi artmaktadır. Yaş ilerledikçe psişik izolasyon arasında ki durumda artmaktadır. 16-19 yaş arasındaki korunmaya muhtaç ergenler 12-15 yaş arasındaki ergenlere oranla psişik izole durumlarının fazla olduğu tespit edilmiştir. Buna göre yaş ilerledikçe korunmaya muhtaç ergenlerde psişik izolasyon duyguları artmaktadır.

Yapılan çalışmada demografik değişkenler arasında yer alan yaş kavramının benlik saygısı üzerinde etkisinin olduğu her üç alt ölçek durumunda yaş kavramının etkisinin olduğu saptanmıştır. Yaş ilerledikçe depresif problemler ile yalnızlık duyguları gibi problemlerin arttığı; tartışmalara katılabilme becerisinin ise geliştiği gözlemlenmiştir. Bu durum yaşın depresif duyguları tetiklediği şeklinde yorumlanabilir.

Literatürde bu çalışmayla ilgili yapılan benzer çalışmalarda yapmış olduğumuz çalışmayı destekler durumdadır. Korunmaya muhtaç ergenlerde

Kools, (1997)' un adolesanlar üzerine yaptığı çalışmada, koruma altında ki adölesanların çevre şartları ve yaşın ilerlemesiyle karşılıklı ilişkilerde güven duygusu yaşamadıkları ve bundan dolayı sosyal izolasyon ve psişik izole içerisinde olduklarını belirtmiştir. Ayrıca Kools (1999) ergenlerin çevre yargılarından daha fazla etkilenmek istemedikleri için sorunlarına yardım almadan kendi başlarına çözmek istediklerini ve bunu yapamadıklarında ise psikolojik sorunlarının daha çok arttığını belirtmiştir. Bu durum yapmış olduğumuz çalışmayla da paralellik göstermektedir. Rubin ve arkadaşlarının 1990 yılında korunmaya muhtaç çocuklar üzerinde yapmış olduğu araştırmaya göre 9 ila 12 yaş arasındaki çocuklar üzerine yapılan karşılaştırmada 12 yaşındaki çocukların sosyal problem çözme ve tartışmalara katılabilme becerisinin daha çok geliştiği ve uygulamaya geçmede daha başarılı oldukları belirlenmiştir (Rubin ve arkadaşları,1990. Akt. Yaban ve Yükselen 2007).

Literatürde bulgularımızı destekleyen diğer bir çalışma ise; korunmaya muhtaç çocuklarda kişiler arası problem çözme ve tartışmalara katılabilme becerisinin yaşla birlikte arttığını, büyük yaştaki çocukların küçük yaştaki çocuklara göre kişiler arası problemlerini daha kolay belirlediklerini bundan dolayı kişilerarası iletişimde daha farklı seçenekler kullanabildiklerini bildirmektedir (Eisenberg ve Mussen, 1989 akt. Yaban ve Yükselen 2007).

Üniversite öğrencileri için yapılan başka bir çalışmada ise yaş ilerledikçe psikosomatik belirtiler depresif duygulanımların azaldığını belirtmişlerdir.16- 17 yaş arası bireylerin depresif durumlarının fazla olduğu yaş ilerledikçe depresif durumlarının azaldığını rapor etmişlerdir (Baybek, Yavuz 2005). Bu veriler doğrultusunda uygulanan benlik saygısı ölçeğinin yaş değişkeniyle ilgili elde edilen bulgular literatürde yer alan bulgularla tutarlılık göstermektedir.

5.2. KME 'in Cinsiyet ile Benlik Saygısı Durumuna İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmada benlik saygısı ile bağlantısı incelenen diğer bir değişken de cinsiyettir. Cinsiyet ile insana güvenirlilik, eleştiriye duyarlılık, psikosomatik belirtiler ve kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme durumları arasında anlamlı bir

farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Yapılan t- testi sonucuna göre; korunmaya muhtaç ergenlerin cinsiyet ile insanlara güvenirlilik arasında anlamlı bir farklılığın olduğu gözlemlenmiştir. Erkeklerin insanlara güven duymada aldıkları puan kız ergenlere oranla daha yüksektir. Buna göre korunmaya muhtaç erkek ergenlerin insanlara güven duygusu kızlara oranla daha fazladır. Bu bulgu kız ergenlerin içinde oldukları durum ve dezavantajlı durumlarının insanlara güven duymada problem oluşturduğunu ve güven duygularının erkeklere oranla daha çok zedelendiği şeklinde yorumlanabilir.

Türkiye’de yapılan üniversite öğrencileri üzerine yapılan akademik çalışmalara bakıldığında kız öğrencilerin daha duygusal ve çekingen oldukları bu nedenle kızların insanlara güven duyma noktasında erkeklere oranla dezavantajlı konumda oldukları ve aralarında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirtilmiş (Baybek ve Yavuz, 2005). Yapılan başka bir çalışmada ise korunmaya muhtaç ergenlerin kendilerini damgalanmış hissettikleri ve karşılıklı ilişkilerde güven duygusu yaşamadıkları ve kızların erkeklere göre daha dezavantajlı oldukları belirtilmiştir (Kools,1997). 1972 yılında yetiştirme yurdunda kalan 240 çocuk üzerine yapılan araştırmada ise çocuklarda çevresindekilere karşı güvensizlik duyguları, insan ilişkilerinde başarısızlık gibi sorunların yaygın olduğu saptanmıştır. Bu bulgu sonucu da yapmış olduğumuz çalışmayı destekler durumdadır.(Gökçe,1972)

Yapılan istatistiksel incelemede korunmaya muhtaç ergenlerin cinsiyet ile eleştiriye duyarlılık arasında anlamlı bir farklılığın olduğu saptanmıştır. t- testi verilerinde kızların aldığı puanlar erkeklere oranla daha fazladır. Bu sonuçlara göre ebeveyn kaybı yaşayan kızların eleştiriye duyarlılık durumları erkeklere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle kızların eleştiriye karşı daha hassas olduğu yorumu ortaya çıkabilir.

Helsen, Vollebergh ve Meus (2000) 12- 24 grubundaki korunmaya muhtaç ergenler üzerinde yapmış olduğu çalışmada kızların erkeklere karşı daha hassas, eleştiriye karşı daha duyarlı ve daha duygusal olduklarını belirtmiştir. Yapılan çalışmamızı destekleyen başka bir durum ise üniversite öğrencilerinin cinsiyet kıyaslamasında kızların erkeklere göre eleştiriye duyarlılık ve psikosomatik belirtileri daha fazla olduğudur (Baybek ve Yavuz,

2005). Bu da kızların eleştiriye karşı daha hassas olduğu şeklinde yorumlanabilir. Cinsiyet ile arasında anlamlı bir farklılığın olduğu durum ise psikosomatik belirtilerdir. Korunmaya muhtaç ergenlerde kızların aldığı puanlar erkeklere oranla anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiş, Bu nedenle kızlar ile erkekler arasında psikosomatik belirtiler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlara göre korunmaya muhtaç kızlarda psikosomatik belirtiler erkeklere oranla daha fazladır.

Türkiye dışında ki araştırmalara bakıldığında araştırma bulgularıyla benzer sonuçlara rastlanıldığı gibi cinsiyet ile psikosomatik belirtiler arasında anlamlı bir ilişki görülmeyen araştırmalarda mevcuttur. Kim (2003) koruma altındaki adolesanlar üzerine yapmış olduğu çalışmada kızların erkeklere göre psikolojik sorunlarının ve depresif duygulanımlarının daha fazla olduğunu belirtmiştir. Heino ve arkadaşları (2001) ise yaptıkları çalışmada korunmaya muhtaç bireylerde depresyon ve psikosomatik belirtilerin kızlarda erkeklere oranla çok daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan bu çalışmalar araştırmamızda ki bulguları destekler durumdadır. Yetiştirme yurdunda yapılan başka bir çalışmada ise cinsiyet ile depresyon arasında herhangi bir ilişki bulunamamış yurtda kalan ergenlerin sorunlarıyla ebeveyn kaybı yaşamayan gençlerin sorunları birbiriyle benzerlik göstermektedir (Erkan,1988).

Yapılan araştırma sonucunda incelediğimiz diğer bir durum kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme durumudur. İstatistiksel inceleme sonucu; cinsiyet ile kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Korunmaya muhtaç kızların t- testi puanı erkeklere oranla daha fazladır. Bu sonuçla birlikte kadınların kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetmeleri durumları erkeklerden daha fazladır. Bu nedenle ebeveyn kaybı yaşayan kızların kişilerarası ilişkilerde erkeklere oranla daha dezavantajlı konumda oldukları söylenebilir. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan başka bir çalışmada cinsiyet ile insanlara güven duyma psikosomatik belirtiler kişilerarası ilişkilerde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yapılan çalışmaya göre bölünmüş ve parçalanmış ailelerde kız çocukların toplum arasında kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme durumları karşı cinse oranla anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir (Otacıoğlu,2009).

Araştırmada cinsiyet ile baba ilgisi arasındaki ilişki de incelenmiş. Bulgularımızda cinsiyetle baba ilgisi arasındaki durum anlamlı bulunmuştur. Bu bulgulara göre kız ergenlerin baba ilgisi puanları erkeklere göre fazla çıkmıştır. Çalışma sonucu kız ergenlerin baba tarafından daha az ilgi gördüğüne bu nedenle baba ilgisine daha çok ihtiyaç duydukları söylenebilir. Alan yazında yaptığımız tarama sonucu korunmaya muhtaç ergenlerde cinsiyetle baba ilgisi arasında ki ilişkiyi araştıran çalışmalara rastlanmamıştır. Müzik öğretmenleri üzerine yapılan başka bir çalışmada ise cinsiyet ile benlik saygısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Otacıoğlu,2009). Araştırma sonuçlarına paralel olarak Türkiye dışında yapılan çalışmalara bakıldığında korunmaya muhtaç ergenlerde yapılan cinsiyet karşılaştırmalarında kız ergenlerin erkeklere karşı daha hassas ve daha duygusal oldukları tespit edilmiş, bu durumda korunmaya muhtaç kız ergenlerin birebir ilişkilerde daha çekingен oldukları söylenebilir.

5.3. KME 'in Yaşanılan Ebeveyn Kaybı ile Benlik Saygısı Durumuna İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Benlik saygısı doğumla gelişmeye başlayan ergenlik dönemine kadar gelişimini sürdüren, ergenlik ve daha sonraki dönemlerde ise hayat olaylarından etkilenen ruhsal, toplumsal kısmen de bedensel bir olgudur. Yapılan araştırmalar sonucu bireyin ruhsal gelişim sürecinde yaşamış olduğu pek çok durum benlik saygısını etkilemektedir. Bunlardan benlik saygısını en çok etkileyen durum ailedir (Yörükoğlu, 1985 Akt; Özkan, 1994).

Korunmaya muhtaç ergenlerin yaşadıkları ebeveyn kaybı ile benlik saygısı durumuna ilişkin yapılan tek yönlü ANOVA sonucuna göre; ebeveyn kaybı ile baba ilgisi arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edildi. Babasını kaybeden korunmaya muhtaç ergenlerin ana-baba ilgisi puanları annelerini kaybeden ergenlere oranla anlamlı derece daha düşüktür. Bu istatistiksel inceleme sonucunda babasını kaybedenlerin annesini kaybedenlere oranla baba ilgisine daha çok ihtiyaçlarının olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu durum hipotezimizle paralellik göstermektedir. Literatür de bununla ilgili yapılan

çalışmalar incelendiği zaman; Baybek ve yavuz (2005). Ebeveynlerden herhangi birini kaybeden ergenlerin benlik saygısının ailesi yanında olanlara göre daha düşük olduğunu belirtmiştir. Buna göre ebeveyn kaybı yaşayan ergenlerin benlik saygısı noktasında ebeveyn kaybı yaşamayan bireylere göre daha dezavantajlı konumda oldukları şeklinde yorumlanabilir. İcmeli nin (1989) yılında kurumda yaşayan çocuklar üzerine yapmış olduğu çalışmada ebeveyn kaybı yaşayan bireylerin hangi ebeveyn kaybı yaşamışsa onun ezikliğini daha çok yaşamakta ve onun ilgisine daha çok ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir.

5.4. KME 'in Ailenin Aylık Geliri ile Benlik Saygısı Durumuna İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmada benlik saygısı düzeyiyle ilişkili değişkenlerden biri de korunmaya muhtaç ergenlerin sosyo-ekonomik durumlarıyla benlik saygısı alt ölçekleri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek ve bunlarla olan ilişkisini irdelemektir. Yapılan analizler sonucunda ailenin aylık geliri ile, benlik saygısı, depresif duygulanım, psikosomatik belirtiler, tartışmalara katılabilme becerisi, ana baba ilgisi, psişik izolasyon arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Yapılan tek yönlü ANOVA sonucuna göre; ailenin aylık geliri ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen istatistiksel bilgiler sonucu yüksek gelire sahip ergenlerin düşük gelire sahip ergenlere göre benlik saygısı puanları yüksektir. Bu sonuca göre düşük gelire sahip ergenlerin benlik saygısı daha düşüktür. Gelir düştükçe benlik saygısı da düşmektedir. Literatürde bununla ilgili çalışmalara bakıldığında; aylık geliri düşük olan bireylerin benlik saygısının düşük olduğu ve bununla birlikte depresif duygulanım, anksiyete ve anti sosyal davranış içerisinde bulunduğu belirtilmiştir (Hatun, 2003).

Ailenin aylık geliri arttıkça benlik saygısının artması yapmış olduğumuz çalışmayla paralellik göstermektedir. 1989 yılında 10-12 yaş arasında olan korunmaya muhtaç ergenlerin aylık geliri ile kendine saygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Elde edilen bulgularda sosyo- ekonomik düzeyi yüksek olan çocukların öz saygıları daha çok geliştiği belirtilmiştir

(Washington,1989, Akt; Tunç,2000). KME 'in aylık geliri ile depresif duygulanım arasında da anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. LSD yöntemi kullanılarak elde edilen istatistiksel değerlendirme sonucu yüksek gelire sahip ergenler orta gelir ve düşük gelire sahip olan ergenlere göre depresif duygulanım puanları düşüktür. Buna göre yüksek gelire sahip olan ergenlerin depresif duygulanım durumları orta ve düşük gelire sahip olan ergenlere göre daha düşüktür. Bununla birlikte sosyo- ekonomik düzey arttıkça depresif duygulanım problemi de azalmaktadır. 2003 yılında ebeveyn kaybı yaşayan çocuklar üzerine yapılan bir araştırmada; ailesi yoksul olan ya da aylık geliri düşük olan ailelerde ciddi anlamda depresif duygulanım, anksiyete ve anti sosyal davranış bulunduğu belirtilmiştir (Hatun,2003).

Literatürle uyumlu olarak aylık gelirin düşmesi ve sosyo ekonomik düzeyin azalması depresif problemleri arttırmaktadır. Bu durum ebeveyn kaybı yaşayan ergenlerde aylık gelirin düşük olması depresif problemleri tetiklediği şeklinde yorumlanabilir. Literatürde elde edilen bulgular yapmış olduğumuz araştırmayı destekler durumdadır. Araştırmamızı destekleyen diğer bir çalışma ise Çuhadaroğlu'nun adölesanların benlik saygısı üzerine literatüre kattığı önemli bir çalışma olduğu söylenebilir. Çuhadaroğlu, (1986) yılında rosenberg benlik saygısı ölçeğini kullanarak 15-18 yaş arası ebeveyn kaybı yaşayan ergenler üzerinde yapmış olduğu çalışmada sosyo ekonomik düzeyi düşük olan bireylerde depresif belirtilerinin daha fazla görüldüğünü tespit etmiştir. KME ' in ailenin aylık geliri ile psikosomatik belirtiler arasında da anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Araştırma sonucuna göre yüksek gelire sahip ergenlerin orta ve düşük gelire sahip ergenlere oranla benlik saygısı puanları düşük çıkmıştır. Bu bulgular sonucu sosyo- ekonomik düzey arttıkça psikosomatik belirtiler de azalmaktadır. Literatürde aylık gelir ile psikosomatik belirtiler arasındaki ilişkiye yönelik çok fazla araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırma bulgularına paralel biçimde bulgular elde eden Doğan ve Göğüş (1986) yapmış oldukları araştırmada ebeveyn kaybı yaşayan 16- 19 yaş arası adölesanlarda aylık geliri düşük olan ergenlerin psikosomatik belirtilerin fazla olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte obsesif-kompulsif bozukluk, kişiler arası duyarlılık depresyon

gibi alt ölçek puanlarının fazla olduğu tespit edilmiştir. Literatürde elde edilen bu sonuç yapmış olduğumuz çalışmada çıkan bulguları desteklemektedir.

Yapılan araştırmada diğer bir karşılaştırmada ise ailenin aylık geliri ile tartışmalara katılabilme arasında da anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Bulgular sonucu orta gelire sahip ergenlerin düşük gelire sahip ergenlere göre tartışmalara katılabilme becerisinin fazla olduğu tespit edilmiştir. 2005 yılında üniversite öğrencileri üzerine yapılan bir çalışmada gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin daha girişken ve tartışmalara katılabilme sürecinde sosyo ekonomik düzeyi düşük olan ergenlere göre tartışabilme becerilerinin fazla olduğu belirtilmiş (Baybek, Yavuz,2005). Aylık geliri fazla olan bireylerin girişimcilik durumlarının fazla olduğu ve özsaygı düzeylerinin fazla olduğu belirtilmiştir (Yüksekkaya,1995, Akt; Baybek 2005).

Korunmaya muhtaç ergenlerin aylık geliri ile ana baba ilgisi arasında da anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. LSD yöntemi kullanılarak elde edilen bilgiler sonucu düşük gelire sahip bireylerin orta gelire sahip bireylere göre benlik saygısı puanları düşüktür. Buna göre orta gelire sahip ergenlerin düşük gelire sahip ergenlere oranla ana baba ilgisine daha çok ihtiyaç duydukları söylenebilir. Gelir arttıkça Literatürde yaptığımız inceleme sonucunda bizim bilgimiz dahilinde ailenin aylık geliri ile baba ilgisi arasında ki ilişkinin boyutunu saptayacak herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle ebeveyn kaybı yaşayan ergenlerde aylık gelir ile baba ilgisi arasındaki ilişkiyi belirten bulgumuz bu konuyla ilgili bundan sonra yapılacak çalışmalara katkı sunacağı düşünülmektedir.

6.BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak değerlendirme ve önerilere yer verilmiştir. Araştırmada korunmaya muhtaç ergenlerin yaşamış oldukları ebeveyn kaybının Sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkisi belirtmeye çalışılmıştır. Yapmış olduğumuz araştırma bulgularında Ericson'un kişilik gelişiminden hareketle ergenlik ile genç yetişkinlik döneminde kalan bireylerde depresif problemlerinin daha fazla görüldüğü belirlenmiştir. Bulgulardan elde edilen önemli sonuçlardan biride kız çocukların insanlara güven duymada erkeklere oranla dezavantajlı olmasıdır. Yapılan çalışmalarda gösteriyor ki kız çocuklarının insanlara güven duymada, karşılıklı ilişkilerde problemler yaşadığı ve bu nedenle daha hassas ve eleştiriye karşı daha duyarlı oldukları saptanmıştır. Aynı zamanda kız çocuklarının psikosomatik belirtileri erkeklere göre daha fazla olduğu da bulgulardan elde edilen sonuçlar arasında yer almaktadır.

Bulgularımızda Korunmaya muhtaç kızların sıkıntı yaşadığı durumlardan biride kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme durumlarıdır. Ebeveyn eksikliği nedeniyle cinsiyet bağlamında ana- baba ilgisine en çok ihtiyaç duyanlar yine kız çocukları olmuştur. Elde edilen bulgulardan da yola çıkarak bu çalışmada ebeveyn kaybı yaşayan kız çocuklarının erkeklere göre daha dezavantajlı konumda oldukları görülmektedir. Özellikle kız çocuklarında ortaya çıkan problemlerin en aza indirgenebilmesi için kurum bakım koşullarının daha çok iyileştirilerek onların yalnız olmadıkları hissettirilmelidir. Yetiştirme yurtlarında kalan ergenlerin koruyucu ve tedavi edici ruh sağlığı hizmetlerinden kesintisiz olarak yararlanması gerekir. Tabi ki korunmaya muhtaç ergenlerin ruh sağlığı veya yaşadıkları travmanın en aza indirgenebilmesi için sağlıklarının korunması ve geliştirilebilmesi de onlar için önem arz etmektedir. Bu durumda ergenlerin yaşadığı çevre, arkadaşlık ilişkileri kontrol edilmeli, yaşam becerilerinin desteklenmesi gerekir. Bireyin ilgi ve yeteneklerine göre spor, müzik, gezi v.b etkinliklerle uğraş alanları genişletilmelidir. Yurtlarda ki spor olanakların

iyileştirilmesi, ruh sağlığı açısından önemli gözükmetedir (Karadağ, Özcebe,2011).

Bu araştırma bulgularından hareketle toplumun önemli bir kesimini oluşturan korunmaya muhtaç ergenler konusu hakkında bilimsel veriler hazırlamak isteyen araştırmacılara belirli öneriler yapılabilir. Literatüre bakıldığında anne-babası boşanmış bireylerle ebeveyn kaybı yaşayan bireylerin benlik saygısının karşılaştırıldığı çalışmaların sınırlı olduğu gözlemlenmektedir. Bu nedenle araştırmacıların böyle bir problem konusuna değinmelerinin fayda sağlayacağı kanaatindeyim. Aynı zamanda sevgi evleri veya yetiştirme yurtlarının verimliliğinin kontrolü açısından devlet kontrolüne alınmadan önce ki durumlarıyla sonraki durumlarını karşılaştırabilecek bir çalışmanın da araştırmacılar için fayda sağlayabileceği söylenebilir. Böylelikle politika uygulayıcılarında oluşturdukları kurumların sağlıklı işleyip işlemedikleri, rehabilite çalışmalarının ne kadar olumlu olup olmadığı konusunda ki sorulara cevap niteliğinde yardımcı olacaktır. Ayrıca bireyin ebeveyn kaybının ne zaman yaşadığı korunmaya muhtaç ergenlerin benlik saygısını ne düzeyde etkilediğini araştıran bir çalışmanın yapılması da literatüre katkı sağlayacak çalışmalar arasında yer alabilir.

Politika uygulayıcılarının korunmaya muhtaç ergenlere katkı sağlayacak önerileri belirtmek gerekirse;

Kurum bakımına nazaran sevgi evleri uygulamasının yararları bulunsa da bu bakım yönteminin de bazı olumsuzluklarının olması kaçınılmazdır. Amaç bu bakım yönteminin çocuklar üzerindeki olumsuz etkisinin en aza indirilmesi olmalıdır. Bunun için sevgi evlerinde özellikle bakım elemanlarından kaynaklanan olumsuzluklarının ortadan kaldırılması için bakım elemanlarının seçim ölçütleri iyi analiz edilip uygulanmalı, çocuk evleri sıkı denetlenmeli, sosyal sorumluluk çerçevesinde sivil toplum gönüllüleri ve kuruluşları sürecin kontrolüne dahil edilmelidir.

Anne ve baba kaybı yaşayan bireylere yönelik toplumun daha çok bilinçlendirilmesi ve onlara yönelik eğitimlerin sıklaştırılarak, kendi potansiyellerinin açığa çıkabilmesi için uygun ortam sağlanarak durumlarının avantaja dönüştürülmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

Aile Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı sosyal hizmetler, Çocuk esirgeme kurumları sevgi evleri gibi kurum ve kuruluşlarda çalışan tüm eğitmenlerin korunmaya muhtaç bireylerin ilgi ve isteklerine önem vererek ilgi düzeylerinin incelenmesi için çalışmalar yapılması ve bu bireylerde olan öz güven eksikliklerini gidermeye yönelik çalışmaların artırılması gerekir.

Korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili olarak yapılmış çalışmalar bir merkezde toplanmalı, bu kurumlara ilişkin sorunlar saptanıp tanımlanarak araştırmacılara ve araştırmacı kurumlara sunulmalıdır.

Yetiştirme yurdunda kalan veya devlet kontrolünde olan korunmaya muhtaç bireylerle ilgilenen görevli tüm personel takım halinde veya işbirliği yaparak çalışmalıdır. Yurtlara atanan personeller titizlikle seçilmelidir. Bu öneriler sağlıklı bir şekilde hayata geçirildiği takdirde; bireyler korunmaya muhtaçlık kavramından biraz daha uzaklaşarak dezavantajlı konumları en aza indirgenebilir.

KAYNAKÇA

- Adams, J. F. (1995). *Ergenliği anlamak*. Ankara: İmge Kitabevi, 1. Baskı.
- Akar, A. (2012). *Üniversite öğrencilerin kimlik statüleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Maltepe Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Akbaba, S. (1991). Ana-baba tutumlarının bazı kişilik özellikleri üzerine etkisi, *Atatürk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 1.
- Altun, A. (2010). *Çocuk eğitiminde ilgi bilgi sevgi*. İstanbul: Türdav Yayın Grubu, Elit Kültür Yayınları.
- Armağan, S. ve Armağan, İ. (1988). *Toplumbilim*. İzmir: Barış Yayınları.
- Arnaz, Z. (1983). "Koruyucu aile bakımındaki çocuğun gelişim özellikleri, ana yoksunluğunun çocuk gelişimine etkileri açısından koruyucu aile bakımının, kurum bakımı ile karşılaştırmalı incelemesi", *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 1, 111–155.
- Arnaz, Z. (1993). "Koruyucu aile bakımındaki çocuğun gelişim özellikleri" *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 1, 2-3, 81-86.
- Asagem, (2011). *Tek Ebeveynli Aileler*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- Aslan, E. (1992). Benlik kavramı ve bireyin yaşamındaki etkileri. *Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4,7-14.

- Aslan, B. (1997). “Kurum bakımında bulunan korunmaya muhtaç çocukların davranış sorunları (Adana ilinde bir araştırma)”. Hacettepe Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Aşık, E. (2006). Yetiştirme yurdunda kalan gençlerin ergenlik sorunları ve bağımlılıkları Yüksek lisans tezi Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
- Attepe, S. (2010). Anne baba kaybının çocuklar üzerindeki etkileri. *Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Aile ve Toplum Dergisi*, 11-6.
- Bahadır, A. (2002). Ergenlik dönemi kişilik gelişiminde temel kavramlar. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, 57-66.
- Baş, M. (1990). “Yetiştirme yurdunda ve ana-baba yanında kalan öğrencilerin kaygı düzeyleri”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, Şafak Matbaası, Ankara.
- Baybek, Y. (2005). Muğla üniversitesi öğrencilerinin benlik saygılarının incelenmesi. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 14.
- Baycın, F. (1961). Türkiye’de korunmaya muhtaç çocuklar ve koruyucu aile denemesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 1, 2.
- Berber, G. (1986). “16-20 yaş arasındaki korunmaya muhtaç gençlerde benlik gelişimi ve personel tutumu”. Ankara Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Beydoğan, M. (1991). “Yetiştirme yurtlarındaki kız çocuklarının uyum problemleri”. Dokuz Eylül Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.

- Bowlby, J. (1980). *"Attachment and loss": Loss (Vol,3)*, New York: Basic Books.
- Branden. N. (1969). *The psychology of Self-Esteem a New Concept of Man's psychological Nature Los Angeles California: Nash Pupliching Corporation.*
- Budak, S. (2009). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Bulut, I. (1983). "Parçalanmış aileden gelen çocukların davranış özellikleri hakkında bir araştırma". *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 1, 79-110.
- Bulut, I. (1995). Korunmaya muhtaç gençlerin sosyal grup çalışması gereksinimi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 2, 2, 70-75.
- Butler, R. J., & Gasson, S. L. (2005). Self-Esteem/ self concept scales for children and adolescents: A review. *Child and Adolescent Mental Health*, 10, 4, 190-201.
- Büyüköztürk, Ş. Çakmak. E. Akgün, E. O. Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyükşahin, G. (2007). *Lise 3. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Çukurova Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Cılga, İ. (1983). *"Yetiştirme yurtlarının yapısı ve işlevlerinin toplumsallaştırma süreci açısından incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Cılga, İ. (1984). "Yetiştirme yurtlarında toplumsallaşma". *Hacettepe Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 2, 83-113.

- Cılga, İ. (1989). *Korunmaya muhtaç gençlerin sorunları ve yetiştirme yurtları*. Ankara: TC. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Coopersmith, S. (1966). *Scientific American. Selected and introduced*. San Francisco. W.H. Freeman.
- Özsoy, Ç. D., ve ENÇ, M, Y. (1975). *Özel eğitime giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yay. No:49.
- Çelikoğlu, C. (1997). *Boşanmanın çocukların benlik saygısına etkisinin incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi: Doktora tezi.
- Çetin, H. (2004). *Yetiştirme yurtlarındaki adölesanların benlik saygıları ve belirtileri*. Hacettepe Üniversitesi: Doktora tezi.
- Çetin H, Çavuşoğlu H (2009). Yetiştirme yurdunda ve aileleri ile yaşayan adölesanların benlik saygıları ve psikolojik belirtilerinin karşılaştırılması. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 137-144.
- Çetinkaya, S. Arslan, S. Nur, N. Özdemir, D. Demir, Ö. F. ve Sümer, H. (2006). Sivas il merkezinde sosyoekonomik düzeyi farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinin benlik saygısı düzeyi. *Klinik Psikiyatri*, 9, 116-122.
- Çuhadaroğlu, F.(1986). *Adölesanlarda benlik saygısı*. Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi: Yayınlanmış uzmanlık tezi.
- Derman, O. (2008). İstanbul üniversitesi cerrah paşa tıp fakültesi sürekli tıp eğitimi etkinlikleri: *Adölesan Sağlığı II. Sempozyum Dizisi*, 2008, 63, 19-21.
- Dikeçligil, B, Çiğdem, A. (1991). *T.C. Başbakanlık aile araştırma kurumu*. Ankara: Bilim Serisi.

- Dilmaç, B. Ve Ekşi, H. (2008). Meslek yüksek okullarında öğrenim gören öğrencilerin yaşam doyumları, benlik saygılarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6-279-289.
- Dinçel, E. (2006). *Ergenlik dönemi gelişimsel ödevleri ve psikolojik problemler*. Ankara Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Doğru, N. ve Peker R. (2004). Özsaygı geliştirme programının lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin özsaygı düzeylerine etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 2, 315-328.
- Dyregrov, A. (2008). *Grief in children a handbook for adults*, Jessica Kingley Publishers, US.
- Granot, T. (2005). *Without You: Children and young people growing up with loss and its effects*, Jessica Kingley Publishers, USA.
- Eisenberg, N., & Mussen, P. H. (1989) *The roots of prosocial behavior in children*. New York: Cambridge University Press.
- Elmacı, F. (2001). *“Parçalanmış ve bütünlüğünü koruyan aileye sahip ergenlerin depresyon ve uyum düzeylerinde sosyal desteğin rolü”*. Kocaeli Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Er, A. ve Yançatarol, S. (1972). Evlat edinme. *Hacettepe üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 5, 12.
- Erim, B. (2001). *Yetiştirme yurtlarında ve aileleri yanında yaşayan ergenlerin, benlik saygısı, depresyon ve yalnızlık düzeyleri ile sosyal destek sistemleri açısından karşılaştırılması*. Ankara Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.

- Erkan, G. (1995). *“Korunmaya muhtaç çocuklar: çocuk yuvalarında bir araştırma”*. Ankara: Volkan Matbaacılık.
- Gönül, E. (1988), Yurtta kalan gençlerin psiko-sosyal özellikleri ve sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 1-2-3.
- Erman, K. Şahan, A. ve Can, S. (2008). Sporcu bayan ve erkeklerin benlik saygısı düzeylerinin karşılaştırılması. [<http://www.bilalçoban.com/>], Erişim tarihi: 12.05.2015.
- Eroğlu, F. (1996). *Davranış bilimleri*. İstanbul: Beta Basım-Yayım-Dağıtım A.Ş. 3. Baskı.
- Ersanlı, K. (1991). Grupla psikolojik danışmanın yetiştirme yurdunda bulunan gençlerin kaygı düzeylerine etkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6-65-76.
- Ersanlı, K. (1996). *Benliğin gelişimi ve görevleri*, Samsun: Eser Ofset.
- Erşan, E. E. Doğan, O. ve Doğan, S. (2009). Beden eğitimi ve antrenörlük bölümü öğrencilerinde benlik saygısı düzeyi ve bazı sosyo demografik özelliklerle ilişkisi. *Klinik Psikiyatri*, 12, 35-42.
- Eryar, N. (1994) Yaşlanmanın psikolojisi Bilimsel ve Teknik Yayınları çeviri vakfı İstanbul.
- Eskin, M. Ertekin, K. Harlak H. ve Dereboy, Ç. (2008). Lise öğrencisi ergenlerde depresyonun yaygınlığı ve ilişkili olduğu etmenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19, 4, 382-389.
- Eşer, H. (2005). *Üniversite öğrencilerinde dini inanç ve benlik saygısı ilişkisi*. Uludağ Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.

- Gander, M. J. & Gardiner, H. W. (2010). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (Yay. B. Onur). Ankara: İmge Kitabevi.
- Geçtan, E. (1996). "*Çağdaş yaşam ve normal dışı davranışlar*". İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Geçtan, E. (2002). *Psikanaliz ve sonrası*. Ankara: Metis yayınları.
- Gökçe, B. (1972). *Memleketimizde cumhuriyet devrinde kimsesiz çocuklar sorunu ile ilgili tutumun sosyal mukayeseli tahlil ve izahı*. S.S.Y.B. Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Güçray, S. S. (1989). "*Çocuk yuvasında ve aile yanında kalan 9, 10, 11 yaş çocukların özsaygı gelişimini etkileye faktörler*". Hacettepe Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Güneysu, S., ve Bilir, Ş. (1988). Üniversite öğrencilerinin kendini kabul düzeyine algılanan ana-baba tutumlarının etkisi. *Psikoloji Dergisi*, 6, 22.
- Güran, N. (1971). Çocuklar için kurum bakımı ve bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 5, 5.
- Gürcan, A. (2008). "Türk toplumunda koruyucu aile ve evlat edinme hizmetlerine ilişkin bakış açısı ve yaklaşımı" *Koruyucu aile, evlat edinme hizmetleri ve ruh sağlığı*, Prof. Dr. Mualla Öztürk anısına XX. sempozyum sunumları, 15-16 şubat Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yay, s. 29-39.
- Hatun, Ş., Etiler, N. ve Gönüllü, E. (2003). Yoksulluk ve çocuklar üzerine etkileri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 46, 251-260.

- Heino, K. R. Rimpela M. Rantanen, P. & Laippala, P. (2001). Adolescent depression: the role of discontinuities in life course and social support. *Journal of Affective Disorders*,64, 155-166.
- Helsen, M. Vollebergh, W. & Meeus, W. (2000). Social support from parents and friends and emotional problems in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 29, 3, 319-335.
- Heinicke, M.C.& Westheimer; (1965). Brief separations. New York: International University Press.
- İçmeli, C. (1987). "Kimsesiz çocuklarda "ihtiyaçlar ve çevre etkileri açısından" değerini algılama". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1.
- İkizoğlu, M. (1995). Demokratik ve otoriter ana-baba tutumlarının lise son sınıf öğrencilerinin benlik saygısı üzerine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 10.
- James, W. (1963). *The varieties of religious experience*. New York: University Boks.
- Jersild, A. (1979). *Çocuk psikolojisi*. (Çev: Gülseren Günce). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Jung, C. G. (1997). *Analitik Psikoloji*. İstanbul: Panel Yayınevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1980). "Türkiye'de çocuğun değeri, gelişme ortamı ve alınması gereken önlemler". *Psikoloji Dergisi*, 10, 26-31.
- Karaca, F. (2007). Dini Gelişim Teorileri, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul s.52.

- Karadağ, G., Güner, İ., Çuhadar, D., ve Uçan, Ö. (2008). Gaziantep üniversitesi hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygıları. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 3, 29-42.
- Karadağ, Ö. ve Özcebe, H. (2011). Ankara yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenler ruhsal belirtileri, fiziksel etkinlik düzeyi ve ilişkili etkenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22, 1-11.
- Kim, Y. H. (2003). Correlation of mental health problems with psychological constructs in adolescence: final results from a 2 -year study. *International Journal of Nursing Studies*, 40, 115-124.
- Kools, S. (1999). Self-protection in adolescents in foster care. *Journal of Child And Adolescent Psychiatric Nursing*, 12, 4, 139-152.
- Kools, S. M. (1997). Adolescent identity development in foster care. *Family Relations*, 46, 3, 273-271.
- Koşar, N. G. (1992). *Sosyal hizmetlerde aile ve çocuk refahı alanı* (İkinci baskı). *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 1-2-3.
- Kula, N. (2001). *Kimlik ve Din*. İstanbul: Ayışığı Yayınları.
- Kulaksızoğlu, A. (2013). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuntbay, G. (1962). *Koruyucu aile bakımı*. Ankara: Gürsoy Basımevi, S.S.Y.B. Yay. No:16.
- Kut, S. ve Özaltın, G. (1987). "Bakırköy çocuk yuvasında 3–12 yaş çocuklarının davranış sorunları üzerinde bir araştırma". *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 5, 133–160.

- Latife, B. (1976). “*Korunmaya muhtaç çocukların gelişimi ve uyum sorunları*”. Ankara Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Maier, E. H. & Lachman M. E. (2000). Consequences of early parental loss and seperation for health and well-being in midlife. *International Journal Of Behavioral Development*, 24, 2,183.
- Markus, H. R. & Zajonc, R. B. (1985). The cognitive perspective in social psychology. In the Handbook of Social Psychology. In G.Lindzey & E. Aronson, pp. 137-230, New York: Random House.
- Maslow. A. H. (1970). Motivation and personality. New York.
- Gander, M. j. & Gardiner, H. W. (2007). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (çev. Bekir Onur). Ankara: İmge Yayınevi.
- Morgan, C. T. ve Karakaş, S., (Eds.) (1991). *Psikolojiye giriş*. Ankara: İmge Basın yayınları.
- Morgan, C. T. (1993). *Psikolojiye giriş*. (Çev: Hüsnü Arıcı ve Diğ.). Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü Yayınları. 10. Baskı.
- Mullis, A. K., Mullis, R. L., & Normandin, D. (1992). Cross-sectional and longitudinal comparisons of adolescent self-esteem. *Adolescence*, 27, 105, 51-61.
- Oral, T. (2012). *Ergenlerde kimlik statülerinin başarı amaç yönelimlerini yordamadaki rolü*. Pamukkale Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Özdal, F.(2005). Baba yoksunu olan ve anne-babası ile yaşayan çocukların kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 255-267.

- Özdemir, F. (1996). *Korunmaya muhtaç çocuklar için koruyucu aile bakımı*. Ankara Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Öztürk, O. (1989). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. 2.Baskı, Evrim Yayım, İstanbul, s. 199-201.
- Öztürk, S. (2006) *Anne- Babası boşanmış 9-13 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne-babası boşanmış çocukların benlik saygısı ve kaygı düzeyleri ilişkisi*. Dokuz Eylül Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Özyel, E. (Eds.). (2013). *Çocuk psikolojisi ve ergenlik. çocuk ve aile eğitimi komisyonu*. İstanbul: Özge Basın Yayınları.
- Pala, S. (2007). *Madde bağımlısı olan ergenlerin kimlik statülerinin belirlenmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Piji Küçük, D. (2010). Müzik öğretmeni adaylarının sınav kaygısı, benlik saygısı ve çalgı başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 3, 37-50.
- Piscitelli, B. (1996). *Designing art programs for young children: lecture and workshop program*. Brisbane:Qut.
- Plummer, D. M. (2011). *Benlik saygısı çocuklarda nasıl geliştirilir?* İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Poster, M. (1982). *Critical theory of the family*. London: Pluto-Press Ltd.
- Rogers, C. R. (1965). *"Client-centered therapy"*. Boston: Houghton Mifflin Company.

- Rosenberg, M. (1989). Self-concept research: A historical overview. *Social Forces*, 68, 1, 34-44.
- Roy, P., Rutter, M., & Pickles, A. (2004) "Institutional care: associations between overactivity and lack of selectivity in social relationships". *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, 4, 866-873.
- Rubin, K. H., Burgess, K. B., & Coplan, R. J.(1990) "*Social withdrawal and shyness*", P.K. Smith ve C. Hart (Eds.), '*Blackwell's Handbook of Childhood Social Development*' London:Blackwell.
- Rutter, M. (1981). "*Maternal deprivation reassessed*". London: Penguen Books.
- Satılmış, G. (1988). *Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerde benlik saygısı*. Anadolu Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) (2004). *15.11.2004 Tarih ve 200/82 sayılı korunma kararlarının alınması kaldırılması, tertip ve nakil işlemleri, konulu genelge*.
- Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) (2010). Sosyal hizmetler çocuk esirgeme kurumu 2010 yılı mayıs ayı faaliyet raporu. Ankara.
- Smith C. & Black M. (1997). European conference on the rights of institutionalized children. Conference Report. Bucharest. *UNICEF. Romania*, 6-7 May, 5-45.
- Şahin, H. S. (1990). "*Samsun çocuk yuvası örneğinde korunmaya muhtaç çocukların davranış sorunları ve sosyal hizmetin müdahale yaklaşımları*". Hacettepe Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.

- Şener, Ş. (1988). Ankara'daki iki yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerde intihar eğilimleri. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 1-2-3.
- Şenocak, H. (2006). "Korunmaya muhtaç çocuklara sağlanan bakım yöntemleri" *sosyal siyaset konferansları 51. Kitap*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, s.177-230.
- Şentürk, Ü. (2006). "Parçalanmış Aile Çocuk İlişkisinin Sebep Olduğu Sosyal Problemler (Malatya Uygulaması)". İnönü Üniversitesi: Doktora tezi.
- Şimşek, Z. Erol N, Öztop, D. ve ark. (2008). Kurum bakımındaki çocuk ve ergenlerde davranış ve duygusal sorunların epidemiyolojisi: ulusal örnekleme karşılaştırmalı bir araştırma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19, 3, 235-246.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) (2011). *Çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, çocuk ve gençlik merkezleri ile yatılı ilk öğretim bölge okulları alt komisyonu genel inceleme raporu*.
- Tarhan, N. (2004). *Boşanmış aileler ve çocukları*.
[http://www.mcaturk.com/makul_boşanma.htm], Erişim tarihi: 11.09.2015.
- Tarhan, N. (2011). *Aile okulu: Mutlu aile için makul çözümler*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Taysi, E. (2000). *Benlik saygısı, arkadaşlardan ve aileden sağlanan sosyal destek*. Ankara üniversitesi: Yüksek lisans tezi.

- Tekelioğlu Yılgör, F. (1993). *Yetiştirme yurdunda yaşayan 13-17 yaş grubu okuyan gençler ile aileleri yanında yaşayan ve okuyan aynı yaş grubu gençlerin ergenlik problemlerinin karşılaştırılması*. Marmara Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Tezcan, M. (1992). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Zirve Ofset.
- Tezcan, B. (2009). *Benlik saygısı, beden algısı ve travmatik geçmiş yaşantılar*. Bakırköy ve Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi: Uzmanlık tezi.
- Tok, Ö. (1996). *Koruyucu aile hizmeti standartları ve ölkemizdeki durumu*. Hacettepe Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Torun, F. (1986). *ocuk yuvalarında kalan dokuz-on yaşlarındaki korunmaya muhtaç çocukların aile bireylerini ve aile ilişkilerini algılamaları*. Hacettepe Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Tunç, E. (2000). *Yetiştirme yurdunda kalan ergenlerle ailesiyle birlikte kalan ergenlerin benlik algıları bakımından karşılaştırılması* Atatürk Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Uluğ, Ö. (2008). Üniversite öğrencilerinde depresyon düzeyine ebeveyn kaybının ve anne baba ayrılığının etkisi. Kocaeli Üniversitesi: Yayınlanmamış bilim uzmanlığı tezi.
- Östün, E. Ve Akman, B. (2002). Korunmaya muhtaç çocukların benlik saygılarının incelenmesi '*Hacettepe üniversitesi eğitim fakóltesi dergisi*, 23, 229- 233.

- Washington, G. (1989). "10-12 Yaş grubu korunmaya muhtaç yuva çocuğu ile ailesiyle birlikte kalan çocukların denetim odağı algısı ve kendine saygı durumu". Ankara Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Wells, L. E . & Marwel, G. (1976). *Self- Esteem it's conceptualization and measurement*. California: Sage Publications.
- Westen, D.(1985). *Self and narcissism,collektivizm and the devolapment of morals society*. Brisbane: QUT: Cambridge universty pressprogram.
- Yaban, Y. (2007). Korunmaya muhtaç yedi- on bir yaş grubundaki çocukların sosyal problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 18, 1.
- Yanbastaı, G. (1971). *Anne yoksunluğunun etkileri*. Ankara Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Yanbastaı, G. (1990). *Kişilik kuramları*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları
- Yaşar, O. (1962). *Evlad edinmeyle ilgili kanunların mukayeseli incelenmesi*. Ankara: S.S.Y.B. Yay. No:15.
- Yavuzer, H. (1993). *Ana-Baba ve çocuk*. (12. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2012). *Ana baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yazıcı, E. (2012) Korunmaya muhtaç çocuklar ve çocuk evleri. *Mustafa kemal üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, 9, 499-525.

- Yiğit, H. (2010). Ergenlerin benlik saygılarının yaşam doyumu ve bazı özlük nitelikleri açısından incelenmesi. Selçuk Üniversitesi: Yüksek lisans tezi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yörükoğlu, A. (1978). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Yörükoğlu, A. (1977). “Çocuk ruh sağlığı ve yüksek risk ortamları”. *XIII. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, 1977, Ankara, Türkiye.
- Yörükoğlu, A. (1993) *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları, 18. Baskı.
- Yörükoğlu, A. (1994). *Gençlik çağı*. İstanbul: Özgü Yayınevi.
- Yörükoğlu, A. (1996). *Gençlik çağı*. Özgür Yayınları, 9. Baskı.
- Yüksekkaya, S. (1995). *Üniversite öğrencilerinde benlik saygısının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Ege Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.

EKLER

Ek 1, Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Cevaplayacağınız bu testin amacı, bireyin kendini ve çevresini algılama düzeyini belirlemektir. Cevaplayacağınız bu testin sonuçları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü'nde tez olarak kullanılacaktır. Bu genel sonuçlar araştırmada değerlendirmeye alınacaktır. Teste vereceğiniz cevaplar, kesinlikle gizli kalacaktır. Bu nedenle de sizlerden isim belirtmeniz istenmemektedir. Bizim sizden istediğimiz tek şey, bu teste içtenlikle, olduğunuz gibi cevap vermenizdir. Ne kadar içtenlikle cevap verirseniz, bize o kadar çok yardımcı olmuş olursunuz. Şimdiden teşekkür eder, öğrencilik hayatınızda başarılar dilerim...

1) Yaşınız:

.....

2) Cinsiyetiniz:

() Erkek () Kadın

3) Eğitim Durumunuz:

.....

4) Medeni Haliniz:

() Evli () Bekar () Diğer

.....

5) Yaşadığınız Aile Kaybı

() Baba () Anne () Baba ve Anne(Her ikisi)

6) Okuduğunuz Okul

.....

7) Kardeş Sayısı

.....

8) Ailenin Aylık geliri

500- 1000 TL

1000- 1500 TL

1500- 2000 TL ve üzeri

Düşük ()

Orta ()

İyi ()

Ek 2, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)

1. Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.
a. Çok Doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok Yanlış
2. Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.
a. Çok Doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok Yanlış
3. Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.
a. Çok Doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok Yanlış
4. Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.
a. Çok Doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok Yanlış
5. Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.
a. Çok Doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok Yanlış
6. Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.
a. Çok Doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok Yanlış
7. Genel olarak kendimden memnunum.
a. Çok Doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok Yanlış
8. Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.
a. Çok Doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok Yanlış
9. Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığını düşünüyorum.
a. Çok Doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok Yanlış
10. Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.
a. Çok Doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok Yanlış

Ek 3, RBSÖ Alt Ölçekler

11. Kendiniz hakkındaki düşünceleriniz değişkenlik gösterir mi, yoksa her zaman aynı mıdır?

a. Çok Değişir b. Zaman Zaman Değişir c. Çok Az Değişir d. Hiç Değişmez

12. Hiç kendiniz hakkında bir gün bir görüşe, başka bir gün farklı bir görüşe sahip olduğunuzu farkettiğiniz olur mu?

a. Evet, sık sık olur b. Evet, bazen olur c. Evet, nadiren olur d. Hayır, hiç olmaz

13. Kendim hakkındaki görüşlerimin çok çabuk değiştiğini farkettim.

a. Doğru b. Yanlış

14. Kendim hakkında bazı günler olumlu bazı günlerse olumsuz düşüncelere sahip oluyorum.

a. Doğru b. Yanlış

15. Şu günlerde kendim hakkındaki görüşlerimi hiç birşeyin değiştiremeyeceğini düşünüyorum.

a. Doğru b. Yanlış

16. Başınıza gerçekten bir şey geldiğinde kimse sizin durumunuzla pek ilgilenmeyecektir.

a. Doğru b. Yanlış

17. İnsan doğasında yardımlaşma gerçekten vardır.

a. Doğru b. Yanlış

18. Dikkatli davranmazsanız insanlar sizi kullanacaklardır.

a. Doğru b. Yanlış

19. Bazı kişiler, insanların büyük çoğunluğunun güvenilebilir olduğunu, bazıları ise insanlarla ilişkilerinde çok güvenilemeyeceğini söylerler. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

a. İnsanların çoğuna güvenilebilir.

b. İnsanlarla ilişkilerde çok güvenilemez.

20. İnsanlar daha çok başkalarına yardım etmeye mi, yoksa kendi çıkarlarını düşünmeye mi eğilimlidirler?

a. Başkalarına yardım etmeye

b. Kendi çıkarlarını düşünmeye

21. Eleştiriye karşı ne kadar hassassınızdır?

a. Çok fazla hassas b. Oldukça hassas c. Az hassas d. Hassas değil

22. Eleştiri ya da azarlama beni çok fazla incitir.

a. Doğru b. Yanlış

23. Yanlış yaptığınız bir şey için biri size güldüğünde veya suçladığında ne kadar rahatsız olursunuz?

a. Çok fazla b. Oldukça c. Rahatsız olmam

24. Genelde ne kadar mutlusunuzdur?

a. Çok mutlu b. Mutlu c. Pek mutlu değil d. Çok mutsuz

25. Genelde oldukça mutlu bir kişi olduğumu düşünüyorum.

a. Doğru b. Yanlış

26. Genel olarak kendinizi neşeli bir ruh hali içinde mi, yoksa neşesiz bir ruh hali içinde mi hissedersiniz?

a. Çok neşeli bir ruh hali içinde b. Oldukça neşeli bir ruh hali içinde

c. Ne neşeli ne de neşesiz ruh halinde d. Oldukça neşesiz ruh halinde

27. Hayattan çok zevk alıyorum.

- a. Doğru b. Yanlış

28. Ben de mutlu gördüğüm diğer kişiler kadar mutlu olabilmeyi isterdim.

- a. Doğru b. Yanlış

29. Kendinizi kederli ve karamsar hissettiğiniz olur mu?

- a. Çok sık b. Sık c. Ara sıra d. Nadiren e. Hiçbir zaman

30. Çoğu zaman başka bir şey yapmaktansa oturup hayal kurmayı tercih ediyorum.

- a. Doğru b. Yanlış

31. Bana hayalperest denilebilir.

- a. Doğru b. Yanlış

32. Zamanımın büyük bir kısmını hayal kurmakla geçiririm.

- a. Doğru b. Yanlış

33. Gelecekte nasıl bir insan olacağınız konusunda hayal kurar mısınız?

- a. Çok sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

34. Hiç uykuya dalma ya da uykunun sürekliliği açısından sorununuz oldu mu ?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

35. Hiç ellerinizin sizi rahatsız edecek kadar titrediği olur mu?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

36. Hiç sizi rahatsız edecek kadar sinirlendiğiniz olur mu?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

37. Hiç sizi rahatsız edecek kadar çarpıntı hissettiğiniz olur mu?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

38. Hiç sizi rahatsız edecek kadar başınızın içinde basınç hissettiğiniz olur mu?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

39. Şu sıralarda hiç tırnak yiyor musunuz?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

40. Egzersiz veya çalışma zamanları dışında hiç sizi rahatsız edecek kadar nefes darlığı hissettiğiniz olur mu?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

41. Hiç sizi rahatsız edecek kadar ellerinizde terleme olur mu ?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

42. Hiç rahatsız edici baş ağrıları çeker misiniz?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

43. Hiç rahatsız edici kabuslar görür müsünüz?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

44. Ulusal veya uluslararası önemli bir konuda görüşünüzü belirttiğinizde birisi size gülerse ne hissedersiniz?

- a. Çok incinirim ve rahatsız olurum. b. Biraz incinirim ve rahatsız olurum.
c. Beni pek fazla etkilemez.

45. Ulusal veya uluslar arası sorunlar tartışıldığında genellikle kötü izlenim bırakacak bir şey söylemektense hiçbir şey söylememeyi tercih ederim.

- a. Doğru b. Yanlış

46. Toplumsal konularla ilgili tartışmalarda insanları kızdıracak bir şey söylemektense hiçbir şey

söylememeyi tercih ederim.

a. Doğru b. Yanlış

47. Uluslararası konuları tartışır mısınız?

a. Pek çok b. Oldukça c. Çok az d. Hiçbir zaman

48. Arkadaşlarınızla birlikte uluslararası konuları tartıştığınız zaman tutumunuz nasıl olur?

a. Sadece dinlerim b. Arada bir görüş bildiririm
c. Konuşmaya eşit oranda katılırım d. Diğerlerini ikna etmeye çalışırım

49. Siz 10 – 11 yaşlarınızdayken anneniz arkadaşlarınızı tanır mıydı?

a. Hepsini tanırdı b. Çoğunu tanırdı
c. Bazılarını tanırdı d. Hemen hemen hiçbirini tanımazdı

50. Bu dönemde babanız arkadaşlarınızı tanır mıydı?

a. Hepsini tanırdı b. Çoğunu tanırdı
c. Bazılarını tanırdı d. Hemen hemen hiçbirini tanımazdı

51. 5. – 6. sınıflardayken karneniz iyi olduğunda anneniz çoğu zaman ilgilenmezdi.

a. Doğru b. Yanlış

52. 5. – 6. sınıflardayken karneniz iyi olduğunda babanız çoğu zaman ilgilenmezdi.

a. Doğru b. Yanlış

53. 5. – 6. sınıflardayken karneniz kötü olduğunda anneniz çoğu zaman ilgilenmezdi.

a. Doğru b. Yanlış

54. 5. – 6. sınıflardayken karneniz kötü olduğunda babanız çoğu zaman ilgilenmezdi.

a. Doğru b. Yanlış

55. Sizce diğer aile bireyleri sizin söylediğiniz şeylerle ne kadar ilgilenirler ?

a. Çok ilgilenirler b. Oldukça ilgilenirler c. İlgilenmezler

56. Büyümekte olduğunuz dönemde babanızın en çok tuttuğu çocuğu kimdi?

a. Ben b. Ağabeyim c. Ablam d. Erkek kardeşim
e. Kız kardeşim f. Bildiğim kadarıyla çok tuttuğu birisi yoktu

57. Bu dönemde babanız arkadaşlarınızı tanır mıydı?

a. Hepsini tanırdı b. Çoğunu tanırdı
c. Bazılarını tanırdı d. Hiçbirini tanımazdı

58. Anne ve babanızın hangisi ile daha rahat konuşabiliyorsunuz?

a. Babamla çok daha fazla b. Babamla biraz daha fazla
c. Her ikisi ile eşit oranda d. Annemle biraz daha fazla

e. Annemle çok daha fazla

59. Anne ve babanızın hangisi sizi daha çok över ?

a. Babam çok daha fazla b. Babam biraz daha fazla
c. Her ikisi eşit oranda d. Annem biraz daha fazla

e. Annem çok daha fazla

60. Anne ve babanızın hangisi size daha çok şefkat gösterir ?

a. Babam çok daha fazla b. Babam biraz daha fazla
c. Her ikisi eşit oranda d. Annem biraz daha fazla

e. Annem çok daha fazla

61. Anne ve babanız anlaşamadıkları zaman siz genellikle hangisinden yana olursunuz ?

a. Çok daha fazla olarak babamdan yana b. Biraz fazla olarak babamdan yana

c. Eşit oranda her ikisinden yana d. Biraz fazla olarak annemden yana

e. Çok daha fazla olarak annemden yana

62. Yalnız bir insan olmaya eğilimli misinizdir?

a. Evet

b. Hayır

63. İnsanların çoğu sizin nasıl bir kişi olduğunuzu bilirler mi, yoksa çoğunun sizi gerçekten tanımadıklarını mı düşünürsünüz?

a. Çoğu benim nasıl biri olduğumu bilir.

b. Çoğu gerçekten beni tanımaz.

ÖZ GEÇMİŞ**Ercan ERİNÇ****Eğitim**

- Lisans Öğrenimi : Atatürk Üniversitesi Felsefe Grubu(psikoloji-
Felsefe)
- Yüksek Lisans Öğrenimi : Çukurova Üniversitesi Tezsiz Yüksek Lisans
Yüzüncü Yıl Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık
ve Rehberlik Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans
- Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
- Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

- Stajlar :
- Projeler :Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı Himaye- Et
Sevgi Evi Öğrencilerinin Topluma
Kazandırılması Projesi
- Çalıştığı Kurumlar : Atak Çaba Eğitim Kurumları, Kanal 24- Van
Tv- Doğu TV, Tuşba Kaymakamlığı-SYDV

İletişim

- E-Posta Adresi : e.erincyu@ gmail.com